

Lars Isheden

Farbror Reuner, Knutte och jag

Minnen från mina tidiga år.

©Lars Isheden 2020
Tryckt av AB Södermalms Snabbkopiering

Innehåll

Jag växte upp i Skogsbo.	5
Kriget.	13
Min bror Pelle.	18
Mina skolår.	21
Min mor.	29
Min far.	33
Farmor.	37
Min mors syskon.	39
Arne.	41
Min snälla farbror Reuner.	43
Den skrämmande farbror Reuner.	49
Gerda.	52
Reuners familjebakgrund.	55
Reuners studier och yrkesverksamhet.	58
Mångsysslaren Reuner.	61
Biodlaren Reuner.	62
Läraren Reuner.	66
Reuners och Augusts födelsedagar.	70
Almas ansökan om dödförklaring av Oskar.	72
Min mor berättade om vad Alma sagt om Oskar.	74
Reuner anmälde till polisen om Augusts självmord	76
Tiden efter Augusts död.	78
Gösta Nordström.	79
Gerdas tid i Torsåker.	85
Reuners tid i Torsåker.	87
En resa med olyckligt slut.	89
Västerås fängelse.	108
Några kommentarer.	109
Konflikten mellan Reuner och Gösta.	110
Sidsjöns sjukhus ett mönstersjukhus.	111
Göstas inskrivning på Sidsjöns sjukhus.	114
Göstas tid på Sidsjöns sjukhus.	117
Mina synpunkter.	123
Reuners begravning.	124
Efter Reuners död förändrades allt.	126
Anneli.	127
Knutte.	131
Slutord.	135

Förord.

Avesta är min födelsestad. Det är därifrån jag har mina första minnen. Dessa minnen från min barndom framträder för mig som ivriga röster och påträngande bilder.

Farbror Reuner var vår närmaste granne. Under mina tidiga år blev jag alltid vänligt mot-tagen när jag besökte honom i hans trädgård. Han brukade visa mig alla blommor i sin trädgård och beskrev hur de skulle skötas. I trädgården hade han flera rader med bikupor. Farbror Reuner tyckte om att berätta om sina bin och om hur man skulle få dem att trivas och ge mycket honung. Det blev ofta jag sprang över till honom och med tiden blev jag riktigt kunnig i allt som rörde biodling. Jag tyckte mycket om min farbror Reuner.

Tyvärr drabbades jag av ett obehagligt problem. Jag hörde mina föräldrar prata om att farbror Reuner var nazist. De såg upprörda ut, så jag förstod att det inte var något bra. Radionyheterna handlade ofta om nazisterna. Jag förstod inte riktigt vad de pratade om, men något otäckt var det alldeles bestämt. Men var hade det med min farbror Reuner att göra?

Jag oroade mig och alla mina farhågor vandrade om nätterna in i mina drömmar. Det blev plågsamma skräckupplevelser om farbror Reuner. Under en lång tid blev nätterna en plåga för mig på grund av de ständiga mardrömmarna.

Om dagarna fortsatte jag att träffa min farbror Reuner och då var allt lika trevligt som det brukade vara.

Under många år har de legat där, mina minnen, och pockat på uppmärksamhet. De kommer till mig som små enskilda händelser utan någon riktig ordning eller sammanhang. De är små fragment, men de tycks ändå kunna förmedla stämningar och dolska budskap.

Till slut beslutade jag mig för att försöka reda ut var som hänt. Mina undersökningar har givit mig mängder av nya uppgifter.

Jag har försökt skapa lite reda i denna mängd av intryck och tankar. Det kändes som jag måste arbeta med ett stort invecklat pussel. När alla bitarna var lagda på sina rätta platser, hoppades jag få svar på mina länge burna frågor. Men bilden, som framträdde, verkade bli mera lik en mosaik.

Allt, som jag minns, är ett barns minnen. Ett barn som sett och hört allt, men inte förstått. Där finns alltsammans, men hur ska det tolkas?

Jag minns också när min mor berättade om att hennes kusin Gösta blivit inspärrad på sinnessjukhus. Hon var mycket upprörd och skrek att alltsammans var farbror Reuners fel.

Minnet av alla dessa upplevelser från min barndom har ofta kommit tillbaka till mig. Det har dock dröjt länge tills jag tog mig tid att utforska vad som verkligen hände under min barndom.

Förutom alla mina egna minnen har diskussioner med ett flertal personer bidragit till att möjliggöra för mig att skriva min berättelse.

Först tackar jag min mor, som så generöst berättat och delat med sig av sina minnen.

Sedan ger jag ett speciellt stort tack till mina sysslingar

Anneli Nordström

Knutte Nordström

för att de så villigt berättat om alla de tragiska händelserna kring deras familj och folkskolläraren Reuner.

Flera andra har också bidragit till min berättelse och är värda ett stort tack:

Ulla Friman	granne i Skogsbo
Ester Andersson	maka till min fars kusin Arne
Alice Johansson	kusin till Anneli och Knutte
Jörgen Eriksson	kusin till Anneli och Knutte
Gunda Lind	dotter till min farmors väninna

Min dotter Gunilla och jag har åkt och sökt upp Tyskbo och Västerby, orter som var av betydelse för Gösta Nordströms resa den 1938-06-22. Vi fick flera intressanta uppgifter av de personer vi besökte. Jag vill speciellt tacka Hans Erik Andersson i Västerby för de uppgifter han bidrog med.

Nu finnes min berättelse. Mycket är klarlagt, men en del kan också ifrågasättas.

Lars Isheden

JAG VÄXTE UPP I SKOGSBO.

Norr om älven vid Avesta finns Skogsbo egnahemsområde högt uppe på åsen. Det är Brunkebergsåsen som fortsatte ända ner till Stockholm. Avståndet från vårt hus till torget inne i Avesta var ungefär två kilometer. I vårt hus bodde vi i vår familj och farmor.

Vårt hus i Skogsbo

Det var fyra vägar som möttes framför vårt hus. De kom från Avesta, Mästerbo, Grytnäs och Hedemora. De möttes i en triangel och mitt i den fanns en liten kiosk, där de sålde läsk och godis. Jag var ofta där och ibland hade jag pengar. Min favorit var Alfa-kola, för att den hade samlarbilder. Det fanns en serie med tecknade djur, en med flygplan och en med filmstjärnor.

Det låg ett litet bageri inte långt från vårt hus. Jag blev ofta ditskickad för att köpa bröd. En gång, när jag betalade för bröden jag köpt, fick jag 25 öre tillbaka som växel. Jag hade nästan hunnit hem, när jag upptäckte att 25-öringen var försvunnen. Då vände jag tillbaka för att försöka hitta det förlorade myntet. Jag gick i nästan en timme fram och tillbaka mellan vårt hus och bageriet och sökte. Till slut gav jag upp. Min mor blev lika upprörd, som jag fruktat. Hon skickade ut mig att leta, trots att jag bestämt förklarade att den var omöjlig att hitta. Jag skulle få den, om jag hittade den, lovade hon. Jag traskade åter fram och tillbaka och letade hela eftermiddagen. Sökandet förblev resultatlös. När jag sent omsider kom hem utan slanten, såg min mor förebrående på mig.

Vi hade en vedbod på baksidan av uthuset. Det fanns en huggkubbe och en yxa framför boden. Yxan var vass och vi hade blivit förmanade av min mor att inte röra den. Men frestelsen blev för stor. Jag provade yxan i smyg och tyckte, att jag blivit ganska skicklig i konsten att hugga ved. Då och då smög jag iväg till huggkubben och högg upp lite ved. Med tiden blev jag lite för säker. Jag bommade vedträdet och yxan träffade min fot med ett dovt ljud. Jag kände ingen smärta, men blev mycket rädd. Såret var inte så stort, men djupt. Jag vågade inte gå till farmor och få hjälp och att gå till min mor var inte ens att tänka på. Det rann stadigt från såret. Jag kröp ihop och gömde mig bakom garaget. Såret droppade mindre, när jag tryckte ihop det. Jag satt där länge och

hoppades det skulle sluta blöda. Jag fick vänta länge, kanske var det timmar. Till slut verkade blodflödet vara stoppat. Det var kväll och jag gick in till de andra i familjen. Jag svarade undvikande på deras frågor om var jag hade varit så länge och vad jag hade sysslat med. Såret blödde lite under natten, men ingen upptäckte vad jag ställt till med. Jag hade länge ont i foten, men efter någon vecka var allt ett minne blott.

Det fanns tre biografer i Avesta. Grand och Centralbion låg vid busstorget, medan Röda Kvarn låg en bit längre bort. Röda Kvarn hade träbänkar, men de andra två biograferna var modernare med bekväma stoppade stolar.

Våra föräldrar släppte iväg oss på bio ganska ofta. Jag fick ansvaret för pengarna till våra biobiljetter. Min far förmanade mig, jag skulle ta hand om mina yngre bröder och se till att de kom tillbaka hem välbehållna och att alla kläder var med. På vintern var det mössor, halsdukar, vantar och ytterkläder som skulle kontrolleras. Det var två kilometer till bion. Vägen gick från vårt hus, förbi småskolan, nedför backen till älven, över bron och förbi de gamla trähusen vid kyrkan, över järnvägen, uppför backen till Kungsgatan och sen var vi strax vid busstorget och biograferna. Pengarna brukade räcka till våra biobiljetter och var sin kexchoklad. Av filmerna kommer jag ihåg finns bröderna Marx, Flygmalajen med George Formby, västernfilmer med Allan Ladd, hunden Lassie, Kalle Anka och Chaplin, men det var många fler.

Bioaffisch

När filmen vi tittat på var slut, brukade Pelle rusa iväg och dra Björn med sig. Ibland fick jag en hel hög med kläder att ta hand om. Mina bröder skyndade sig hem så fort deras små ben kunde bära dom. Jag kom vanligen lite efter på grund av alla saker jag var tvungen att bära. När vi stormade in i köket, brukade vår mor lite besviket konstatera, att vi redan var tillbaka. Både hon och min far hade säkert önskat sig en längre lugn stund.

Framför vårt hus växte många tallar. De var höga och åskan slog ofta ner i dem. När åskan gick, släckte vi ljuset i köket och tittade på blixterna. Det blev alltid ett fint skådespel. Dagen efter brukade vi noggrant undersöka träden, men vi hittade inte mycket av skador på tallarna. Min far förklarade att det berodde på att tallarnas rötter gick rakt nedåt mot vattnet i grusåsen. Det var sämre med granarna. En gång slog blixten ner i en stor gran framför vårt hus. Den sprängdes och gick av 5-6 meter ovanför jord. Sedan liknade den en stor kvast med långa stickor åt alla håll. Den stod kvar på

det sättet i flera år och beskådades av alla som kom förbi. Min far tog bilden. Det är hans kamrat Erland som står framför tallen.

Granen som sprängdes av åskan.

I Månsbo, ett litet stycke från småskolan, fanns en stor och mycket gammal lind. Den var fridlyst och det påstods att den hade stått där redan på Gustav Vasas tid och att den redan då varit fullväxt. Linden var mycket vid nedtill och hade en ihålig stam. Inuti stammen gick det att klättra, och då man kom ut längre upp i trädet. Där uppe var det en fantastisk utsikt över trakten eftersom linden stod på en kulle.

Den 400-åriga linden i Månsbo

Vi passerade ofta linden, när vi var på väg till någon av badplatserna Noret eller Strandbacken. Baden i älven var inte så trevliga, men fördelen var att det var kort väg dit från vårt hem. Älven var kall och vattnet var fyllt av stockar från flottningen. Därför flöt det omkring både bark och kåda i vattnet. Våra badbyxor och till och med vi själva blev ofta kladdiga och fläckiga.

Stockarna, som fanns i vattnet, inbjöd till lekar. Jag upptäckte att det var väldigt svårt att balansera på dem. Bara en liten rörelse och så började stocken, som man stod på, att snurra. Sen blev det ett jätteplums. Naturligtvis blev det tävling om vem som kunde stå längst på sin stock utan att falla i vattnet.

Det fanns en bra badplats också nedanför Avestaforsen. Botten och vattnet var mycket bättre där, men för att komma dit måste vi gå nedför en brant ravin. Det gick naturligtvis fort och lätt att komma ner, men det var desto värre att ta sig upp på tillbakavägen.

Eftersom vi bodde nära landsvägen till Hedemora, började jag tidigt att samla bilnummer. På den tiden innehöll bilnumren länsbokstäver, så man kunde lätt se varifrån bilarna kom. Några kamrater och jag satt ofta i dikeskanten och skrev ivrigt in bilnumren i våra små anteckningsböcker. De flesta bilarna hade länsbokstäverna W, X eller U. De betecknade Kopparbergs, Gävleborgs och Västmanlands län. Och de bilarna hade ju inte åkt så långt. När någon av oss såg en bil med andra länsbokstäver, började han genast peka och ropa. Det blev en ganska stor samling bilnummer i den lilla boken. Jag bar den alltid på mig, när jag var ute och lekte. Naturligtvis hände det flera gånger att jag tappade boken. Då blev jag mycket ledsen, men köpte förstås en ny bok och började om med en ny samling.

Ovanpå vårt uthus fanns det ett vindförråd. Det var fyllt med allehanda undanställda prylar. Längst in fanns ett litet fönster och där var golvet tomt. Vår låda med byggklotsar stod där. Min föräldrar hade väl tröttnat på att ha klotsarna utspridda över hela vår lägenhet. Jag brukade smyga upp dit. Det var förbjuden mark, däruppe på vinden fick vi inte vara och stöka till. Jag hällde ut alla klotsarna på golvet och ordnade dem i långa rader. De blev till lok och järnvägsvagnar. En hel järnvägsstation formades och jag satt där länge och växlade vagnar från spår till spår. När min mor ropade att vi skulle komma in och äta middag, smög jag försiktigt nedför vindstrappan.

I uthuset fanns också en tvättstuga. Vi barn blev bara insläppta där en gång om året. Det var strax före jul. Då blev en stor mängd vatten uppvärmd. Ångan syntes tydligt i luften, när vi kom in i tvättstugan för att bada. Det var en alldeles speciell stämning och det luktade ovant och spännande. Vi klädde av oss under skrik. Det var ju så kallt och ruggigt. Vi hoppade fort i det stora karet. Vattnet var varmt och skönt. Min mor tvålade in oss och skrubbade oss med en borste. Skinnen blev ömt, borsten var ju vass, men det kändes skönt att bli riktigt ren. Sen skyndade vi oss att få på alla kläderna. Det måste gå fort, annars frös man alldeles förskräckligt. Till slut blev det språngmarsch över gården och ända in i köket.

Den gamla sandgropen bredvid vår tomt fick en stor betydelse för oss barn. Där hade man tidigare hämtat sand, men nu var den oanvänd. Om vintrarna var många barn där och åkte skidor. På bortsidan av gropen var lutningen svag och skidåkningen enkel. De mindre barnen höll till där. Kanten mot vår tomt var brant med både stenar och träd. Den var mindre lämplig att åka skidor i och det ansågs modigt att åka där.

Erik Sammels hette en pojke som bodde nära sandgropen. Han hade beslutat sig för att åka skidor i den svåra delen, där skidspåret gick mellan två stora stenar. Han ville visa sig modig och kastade sig utför backen. Stenarna fångade hans skidor, han föll omkull och blev liggande. Oturen hade varit framme, hans ben var brutet. På lasarettet blev han gipsad och det dröjde innan han var färdigbehandlad och kunde komma hem igen. Tydligen hade han legat i sin sjuksäng och funderat på skidbacken och skidorna. Innan vintern var över stod han vid sandgropskanten igen och ville ta revansch i den svåra

backen. Det gick fort och gick exakt som första gången. Han bröt benet och kom på lasarettet igen. Den sorgliga händelsen blev mycket omtalad under en lång tid.

I samma sandgrop var det populärt att åka ”bob”, en liten kälke på medar av stål och en ratt att styra med. Tre smågrabbar brukade få plats på en sådan. En eftermiddag var det flera gånger med pojkar som åkte bob. Jag fick sitta med på en bob. Den startade utför backen och strax efter kom nästa bob med nästa gäng pojkar. Vår bob välte och vi föll av huller om buller. Jag blev överkörd av det andra gänget. Det verkade som pojken, som styrde siktade rakt på mig. När jag kom på benen igen kunde jag inte lyfta min vänstra arm. Jag förstod att något var fel och gick hemåt. Min far kom just då från sitt arbete. Han såg genast att allt inte stod rätt till.

Jag förklarade vad som hänt. Min far tog mig omedelbart till doktor Kvarnström i Avesta.

Doktor Kvarnström

Vi fick vänta en stund, sedan blev vi insläppta till läkaren. Min far berättade om olyckan i skidbacken. Läkaren såg på mig, sen klämde han på armen, och ställde några frågor. Sedan påstod han att min arm var ur led. Han ropade till sig sin sjuksyster och sade att vi alla skulle lyssna. Det kommer en tydlig knäpp, när armen går i led igen. Han slet i armen och sade, där kom den. Hörde ni? Jag hörde inget och det tror jag inte heller sjuksystern gjorde, men hon såg skrämmd ut och nickade. Jag var alldeles skräckslagen och vågade inte ge ett ljud från mig. Läkaren avgjorde att armen nu var i led igen och nu kunde vi återvända hem.

Jag tyckte min far sett konstig ut hos läkaren. När vi kom hem sade han skulle ha tagit mig därifrån direkt, om jag givit minsta pip ifrån mig under ryckandet i min arm. Han tyckte att behandlingen varit egendomlig och onödigt hårdhänt, men han hoppades att det varit den rätta.

Nästa dag var min arm dubbelt så tjock som den brukade. Det kändes konstigt och det bultade i den. Då åkte min far till lasarettet med mig. Där fick jag veta att armen var bruten. De vred den i rätt läge och gipsade. Jag blev kvar på sjukhuset ett tag. Kliandet under gipset var plågsamt, men det var bara att ligga och försöka stå ut.

När läkaren inspekterat och blivit nöjd med första behandlingen av mitt armbrott, blev det dags att åka hem. Min gipsade arm knöts upp i en mitella. Hemma fick jag mycket mer uppmärksamhet än jag var van vid. Pelle, Björn, farmor och kamrater kom och besåg mig och mitt armpaket. De klämde på gipset och frågade hur länge det skulle sitta kvar. Tiden verkade väldigt lång för mig, det var så många saker, som det var besvärliga för mig att klara. Tröjor och ytterkläder tog lång tid att ta på. Men till slut var armen läkt. Det var underbart, när det äntligen var dags att ta bort gipset.

I skogen bortom järnvägslinjen Månsbo-Jularbo fanns en rad fina skidbackar, mycket bättre backar än de som fanns i sandgropen hemma. Jag var där många gånger. Två backar en bit från varandra var förvillande lika. Att hitta hem därifrån i vintermörkret var spännande. Det var lätt att missta sig, så man kom iväg åt fel håll.

En gång hände något dumt i skidbacken. Reine knuffade till mig. Ser du tjejen där borta, sade han till mig. Det hördes på hans röst att han hade något bus på gång. Flickan var ett par år äldre än oss och hon hade bråttom från skidbacken. Reine viskade till mig, att hon säkert var kissnödig och skulle åka in i skogen. Då kan vi se på, när hon drar ner sina byxor, sa Reine. Flickan åkte längre in i skogen. Vi följde efter. Hon stannade, men fortsatte igen längre in i skogen. Kanske kände hon sig observerad. Plötsligt fick hon syn på oss och förstod vad vi gjorde. Ni är två äckliga småglin, skrek hon. Vi såg att hon var mycket upprörd. En lång stund fortsatte hon att ösa ovetit över oss. Vi fick verkligen veta vad hon tyckte om oss. Jag skämdes och vi åkte båda snopna därifrån på våra skidor.

Några gånger lekte jag med Sören, en pojke som bodde nära Konsum. Han hade en pigg liten hund, som han hade med sig i ett koppel. Vi gick tillsammans i skogen. Jag försökte få Sören intresserad av att göra något, men han lekte mest med sin hund. Efter en stund blev jag tvungen att bajsas i skogen. När jag var klar täckte jag över med mossa, som min far lärt mig. Man ska alltid lämna det snyggt efter sig i skogen. Sören skrattade och sade, att han hade en mycket bättre metod. Han satte sig ner och bajsade. Därefter lockade han till sig sin hund, tog en pinne och matade i sin lilla hund alla korvarna. Jag tyckte det var äcklig, men Sören bara skrattade.

En tid vurmade jag för brandbilar och ville bli brandsoldat och köra brandbil, när jag blev stor. Min far berättade en kväll, när han kommit hem från arbetet, att han kände en man som arbetade på brandstationen i Avesta. Och nu hade han ordnat, så att jag skulle få åka med brandbilen. Jag skulle bara gå ut till landsvägen klockan åtta. Det var så fantastisk, att jag hade svårt att tro honom.

Klockan åtta på kvällen stod jag där i mörkret vid vägkanten och väntade. Tiden gick. Det var spännande och till slut kom dem stora brandbilen. Den tutade och stannade. En okänd man öppnade dörren och stäckte fram handen för att hjälpa mig upp i förarhytten. Här är ju Runes grabb, välkommen på en liten provtur i vår stora bil, skrattade han. Det var två män i förarhytten. De syntes bara svagt i mörkret, men de verkade glada och snälla. Åkturen gick ända upp mot Rembo, sedan vände dom tillbaka. Det var trevligt att hade dig med, sade de, när jag hoppade ut ur brandbilen, hälsa Rune. Glad och omtumlad rusade jag hem för att berätta om den otroliga färden med brandbilen.

Huset intill folkskollärare Reuners hus var kringgärdat av en hög och risig granhäck. Utifrån gav tomten ett ovärdat intryck. I huset bodde två ogifta fröknar. De ansågs vara lite konstiga. De hade en stor otäck hund, en schäfer, antagligen som skydd mot den farliga omgivningen. Schäfern var folkilsken och det påstods att den bitit postbäraren. Långt in på nätterna skällde den och störde alla som bodde i husen runtomkring.

Om höstarna plockade vi svamp och bär. Svampplockningen var alltid roligast, men bärplockningen gav pengar. Min far hade nämligen bestämt att vi barn skulle få betalt per liter efter vad vi plockat. Ju mer vi plockade desto mera pengar alltså. Han menade att om vi inte plockade, så skulle han bli tvungen att köpa bär.

En av skogsutflykterna blev en jättestor svampplockning. Vi hade åkt långt in i de stora skogarna kring Norn. Det fanns massor med kantareller. De lyste gult överallt. Våra

medhavda korgar var alldeles för små, så vi tömde gång på gång kantarellfångster i en stor wellpappskartong, som min far hade i bilen.

Jag hittade ett riktigt bra kantarellställe, där det fanns massor av de läckra svamparna. Där satte jag mig och plockade ivrigt. Jag hörde ett svagt ljud och trodde det var någon av mina bröder som kom. Därför satt jag lugnt kvar och plockade vidare.

När jag vände mig om för att se vem som kom bakom mig, då fick jag en överraskning. Där stod en stor älg. Älgens huvud var bara några decimeter från mitt. Djuret såg ofantligt stort ut. Jag blev alldeles stel och kunde inte röra mig. Älgen blängde på mig, frustade och vände sig om och lufsade sakta bort bland granarna. Allt hade gått så fort, jag hade inte ens hunnit bli rädd. Jag satt stilla ett ögonblick och förstod att jag fått uppleva något märkligt. Sen rusade jag iväg till de andra för att berätta.

Bron över älven vid Avestaforsen var suggestiv. Den kom flera gånger i mina drömmar. Jag tycktes i drömmen sitta i vår bil samtidigt som jag var åskådare och kunde se bilens färd ovanifrån. Plötsligt märkte jag att broräcket var trasigt och helt saknades på en sträcka. Bilen for av bron genom öppningen i räcket. I luften förvandlades bilen till en skidåkare, som elegant landade på älvens is.

Det fanns ett skogsparti norr om Skogsbo med många stora tallar. Vid avverkningen där lämnades ett tiotal riktigt stora tallar kvar. De var fridlysta och var märkta med små metallskyltar. Denna plats blev mitt första möte med stenmurklor. Marken hade blivit uppriven, när man transporterade bort de tunga tallstockarna och då var marken gynnsam för murklor. Det fanns massor av dem och de luktade gott.

Vi plockade och tog hem en massa murklor. Efter rensning förvällde min mor dem i en stor kastrull med kokhett vatten. Doften blev bedövande i vårt lilla kök. Det var spännande av koka ur giftet ur svamparna. Till slut silades vattnet av och svamparna sköljdes noggrant. De såg fina ut men lite skraj var jag nog, jag hade ju hört hur giftiga de var. Sedan gjorde min mor omelett och fyllde den med murklor. Det blev en härlig måltid.

Farmor gillade inte svamp. Hon ansåg att de alla var giftiga och speciellt farliga för oss barn. Det växte bruna små svampar på vår gräsmatta. Nejlikbrosskivling hette de och var en utmärkt matsvamp. Vi åt dock aldrig några av dem. Farmor gick nämligen ut tidigt varje morgon och röjde bort alla.

En vinter fick jag skridskor. Halvrör kallades de. Man skulle sätta dem på pjäxorna och skruva fast dem med en liten nyckel. Från första dagen gillade jag dem och de blev flitigt använda hela vintern. När våren kom och skridskorna skulle läggas undan, beslutade vi att lägga den lilla nyckeln på en säker plats. Och säker var nog, den platsen, för vi såg aldrig mera den lilla nyckeln trots mycket letande.

Barnen, som bodde långt från skolan, fick åka buss. Skolbussen stannade på vägen framför vårt hus. Dit kom barnen från skolan varje eftermiddag för att åka hem. En dag sprang jag över vägen, när bussen stod där. En lastbil kom i hög fart. Jag fick en smäll av den och for ner i diket. Räddhåget tittade jag mig omkring. Sedan rusade jag in i skogen. Jag kände mig omtumlad, men jag tycktes inte ha fått några skador. Benen kändes darriga, det var allt. Dagen därpå passerade jag förbi skolbussen vid samma tid. Då var det flera vuxna och barn som var förvånade att se mig. De trodde jag blivit överkörd och att jag var på sjukhus.

En dag gick Reine och jag från Månsbo. Vi mötte en man, som cyklade. Strax efteråt hörde vi någon ropa efter oss. Det var mannen med cykel, som vänt om och kom emot

oss. Han var hemskt arg och påstod att vi hade spottat på honom. Vi förstod ingenting. Han skrek, att han ville veta vad vi hette och var vi bodde. Han skulle minsann prata med våra föräldrar. Sådant beteende tänkte han inte tolerera. Sen gjorde han ett försök att ta fast oss. Då blev vi rädda och rusade in i skogen och väntade bland granarna tills mannen försvunnit. En lång tid blev han vårt samtalsämne. Vi var rädda och undrade om han skulle dyka upp igen.

Vår tomt var stor och det fanns en bit skog på den. En dag fick jag iden att försöka kissa på så många stubbar, som jag kunde. Medan jag höll på med denna barnsliga lek, hörde jag en försmädlig röst: Vad håller du på med? Det var Reines storasyster. Jag kände mig hemskt blyg och generad och sprang och gömde mig. Usch, så jag skämdes. Men jag tyckte ändå, att jag var lyckligt lottad jämfört med Reine. Hans otäcka syster bodde ju hemma hos honom.

En lite större pojke, som hette Sune, sade till mig och Reine, att han skulle lära oss något jättemhemligt, som vi aldrig fick berätta för någon. Han befalldes mig och Reine att ta fram våra penisar. Sen skulle vi gnida dem mot varandra och mot Sunes. Jag tyckte det hela var ytterst fånigt och kände mig snopen över hur Sune kunde kalla detta för jättemhemligt.

KRIGET.

Jag minns vår bil. Min far köpte den strax före krigsutbrottet. Det var en liten Ford Junior. Han hade köpt den för en del av arvet efter farfar. Det var inte så vanligt att vara bilägare på den tiden. Bilturerna gladdde oss alla. Glädjen blev dock inte lång.

Jag och vår Ford Junior

Strax utanför vår tomt hade Avesta Järnverk en grusgrop, där man tidigare hämtat sand. Men det var länge sedan någon sand togs därifrån och gropen hade blivit täckt av gräs, mossa och små träd. Vi hade ett garage för bilen nära kanten till denna grusgrop. Det fanns dock ett trådstaket däremellan. Vår bil stod uppallad där på stora träklotsar under hela kriget. Svenska staten hade infordrat alla gummidäck. De skulle läggas i förråd för försvarets behov. Långt senare efter kriget blev det en stor händelse, när vi kunde få tillbaka bildäcken. Det första turen blev ett stort nöje för hela familjen.

Jag upplevde mina tidiga år under ”kriget”. Ja det var så det kallades, innan det senare blev döpt till ”andra världskriget”. Kriget påverkade en stor del av min uppväxt. Det kom ju aldrig till oss här i Sverige, men kriget skapade knapphet på alla resurser. Därför fick vi ransoneringskuponger, mobiliseringarna av våra soldater och alla rykten. De fanns överallt runt oss och skapade en stämning av väntan och skräck.

Det var mörka kvällar. Jag minns när jag följde med min far ut för att kontrollera mörkläggningen. Inget ljus fick komma ut. Om det inte blev helt mörk kunde de tyska bombplanerna komma och släppa sina bomber på oss. Min far justerade mörkläggningen och jag fick gå en bit därifrån och säga till om det var något ljus, som kom ut från vårt hus.

Krigsåren blev en tid av samarbete. Alla hjälptes åt. De flesta varor var ransonerade. Det var ransoneringskuponger på allt. Olikfärgade kuponger sändes till alla familjer. Många var inte nöjda med sin tilldelning, därför blev det en livlig byteshandel med ransoneringskupongerna.

Jag gick ofta ärenden och handlade åt min mor. Vi hade svårt att få brödkupongerna att räcka till. Vi fick en del från farmor, hon ville gärna byta till sig kaffekuponger. Min far brukade också få brödkuponger på sin arbetsplats genom att byta bort tobakskuponger. Då kunde vi tre hungriga bröder få våra smörgåsar.

Det blev ändå ett brödproblem.

En gång blev jag skickad till Konsum, eller ”Koppra” som det flesta kallade butiken. Jag skulle köpa ett paket hårt bröd. Det blev söndag innan vi öppnade paketet. Jag fick första biten. Jag tyckte det var konstiga fläckar på brödet, så jag klagade. Min far tyckte jag bara gnällde och menade att jag kunde gnida bort fläckarna om jag var rädd för dem.

Sen skulle han själv ta en bit. Och då märkte han att alla bitarna satt ihop som ett paket. Han bröt till lite kraftigare. Flera bitar lossnade och föll ut på köksbordet.

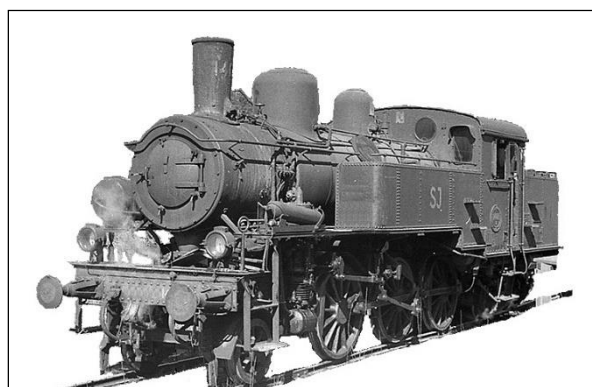

Brödkuponger

Men titta, skrek min mor, det är ju maskar i brödet. Då såg jag hur det krälade, det fanns mängder av små maskar. Jag tyckte det såg jätteäckligt ut. Min mor pratade hela kvällen om hur hemskt det var. Nu hade vi ju förlorat både pengar och brödkuponger.

Min far var medlem i Konsum och en mycket trogen sådan, så händelsen var nog förargligast för honom. På måndagen tog han brödpaketet och gick tillbaka med det till affären. Det dröjde lite innan han kom tillbaka, men han såg mycket nöjd ut. Alla i affären hade blivit förskräckta. De hade genast rusat ut på lagret och börjat undersöka samtliga brödbaket. Han hade dessutom fått ett extra paket bröd som ersättning. Min mor var fortfarande sur på Konsum, och muttrade något om vi verkligen vågade äta ur de nya paketen.

Det fanns en liten järnvägsstation ett par hundra meter från vårt hus. Månsbo station kallades den.

Ånglok på Månsbobanan

Järnvägen var kort. Den kom från Jularbo, som ligger strax norr om Krylbo på stambanan. Trafiken sköttes med ett litet ånglok, som drog lastvagnar till fabrikena i Månsbo. Stockholms superfosfat aktiebolag hade 1907 av k. m:t erhållit om tillstånd att anlägga och för allmän trafik emot avgift upplåta järnväg med 1,435 mm spårvidd, från Jularbo järnvägsstation i Folkärna socken till Månsbo i Grytnäs socken. Bolaget hade en stor kloratfabrik i Månsbo. Det fanns även en modern aluminiumfabrik.

Min far berättade att kloratfabriken behövdes för sprängämnestillverkning. Det kom ofta tyska vagnar med kemikalielast till fabriken. Det fanns ett förråd i skogen nära Månsbo station. Förrådet stod öppet, när jag och en kamrat kom dit. Vi kikade in. Det fanns ingen där inne. Vi smög in. Det fanns massor med säckar och en del var öppna. Vi kunde se ett vitt pulver, som vi försiktigt petade i.

Sen fick vi för oss att smaka på pulvret. Och det var det vidrigaste vi känt. Vi stod en lång stund och spottade. Kanske lärde vi oss något av den obehagliga upplevelsen.

Vi blev nyfikna på vad de skulle ha säckarna med pulvret till. Längre fram såg vi ett högt industristaket med taggtråd på. Och där innanför staketet stod en rad järnvägsvagnar. Några män var sysselsatta med att lasta av mängder av säckar.

”Det syns att det är tyska vagnar,” utropade jag. En av männen vid järnvägsvagnarna vände sig om och såg oss. ”Hallå där!” skrek han. ”Det är absolut förbjudet att spionera! Ge er härifrån omedelbart!”

Vi blev rädda och sprang därifrån. När vi hörde att männen skrattade förstod vi att de skämtat med oss.

Jag tyckte det var spännande med de annorlunda tyska järnvägsvagnarna, men jag förstod inte varför de måste vara i Sverige. Min far sade att vi skickade varor till Tyskland på fina svenska vagnar, som var gjorda av stål. Sedan behöll tyskarna våra vagnar och skickade sina varor till Sverige på usla gamla trävagnar. Jag tyckte det var hemskt att vi blev lurade på det sättet.

Min far kände gubbarna, som körde det lilla ångloket på Månsbobanan. En gång fick jag komma upp i loket och följa med till Jularbo. Jag tyckte det lilla loket for fram genom skogen med väldig fart. Det var spännande men resan tog slut alldeles för fort.

Det var en orolig tid. Jag hörde hur far och mor oroades. Alla vuxna diskuterade de hemska saker som nazisterna gjorde i länderna där de härjade. Nyheterna på radio bevakades noga. Alla så rädda ut och lyssnade under spänd tystnad. Och ofta var det något nytt tråkigt som hänt. Ibland fick vi höra Hitlers röst. Vi förstod ingen tyska, men vi hörde den kraxande höga rösten. Det var otäckt.

Hitler under ett av sina propagandatals.

En dag kändes det att kriget kom nära oss. Svenska försvaret genomförde en av sina stora förflyttningar av manskap och materiel. En kolonn tanks kom därför dundrande fram på landsvägen framför vårt hus. Avgaserna från deras motorer både syntes och

kändes. Och deras larvfötter förstörde vägbanan. Den jämna asfaltsytan blev krossad, sönderbruten och uppspliten. Medan förödelsen pågick kände vi hur marken under våra fötter darrade.

De decimeterdjupa groparna i vår väg gjorde den förut så jämna ytan mindre lämplig att cykla på. Men det betydde inget för mig. Jag åkte min trehjuling där ändå. Och den slog lätt runt, när jag fastnade nere i groparna. Jag fick blesyrer både här och där, men värst var det med knäna. Där fick jag ständigt skador och stora sårskorpor. De kliade väldigt och det var inte bra om man pillade på dem, men nästan omöjligt att låta bli.

Jag kommer ihåg den stora Krylbosmällen 1941. Min mor berättade att den kom på en lördag. Klockan var bara 5:20 på morgonen. På den tiden var lördagen vanlig arbetsdag. Min far var vaken och höll på att göra sig i ordning för att åka till jobbet. Smällen var mycket kraftig och efter en stund steg det upp en stor rökpelare högt ovanför skogen i riktning mot Krylbo. Min mor ville inte att han skulle åka till sitt arbete i järnverket, hon var rädd för att det kunde vara kriget, som kommit. Min far var dock pliktrogen och stack iväg på sin cykel.

Lite senare kom min fars kusin Arne och hans fru Ester. De bodde i Krylbo och där hade allt blivit sönderslaget, inte en enda hel glasruta fanns i hela samhället. Rädslan för ytterligare explosioner hade gjort att de inte vågade stanna kvar hemma i Krylbo. Arne förvånade sig över att min far åkt till arbetet. Då blir nog Rune ensam där, sade han, ingen annan kan väl vara så tokig att han givit sig iväg till järnverket idag.

Sedan satt de där i köket och spekulerande över var som hänt. Främst var det rädslan för vad, som skulle kunna hända, som drev fram det nervösa diskuterandet. Så småningom kom min far tillbaka och berättade att det inte var något arbete igång på järnverket. Han hade väntat där en stund, men givit upp, när inga andra kommit.

Tiden gick och fram på eftermiddagen hade inget mera hänt. Våra föräldrar följde då med Arne och Ester till deras bostad i Krylbo.

Min mor berättade, när de kommit hem igen. Det hade varit hemskt. Hela samhället var drabbat. Alla fönster var utslagna och mycket annat sönderslaget. Inne i deras lägenhet stod kaffepannan på spisen. Kaffet var fastbränt i kaffepannan. De hade glömt att ta den från spisen, när de rusade iväg.

Det blev mycket arbete med att röja upp och det dröjde ganska länge innan alla kunde få sina nya fönster. Långsamt gick livet tillbaka till sin gamla lunk. Allt blev uppstädat och fint igen, men ingen kunde glömma. Det våldsamma upplevelsen och skräcken satt kvar i oss alla. Rädslan fanns alltid närvarande. Något hemskt kunde hända igen. Ingen kände sig lugn.

Det gick många rykten om vad som orsakat olyckan. Många trodde att det var en engelsk spion, som orsakat explosionen. Andra pratade om att det varit ett trasigt hjullager som gått varmt och antänt några ammunitionsvagnar.

I Avesta Tidning beskrevs händelsen detaljerat. Jag ger här ett kort citat:

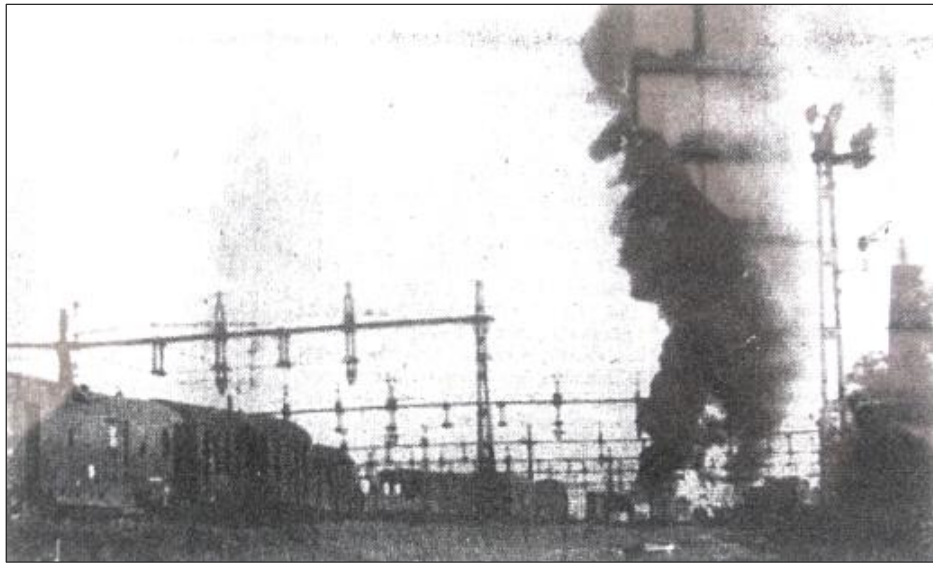
Avesta Tidning, tisdagen den 22 juli 1941.

Hjältebragder utfördes under skräcktimmarna i Krylbo.

Rådlig järnvägsman kopplade bort ammunitionsvagnar i tidigare anlant tåg. Brandmän förde bort farlig gasvagn. Ett under att inga offer krävdes.

Krylbo fick på lördagen uppleva en synnerligen orolig dag. Man fick en allvarlig påminnelse om kriget, när ammunitionståget strax efter kl. 5 på morgonen började explodera. Invånarna skyndade i blotta nattdräkterna till skyddsrummen eller upp i skogen i förvisning om att samhället var utsatt för ett flyganfall. Det var emellertid ett ammunitionståg på Krylbo järnvägsstation som exploderade och åstadkom en fruktansvärd förödelse, varvid skador

för flera miljoner gick till spillo. Som genom ett under krävdes inga dödsoffer, men ett 20-tal skadade måste föras till Avesta lasarett.

Krylbo bangård

Kriget blev mycket långvarigt. Det förändrades dock och hoppet om ett lyckligt slut började komma.

Kriget tog slut. Det firades i vår skola. Stunden kändes högtidlig. Alla skolbarnen samlades på skolgården. Lärarna delade ut små svenska flaggor, som vi skulle vifta med. Sedan tågade vi alla den långa vägen ner till Grytnäs kyrka. Tre kilometer tror jag det var. I kyrkan hölls en fredsgudstjänst. Prästen och överläraren pratade länge. Tiden blev lång. Jag satt och studerade takmålningarna i kyrkan. Gudstjänsten avslutades med sommarsalmen. Stämningen var god, men vi alla kände oss lättade när ceremonierna var över och vi fick komma ut i det strålande solskenet.

MIN BROR PELLE.

Pelle i badet

En storebror får nog alltid ansvar att hjälpa och ta hand om sina småsyskon. Jag hade två bröder. Björn var lillebror och sällan till något besvär. Det var inte ofta jag behövde göra något extra på grund av honom. Pelle, däremot, var livlig och högröstad. Med honom hände det alltid oväntade saker. Och då blev det ofta besvär och svårigheter för mig.

Vårt uthus med min fars verkstad till höger.

I uthuset hade min far en liten verkstad med en massa verktyg. Pelle och jag var där ofta och försökte snickra ihop små leksaker. Det blev mest båtar.

Min far berättade, att han en gång kommit ut för att utföra ett arbete han åtagit sig. I verkstaden fann han mig sittande på golvet. Jag var sysselsatt med att slå in spik i en träbit. Pelle stod bakom med höjd hammare. Min far rusade fram, men hann inte. Hammaren föll ner och slog i mitt huvud med ett otäckt dovt ljud. Självt har jag inget minne av händelsen. Lyckligtvis, sade min far, hade du tydligen tillräckligt tjock skalle. Du verkade inte ha tagit någon skada. Jag kände mig nästan illamående av min fars

berättelse. Det var ju ändå mitt huvud han talade om. Jag ryste och kände hur ont det måste ha gjort att få en hammare i huvudet. Men Pelle verkade inte bry sig. Han skrattade och räckte ut tungan åt mig.

En liten blå cykel var min käraste ägodel. Jag tyckte om den från första stund. Det gick fort att lära mig cykla på den. Redan innan hade jag ju fått provåka kamraternas cyklar. Den hade inget frihjul, tramporna gick runt i utförsbackarna, men det var ändå härligt att fara iväg på den. Jag sörjde den mycket, när jag två år senare, fick en annan cykel. Den cykeln var lite för stor för mig och hade fel färg, den var lila.

Värst av allt var att Pelle fick min älskade blå cykel. Dessutom blev jag tvungen att hjälpa honom, när han skulle lära sig att cykla. Jag höll i baktill på cykeln, så han lättare kunde hålla balansen. Pelle var ivrig och trampade på, så jag tappade taget. Han for iväg med hög fart. Jag såg efter honom med dåligt humör eftersom det verkade gå så lätt för Pelle. Jag tittade efter honom och såg hur han trampade på efter vägen, närmade sig diket, for ner i det och rakt in i ett snår av nyponbuskar. Han sade inget, när vi hjälpte honom ut ur snåret. Han var alldeles rödstrimmig i ansiktet. De vassa taggarna hade skurit upp sår, som det rann lite blod ur. Lite straff fick han i alla fall för att han tog min cykel, tänkte jag. Men Pelle såg ändå nöjd ut, cykeln var ju hans.

En födelsedag fick jag en stor röd lastbil av min far. Den var gjord av trä och fint formad i fanerträ. Jag lekte med den hela dagen. Jag tyckte den var jättefin. Dagen därpå var lastbilen försvunnen. Jag letade överallt, men förgäves. Min mor sade ingenting. Min far antydde att jag inte höll rätt på mina saker, då kunde sådant hända. Jag blev förvånad över att jag inte fått mera bannor för att bilen var borta. Jag fortsatte att leta och till slut hittade jag små träbitar, som uppenbart kom från bilen. Någon hade slagit sönder den. Jag misstänkte en kamrat, som hade kommit och beundrat den extra mycket. Senare kom jag dock att förstå att det var min bror Pelle, som förstört bilen. Mina föräldrar hade hållit tyst, de ville väl inte jag skulle bli arg på min bror.

En dag då jag ensam gick omkring i den stora sandgropen, dök Pelle upp. Han hade tre kamrater med sig. Han såg beslutsam ut. Vi fångar honom och ger honom stryk, ropade han till kamraterna. Jag kände förvåning och överraskning. De omringade mig. Fyra beslutsamma ansikten närmade sig. Jag började bli rädd. Då snubblade en av pojkarna. Jag knuffade då raskt omkull honom och lyckades springa därifrån. Så händelsen fick ett lyckligt slut, men Pelle blev inte densamma för mig efter detta.

På lördagskvällarna hälsade mina föräldrar ofta på hos min fars kusin Arne och hans fru Ester. Jag och min bröder hade våra sängplatser i vårt kök. Min far och min mor gav sig iväg, sedan de bäddat ner oss i våra sängar. Min yngsta bror Björn somnade efter en liten stund. Pelle och jag, däremot, var vakna och låg och hittade på äventyr, där det fanns underbara skatter att söka upp. Vi tävlade med att hitta på nya skatter. När vi uttömt möjligheterna med silver, guld och diamanter, låtsades vi smälta ihop alltsammans och fick något nytt, något ännu finare. Äventyren utkämpades i rymden och på fjärran planeter. Spänningen blev ibland så stark att vi ryste och kröp ihop under täcket.

Idéer till våra äventyr hämtade vi förstås från Buck Rogers. Vår far hade köpt några exemplar av den. Dem läste vi förstås ivrigt, men den stora källan var hans vän och tidigare skolkamrat Gustav Johansson. Han köpte Teknikens värld regelbundet och hade samlat en stor mängd av dem.

Det var inte långt till huset, där Gustav och hans fru Vega bodde, det låg i kvarteret intill vårt hus. De var barnlösa. Det var kanske därför, som Vega så gärna släppte in

Pelle och mig, när jag knackade på dörren. Hon brukade bjuda på hallonsaft och bullar. Sedan gav hon oss fri tillgång till hela deras samling av tidskrifter. Det var serien Buck Rogers som lockade mest och den fanns i Teknikens värld.

Jag sorterade dem i datumföljd och frossade sedan i serieläsning. Min mor ville inte att vi besökte tant Vega. Vi borde inte besvara henne, sa hon. Men eftersom tant Vega inte skvallrade för min mor, så kunde besöken fortsätta. Jag gillade henne. Hon var mörk, lugn och vänlig och mycket olik min mor, hon till och med pratade på ett annat sätt.

En gång, när Pelle och jag lekte på vår gård, provade vi att göra en av våra planetresor, ett äventyr sådant vi annars bara gjorde nerkrupna i våra sängar på lördagskvällarna hemma i mörkret i köket. Först gick det trögt. Solen lyste och allt verkade alldeles för vanligt. Men sedan kom äventyret igång, spänningen och till slut skräcken. Och så stod jag där i solskenet och frös. Samtidigt kändes det som en seger. Jag hade ju kunnat frammana stämningar, som jag tidigare bara känt i mörkret i min säng.

MINA SKOLÅR.

När jag började skolan följde min mor mig dit första dagen. Småskolan låg en halv kilometer från vårt hus vid vägen till Avesta. Greta Almqvist blev min lärarinna. Hon var inte så ung, hon hade grått hår och var ganska lång. Men hon var snäll, och höll på ordning i klassen och sträng mot dem, som bråkade.

Om småskollärarinnan Margareta Leotina Johansson (gift Almqvist) vet jag följande:

1894-07-12 född i Västerås

1925-11-02 kom till Grytnäs.

1930-09-30 blev ordinarie småskollärarinna vid Månsbo småskola.

1970-06-05 död i Grytnäs

Greta Almqvist

Greta Almqvist var mycket engagerad i sitt arbete. Jag tyckte att det var roligt att gå till skolan under de två år hon var min lärarinna. Ibland gjorde hela klassen utflykter i naturen för att se på blommorna och djuren. Hon samlade oss då två och två i ett led. Varje pojke skulle hålla en flicka i handen. Det blev väl lugnast så. I vår klass fanns en söt flicka med svart hår, och henne var jag förtjust i. När vår lärarinna samlade oss för att göra en utflykt, då skyndade jag mig att söka upp just den flickan. Jag tyckte om att gå och hålla henne i handen.

När jag gick i andra klass, sade vår fröken att alla som ville, kunde få göra ett uppträdande inför klassen. Den första, som försökte var en pojke. Han var utklädd till sjöman och sjöng valsen "På Svingsta skär" med stor inlevelse. Jag blev väldigt imponerad. Den andra var en av flickorna som blygt stod framför klassen och läste en dikt. Båda blev hyllade med applåder.

Jag berättade hemma om kamraterna som uppträtt inför klassen och sade att jag också ville göra något. Det blev en diskussion om vad som kunde vara lämpligt. Sen var det min far, som föreslog att jag skulle klä ut mig till sockerbagare, läsa den välkända dikten om sockerbagaren och dela ut pepparkakor till hela klassen.

Min mor skaffade mig en vit rock. Jag tyckte att den såg mest ut som en luciaklänning. Men när hon kompletterat den med en imponerande bagarmössa, blev jag nöjd.

Jag var väldigt nervös och darrade på rösten, när jag började läsa dikten om sockerbagaren. Så märkte jag att mina kamrater verkligen lyssnade på mig och då gick det bättre. Sedan delade jag ut pepparkakorna. Inte blev jag väl mer hyllad än de andra som uppträtt, men fröken nickade och såg nöjd ut. Jag var stolt och glad, när jag gick hem.

Vår lärarinna hade stort inflytande på mig. Det var hon, som lärde mig att det var roligt att gå i skola och lära sig nya saker. Hon var av stor betydelse för att mina kommande studier skulle föra mig så långt.

En annan sak, som påverkade mig starkt, var att hon läste ett kapitel ur en bok varje lördag. Det var en religiös bok. Och jag fick för första gången höra talas om Jesus. Jag tyckte det var spännande, när vår skolfröken läste högt för oss. Det blev något jag såg fram emot. Jag lyssnade till alla spännande händelser och alla fantastiska underverk, som Jesus utförde. Men det gick illa! Intet ont anande fick jag lyssna till den fasansfulla händelsen om när Jesus blev uppspikad på korset. Jag mådde illa, och jag har allt sedan dess känt mig lite främmande inför religion och förkunnande.

Betygen var alltid viktiga. Den lilla betygsboken skulle granskas och skrivas på av målsman. I småskolan var mina resultat hyfsade. Och visst var betygen roliga att få, men de betydde inte så mycket.

Efter två lyckliga år i småskolan flyttade alla i vår klass till folkskolan i Skogsbo. Den låg mycket närmare vårt hus, så det blev bekvämt att gå dit, men vi fick en ny lärare, Helge Ytterbom. Det dröjde inte länge innan jag fick problem med honom. Han hade favoriter i klassen. Och jag var definitivt inte bland dem.

Det var inte trevligt att ha Helge Ytterbom som lärare. Jag tyckte, att han motarbetade mig. Speciellt, när det gällde övningsämnena. Betygen blev usla. Det var han som avgjorde att jag inte kunde sjunga, och det sitter i än i dag. I kunskapsämnena gick det bättre. Vi hade ju skrivningar, som gav läraren möjlighet att kontrollera vad vi lärt oss. Utrymmet för godtycke var där mindre.

Räkning var det ämne jag tyckte bäst om. Det blev nästan en tävling att komma så långt som möjligt i räkneboken. Yngve var en pojke i klassen, som också gillade matematik. Provräkningarna blev en kamp mellan oss två. Vår lärare gillade Yngve. När han var bäst i en provräkning, då läste han upp resultatet för hela klassen och berömde Yngve. Men när jag lyckades bäst, då delades provresultaten ut under tystnad.

Min far hade matematikböcker hemma. Jag läste i dem och försökte förstå. Det fanns beskrivning om kvadratrötter och mycket annat. Jag förstod väl inte så mycket, men det var spännande att försöka.

Dikten, som blivit så lyckosam i småskolan, blev ett fiasko i tredje klass. Kanske för att vi då hade fått en manlig lärare, och just denne Helge Ytterbom. Alldeles i början av terminen, frågade han oss i klassen om vi kunde några dikter. Det var bara en flicka, som räckte upp handen. Hon rabblade sedan upp en av sångtexterna i vår sångbok. Hon kunde den utantill. Vår lärare nickade vänligt åt henne och frågade om någon mer kunde en dikt. Jag kom att tänka på dikten om sockerbagaren och räckte upp handen. Jag började läsa upp den. Läraren såg mycket ogillande ut. Jag blev nervös och började staka mig. Han avbröt mig och sade, att sådana barnsligheter hade han verkligen inte menat. Och om jag inte ens kunde läsa upp den enkla dikten ordentligt, så borde jag inte ha räckt upp handen. Jag rodnade. Alla klasskamraterna tittade på mig. Någon fnissade. Jag satt tyst i min bänk och önskade mig bort från alltsammans.

Min far brukade förhöra mig efter läxläsningen. När jag börjat i tredje klass sade han åt mig att jag var stor nog att sköta mina läxor själv. Nu skulle han inte längre förhöra mig. Jag tyckte det var tråkigt. Jag hade gillat stunderna med min far och skulle ha velat fortsätta med dem. Det vågade jag inte säga åt honom. En lång tid efteråt kände jag saknaden efter dem.

Sen på terminen kom vår lärare och berättade att vår klass skulle vara med och samla in medel för fattiga barn. Det skulle bli en tävling för att se vilket lag, som kunde samla in största summan pengar. Vår lärare frågade vilka, som ville vara med vid insamlingen. Jag och några till räckte upp handen. Vår lärare delade in Skogsbo för att vi skulle göra insamling på olika delar. En del av samhället gick till två flickor, som vår lärare hade ett gott öga till. Jämfört med det lilla område, som min kamrat Lars och jag fick, var flickornas jättelikt.

Lars och jag var systematiska och gick till varje hus i vårt område. Vi var nöjda med vårt resultat, men trodde inte vi skulle ha någon chans mot flickorna.

På angiven dag lämnades insamlingen till vår lärare. Han räknade flickornas pengar och berömde dem för arbetet. Men de hade slarvat igenom sitt område, så när vår lärare räknade de pengar Lars och jag samlat in, så blev det dubbelt så mycket. Då såg han sur ut, han hade ju tänkt sig att flickorna skulle vinna. Och något beröm gav han alls inte till Lars och mig.

Vår skolläkare bestämde att jag och flera andra i klassen skulle behandlas med kvartslampa och få fiskleverolja i skolan.

Varje vecka under hela vintern gick jag till rummet, där kvartsapparaten stod. En sköterska kontrollerade att vi tog av oss alla kläderna. Vi skyndade oss, det var många klädesplagg att plocka av. Sedan fick vi små glasögon, som det var väldigt noga med att de satt på rätt sätt. Annars kunde ögonen ta skada. Det luktade konstigt när apparaten slogs på.

Fiskleveroljan var något som alla tyckte smakade hemskt. Var och en av oss hade en egen matsked i vår skolbänk. Den fick vi ta upp, när det var dags för den dagliga dosen. Vår lärare gick runt och fyllde våra skedar och såg till att vi svalde hela dosen. Nästan alla ryste och grimaserade, när de fick fiskleveroljan i munnen.

Hela vintern i klass fyra förföljde en av flickorna i sexan mig. Hon påstod att jag haft sönder hennes strumpor med mina skidstavar, Jag hade inte sett henne förut och förklarade att jag inte gjort något med hennes strumpor. Hon var envis och krävde att jag betalade henne, så att hon skulle kunna köpa nya strumpor. Jag förstod, att hon antingen ljög eller förväxlat mig med någon annan pojke. Under en längre tid jagade hon mig och tjatade. Hon var ständigt efter mig. Hela terminen blev jobbig.

En kväll hade vi klassfest. Hela klassen och vår lärare var där i en av skolans salar. Festen blev ganska lyckad, men när den var över och jag skulle gå hem hittade jag inte mina stövlar. Till slut hade alla gått och kvar stod bara ett par stövlar, som var alldeles för små för mig. Jag försökte förklara för vår lärare vad som hänt, men han sade bara att det måste vara mina, eftersom det bara fanns dom kvar. Ta dem och raska på hem, kommenderade han. Jag slet och drog, men det gick inte, jag fick inte på dem. Jag blev tvungen att gå hem i strumpsockorna med stövlarna i handen. Min mor blev alldeles vild, när hon såg mig komma hem på det sättet. Hon förmanade mig länge, om att jag var tvungen att ta reda på vem som tagit mina stövlar och byta tillbaka dem.

Följande dag pratade jag med alla klasskamraterna, men ingen medgav att han tagit mina stövlar. När jag bedrövad kom hem blev min mor upprörd och förmanade mig igen. Jag måste be läraren att prata med hela klassen om mina stövlar, så att vi fick dem tillbaka.

Jag försökte be min lärare att göra som min mor ville. Men min lärare bara fräste åt mig att jag inte skulle besvara honom, när han höll på med annat. Han lät mycket ovänlig. Jag var rädd för honom och vågade inte fråga en gång till. Min mor var inte nådig, när jag berättade om mitt misslyckande. Hon beskrev då ingående vad jag skulle säga till min lärare. Jag måste göra det redan i morgon, sa hon.

När jag pratade med min lärare rynkade han ögonbrynen och sade, jag har inte tid i dag, det där får vi ta en annan gång. På kvällen dundrade min mor om att jag verkligen måste påminna min lärare.

När jag återigen försökte tala med min lärare, då var hans svar bara, jag är trött på dina stövlar, det där får du ordna upp själv. Den kvällen vågade jag nästan inte gå hem. Min mor såg naturligtvis på mitt ansiktsuttryck att jag misslyckats. Återigen blev det långa förmaningar och ingående beskrivningar hur jag skulle prata med läraren.

Jag hade nog tänkt göra, som min mor bett om, men när det kom till kritan vågade jag inte försöka en gång till. Läraren hade ju varit så ovänlig. Under en lång tid gick jag sedan långa omvägar, när jag gick hem från skolan. Det var så obehagligt att komma hem till min mor. Varje kväll var hon över mig om stövlarna. Det var en hemsk tid både hemma och i skolan.

Jag och mina bröder sjuknade in i scharlakansfeber samtidigt. En läkare kom hem till oss och gjorde diagnosen. På grund av smittrisken var vi tvungna att stanna hemma flera veckor. Dessutom fick vi inte träffa några skolkamrater eller andra barn. Han föreskrev att skolans sjuksyster måste se på oss innan vi fick återvända till vår skolklass. Det blev en jobbig tid för oss och vår mor.

Den av läkaren utmätta sjukdomstiden tog slut på en söndag. Vi tjatade om att vi ville gå på bio, det var ju så länge sedan sist. Till slut gav min far med sig. Han tyckte inte det gjorde så mycket. Vi var ju friska och skulle på måndagsmorgon bli godkända av skolans sjuksyster. Vi kom också iväg på bio. För mig blev det inte så roligt som det brukade bli. Jag kände på mig att vi gjort fel och hade onda aningar.

På måndagen, när vi kom till sjuksystemens rum, så var dörren stängd och låst. Det fanns ett anslag. Sjuksystemen var bortrest hela veckan för att hjälpa till på en annan skola, där många var sjuka. En av lärarna kom förbi. När han hört vårt ärende sade han att vi skulle gå hem igen och komma tillbaka om en vecka. Det var inte tillåtet att utan inspektion gå tillbaka till våra klasser.

En vecka senare blev vi godkända, då var sjuksystemen på sin plats. Alla satt redan i sina bänkar, när jag kom in. Vårt lärare såg argt på mig. Efter en stunds tystnad pekade han på mig och befallde mig att stå upp. Sedan höll han ett långt anförande om mitt dåliga uppförande. Hela klassen stirrade på mig, en del av barnen så förskräckta ut. Han sade att en av kamraterna sett mig på bio trots att jag varit sjuk och inte varit i skolan veckan efteråt. Ett sådant beteende var klandervärt och det fanns ingen ursäkt för det. Jag försökte förklara vad som hänt, men min lärare lyssnade inte. Han sade åt mig att vara tyst och sitta ner i bänken och skämmas. Dessutom skulle jag efter skoldagen, när jag kommit hem tala om för mina föräldrar att det här var ett ytterst ansvarslöst sätt att bete sig på.

Jag försökte prata med min far. Han lyssnade och sade bara, att gjort var gjort. Det var tråkigt att vi gjort fel, men det var inget att bry sig om längre. Vi fick försöka bättra oss en annan gång.

Jag åkte mycket skidor hela vintrarna. När Grytnäs kommun ordnade skidtävling för alla skolorna inom socknen. Jag hade aldrig tävlat förr, men jag greps av tävlingslusten och kämpade mig igenom skidloppet så fort jag kunde. Efter tävlingen serverades varm choklad. Till min egen stora förvåning blev jag sju och fick ett litet pris. Först trodde jag de tagit fel på person.

Mitt lilla pris

Vår klasslärare talade om att jag blivit uttagen som reserv till distriktstävlingarna, som skulle hållas på följande söndag. Tävlingarna skulle gå av stapeln långt bort på en plats, som jag inte kände till. Läraren hade inte sagt något om hur jag skulle kunna ta mig dit. Jag vågade inte be mina föräldrar, att skjutsa mig till distriktstävlingen. Dessutom var jag ju bara reserv, så jag trodde inte det betydde något om jag uteblev.

Jag trodde fel. På måndagen kommenderades jag att stå upp bredvid min skolbänk, medan min lärare gav mig en rejäl utskällning. Jag ville förklara mig, men det tillät han inte alls. Jag skulle åtminstone kunna ta emot hans förmaningar utan att trilskas, sade han.

Jag satsade mest på matematik och betyget i det ämnet var jag oftast glad över. Visst såg min far mitt matematikbetyg, men han låtsades inte om det utan kommenterade bara, när jag hade svagt resultat i något annat ämne. Jag kände mig besviken.

Träslöjd hade vi i en vindslokal, som låg ovanför klassrummen i Månsbo skola. Slöjd-läraren hette Lassen och var snäll. Det kändes ovant med slöjdlektioner. Jag knogade på, men jag blev inte riktigt vän med verktygen. Det var först ett långt slitande med hyvel för att få en plankbit slät och fin. Sedan skulle den synas och godkännas av läraren innan man fick fortsätta med något roligare. Jag tänkte på min fars verkstad. Där hade jag fått göra som jag ville. Dessutom var slöjdlektionerna alltid sent på eftermiddagen, då vi alla helst ville gå hem.

Det blev också många hyss. Ett exempel var skojet med lim. I slöjdsalen fanns stora burkar med limpulver. Vi brukade ta ut lite lim och blanda med vatten, när vi behövde sammanfoga delar, som vi arbetat med. En av pojkarna sade, att han visste, vad vi kunde använda limpulver till. När vår lärare gick ut till materialförrådet för att hämta mera träbitar åt oss, då passade han på. Han tog en av burkarna med limpulver och blåste ut ett stort moln över hela rummet. Det liknade dimma. Alla började nysa häftigt.

Jag såg, att vår lärare log, när han kom tillbaka. Sedan låtsades han bli arg och sade strängt åt oss att genast sluta med det där gamla dumma skämtet. Seså, fortsatt nu med

era arbeten, förmanade han oss. Vi lydde snällt, men senare under terminen var det då och då någon av oss, som provade på skämtet igen.

På sommaren efter fjärde klass flyttade vi till Rävbo. Det var konflikten mellan min mor och farmor, som var orsaken. Min far hade pratat med sin kusin Arne och fått tipset om Rävbo. Arne kände Stockholmsfrun, som ägde torpet. Allt hade gått fort. Jag hade inte förstått att vi skulle flytta. Det kom en dag som en stor överraskning.

Vi packade alla våra saker och åkte bort från vårt hus. Det kändes konstigt att lämna allt. Jag tyckte inte om att behöva lämna mina kamrater. Men det kändes skönt att jag skulle komma till en ny klass med en ny lärare.

Hur skulle det bli i Rävbo? Vi oroade oss, men allt utföll till det bästa. I Rävbo började en lycklig tid. Det var sommar, en riktigt varm och solig sommar. Vi barn rusade omkring överallt.

Närmaste bondefamilj var Ekvalls. Det var av dem vi fick köpa mjölk. Den var fet och gräddrik. Min mor tyckte den var underbar. Men det tog snabbt slut. När vi barn började plocka smultron, blev fru Ekvall upprörd. Det var ju hennes smultron som vi tagit.

Min far tyckte att alla hade rätt att plocka smultron. Det fanns ju en lag som hette "allemansrätten". Men fru Ekvall hämnades. Efter konflikten om smultronplockningen var mjölken vi fick köpa avskummad så att det helt saknade grädde.

Fru Ekvall hade också påstått att vi barn hade plundrat hennes mullbärsträd. Vi hade smakat på bären, men det hade varit hennes egen son, som visat oss busken och uppmanat oss att smaka. Min mor, som arbetat hos en trädgårdsmästare i Hässelby, visste bättre. "Det där är inget mullbärsträd!" förklarade hon. "Det är en vanlig häggmispel".

Konflikten var dock inte värre än att de följde med oss i vår bil till en bondauktion några mil från Rävbo. Det var mycket folk samlat och det fanns många saker, som skulle auktioneras bort. Jag minns speciellt ett stort skruvstäd av järn, som bjöds ut. Det gick långsamt. Budgivningen var trög. Buden höjdes med 50 öre i taget. När det kommit upp till 30 kronor och femtio öre, hör vi Ekvalls son utropa: "Fyrtio kronor!"

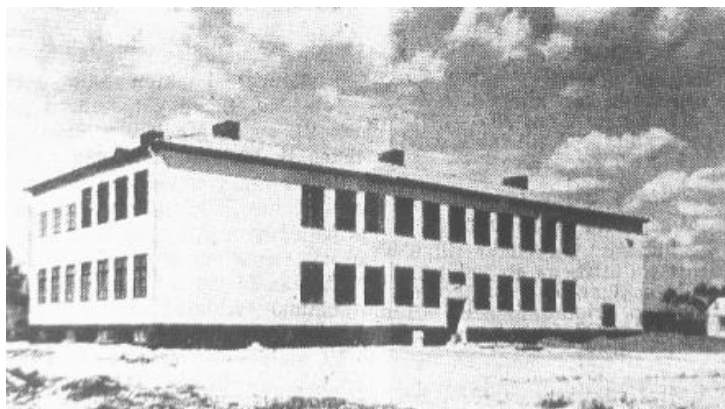
Det blir dödyst. Auktionsutroparen slår sin klubba och Ekvalls son får skruvstället. Han ser lycklig ut och säger att det är så man ropar in saker på auktion. Själv står jag där och undrar om han inte kunnat få skruvstället för 35 kronor.

Längre upp från vårt hus längs den lilla byvägen, fanns det ett litet samhälle, Kullhyttan. Det var bara en kilometer från vårt hus. Där bodde en gammal pensionerad fanjunkare. Min far kände honom. Jag vet inte varför. En dag var vi med min far till fanjunkaren. När han och min far pratat färdigt, sade fanjunkaren. "Pojkarna måste få en liten present av mig."

Sedan öppnade han ett stort väggskåp, som han hade i köket. Med ett stort leende visade han att hela skåpet var fyllt med choklad. Han förklarade, att det var militär choklad, som var avsett till reservproviant för soldater i fält. "Chokladen är lite hård", sade han, "men den håller sig länge och är god och hälsosam hur länge som helst. Ta en och prova. Sedan om ni besöker mig kan ni få choklad varje gång ni kommer."

Jag och min bror såg lite tvivlande ut, men när vi gick därifrån hade vi varsin bit choklad med oss. Vi smakade. Chokladen var jättehård men riktigt god. Jag minns, att det sedan blev många besök hos fanjunkaren. Och varje gång fick vi choklad. Men vi sade inget till min mor. Hon tyckte inte om att man gick och "tiggde".

På hösten började jag i femte klass i Fors, där fick jag en bra lärare, Gustav Wennström, och mina skolproblem var över.

Fors folkskola

Gustav Wennström

Gustaf Valdemar Wennström var född 1893-10-08 i Trelleborg och dog 1967-02-22 i Avesta

Mina kamrater var snälla och trevliga. Det enda problemet var att vi hade två pojkar i klassen, som fått sitta kvar i femte klass i två år. De var därför två år äldre än oss övriga och större och starkare. Ibland stökade de med oss yngre och ville bestämma över oss, men för det mesta var de ganska snälla.

En dag ordnade vår lärare med frågesport mellan oss i femte klass och eleverna i sjätte klass. Det blev roligt och spännande och när tiden nästan var slut, hade vår klass lite fler poäng. Då sade vår lärare, att sjätteklassarna måste få en chans. Så den sista frågan skulle bli om Sydamerika. Det hade vi i femman inte alls läst något om.

Frågan lydde: "Vad heter huvudstaden i Argentina?" Jag räckte genast upp handen. Mitt frimärkssamlande hade gjort att jag intresserat mig mycket för fjärran länder. Argentina var ju också ett av de största länderna i Sydamerika.

"Buenos Aries!" ropade jag och kände mig stolt. "Oj då!" utropade vår lärare. "Så var det inte meningen att det skulle bli. Men jag tackar i alla fall er alla för att ni tävlat så bra."

Första skoldagen efter Valborgsfirandet hade en pojke med sig smällare till skolan. Det var så kallade ettöressmällare och ansågs som ofarliga. På en rast gick han omkring och tände smällare och slängde dem en och en omkring sig. Vi tyckte allesammans att det var trevligt. Många av oss var väl också avundsjuka och skull väl också velat ha haft egna smällare. Efter en sund ropade pojken med smällarna: "Nu skrämmer vi tjejerna med den sista!"

Det var några flickor som stod i en ring och kastade med en boll. Pojken smög sig fram och kastade smällare in mitt i ringen. Alla tyckte vi att det var roligt, när flickorna förskräckta rusade därifrån. En ensam flicka stod dock kvar och grät. Smällaren hade slagit upp ett jättehål mitt fram på hennes kjol. En lärare kom rusande och tog hand om flickan, medan vi övriga tysta och uppskrämda gick tillbaka till våra klassrum.

Av ämnena i skolan tyckte jag bäst om räkning. Idag kallas ämnet matematik. Vid en av våra provräkningar fick jag fel uppgifter. Jag såg genast på rubriken att det var avsett

för klass 6 och jag gick ju bara i klass 5. Jag ville försöka lösa uppgifterna ändå, så jag sade inget till vår lärare. Det var först när vi skulle lämna in våra prov, som jag påpekade att jag fått fel provuppgifter. Vår lärare svarade då bara: ”Då går jag och hämtar ett annat facit för ditt prov.” Jag fick inte riktigt så bra resultat på den skrivningen som jag brukade få annars, men kände mig ändå lite nöjd.

Vi åkte skolbil till skolan. Rävsko var ju ganska långt bort från skolan i Fors. På lördagarna slutade skolan vid lunchtid. Då stod vi ivrigt och väntade på vår skolbil. Vi ville hem i tid för att lyssna på ”Pelle på planetfärd”, ett radioprogram, som brukade sändas på lördagseftermiddagarna.

Min tid i Fors folkskola var lyckosam för mig. Den återställde min tro på skolan, lärare och kamrater. Vilken glädje jag kände för att fått en rättvis och bra lärare. Jag tänker med tacksamhet tillbaka på honom och på allt jag upplevde där.

MIN MOR.

Vår lägenhet i Skogsbo bestod av två rum och kök, men det var bara köket och det mindre rummet vi använde regelbundet. ”Salen” kallade min mor det större rummet. Där fanns det finare möbler och en massa saker, som inte fick röras. Det användes bara vid jul och när vi hade gäster på besök. Från farstun gick en trappa upp till farmors lägenhet.

Min mor och jag.

En dag var min mor så upprörd att hon darrade och skrek. Först förstod jag inte vad, som hade hänt. Björn brukade leka med en flicka, som hette Lena Berger. Hennes familj bodde i ett hus inte långt från vårt. Björn och Lena var bästa lekkamrater och kom alltid väl överens. Min mor skrek till min far, att det var det värsta hon varit med om. De två barnen hade gått på dass tillsammans. Och det var ju fruktansvärt opassande. Björn borde förbjudas att leka med den flickan i fortsättningen.

Far försökte lugna ner min mor, men hon kom upprört tillbaka till vad som hänt flera gånger under kvällen. Under en lång tid klagade hon över denna händelse. Jag tror inte min far brydde sig så mycket om det hända, han tyckte väl inte det var så mycket att bråka om. Björn blev inte heller förbjuden att leka med Lena, men det var som om vänskapen mellan de två barnen tagit skada av min mors utbrott. De lekte inte längre så ofta med varandra.

En gång såg jag min mor naken. Det var en söndagsförmiddag. Dörren till mina föräldrars rum var fortfarande stängd. Plötsligt inträffade något, som jag bara måste berätta för dem. Jag rusade in i deras sovrum. Min mor satt naken i sängen och min far stod bakom. Jag blev så förvånad och generad att jag började vandra planlöst omkring i rummet. Jag kunde varken säga något eller gå därifrån. Min mors mångordiga förklaring att min far hjälpte henne att ta bort hårstrån från ryggen, som låg där och kliade och irriterade, stannade länge i mitt minne.

Sex fanns knappast i min sinnevärld. Men det fanns något hemligt, kanske ett hemligt förbund, som man kunde invigas i. Jag kände något av det, när jag stod tillsammans med min far och kissade i vår gödselstack. Det kändes tryggt och jag tyckte att jag växte och blev lite större och mera erfaren.

Vår mor stod där i farstun, när vi kom inrusande, Pelle och jag. Vi såg att hon varit och handlat, så vi hoppades att få något gott. Hon sade att hon inte köpt något, men vi kunde ju gå till farmor, så skulle vi få fikon. Vi tyckte om fikon, de var ju söta och goda, så vi sprang uppför trappan och frågade farmor efter fikonen. Då såg farmor ledsen ut och sade att vi skulle hälsa vår mor att hon fick sköta sina fikon själv. Vi förstod att vi blivit lurade, men det var långt senare som jag förstod att ”få fikon” var detsamma som ”att bli snopen”.

Det var brist på nästan allt under kriget, till och med fisk. En dag, när min far blivit skickad till fiskaffären, fick han stå i kö i två timmar. När det till slut blev hans tur, var nästan allt slut. Min far kom i alla fall hem med ett litet paket fisk. Han förklarade att han haft tur, då han fick någonting alls.

När min mor öppnat paketet skrek hon rakt ut. Där låg en hög jättesmå fiskar. De hette fjärsing och hade en giftgadd, som man försiktigt måste ta bort, när man rensade dem. Min far försökte lugna henne. Han menade att fiskarna var bättre än ingenting och dessutom hade dom inte tagit några ransoneringskuponger för dem.

Jag tyckte det var både otäckt och spännande med fiskarna. De hade också en konstig smak, tyckte jag, men det var väl naturligt, att jag tyckte så, eftersom abborre var den enda fisk jag gillade.

Kaniner är söta att se på. Arne hade flera i en bur. Jag och mina bröder hade sett dem och beundrat dem. Han såg dem dock bara som mat, god och närande mat påstod han. Vi blev förskräckta, när han några dagar senare kom instegande i vårt kök och lade en avlivad kanin på bordet. Min mor tackade Arne fast hon såg ut som hon helst inte ville röra den.

Hon klagade för min far, men han menade att det var en generös gåva, speciellt nu när det var så smått om mat. Min mor anrättade kaninen, men visade att hon bara åt litet, helst hade hon velat slippa. Det blev en ansträngd måltid. Min far åt med god aptit av Arnes kanin, kanske av principiella skäl. Vi övriga tog små portioner, som vi mest petade i. Jag tyckte det luktade förfärligt och varje tugga kväljde mig.

Min far hade en favoriträtt, det var pepparrotskött. Vi hade den ofta på söndagarna. Rätten tillagades i en stor gryta, där köttet kokades tillsammans med blandade grönsaker. Det färdigkokta köttet togs ur och skars i skivor. Måltiden började med att vi åt grönsakerna i grytan som soppa. Ibland lade min mor i klimp. Sedan åt vi köttet med kokt potatis och en vit sås kryddad med pepparrot.

Min far klagade ofta över halsbränna. Den fick han för att han ville vi alltid skulle ha samma mat som farmor brukade ge honom. Och den var olämplig, sa min mor.

En av de ljusaste minnen från min uppväxt i Skogsbo var stunderna, när mina föräldrar satt tillsammans vid köksbordet och arbetade med en trätavla. Den föreställde Sokrates, när han hade sina lärjungar kring sig. Min mor hade ritat upp bilden på en träskiva och gjort ett grekiskt mönster runt på ytterkanterna. Min far hade köpt en mängd olika slags träfaner. Han skar ut bitar och passade in den i bilden. Det gick långsamt, men bit efter bit kom på plats. Jag stod bredvid och såg fascinerad på hur figurerna växte fram. Efter en tid tog min mor över och fullföljde arbetet tills hela tavlan var färdig.

Sokrates och elever

Min mor gick en Hermodskurs i teckning. Där gjorde hon många fina framsteg. Sedan började hon med oljemålning. Det blev en lugn och trevlig period för hela familjen. Hon tyckte hon försummade andra sysslor inom familjen, men min far uppmuntrade henne. Vi var nog alla imponerade över hur bra hennes tavlor blev.

Jag hade en nalle, när jag var liten. Den låg alltid i min säng och jag kramade den innan jag somnade. Det kändes så bra att ha den där. Men en dag kom min mor och sa att jag var för stor för att ha en nalle. Hon fick ju skämmas för mig. Sen tog hon nallen från mig. Jag vågade inte säga emot henne, Det var hemskt att se den försvinna. Jag saknade min nalle mycket och länge.

En dag kom farmor hemrusande och grät. Malmqvist hade påstått, att mina föräldrar tänkte slänga ut henne ur huset. Liten hämnd var väl också en hämnd. Farmor fick efter denna händelse ett skriftligt besked på att hon fick bo kvar i sin bostad.

Min mor sydde våra kläder. Hon hade gått i lära hos en sömmerska inne i Avesta och blivit mycket skicklig i yrket. Ett par byxor blev till bekymmer. De var nya, jag hade bara använt dem ett par dagar. Pojkar klättrar, och jag klättrade över ett staket. Mina byxor fastnade på en spik och när jag försökte komma loss blev det en stor reva i ena byxbenet. Nu var jag verkligen i knipa. Jag visste att min mor skulle bli ledsen, så jag vågade inte gå till henne och tala om vad som hänt. Inte heller vågade jag gå till farmor, då skulle min mor bli riktigt ilsken på mig. Jag såg mig om, ingen hade upptäckt min olycka. Sedan väntade jag tills min mor gick ut. Då smög jag in och lånade nål och tråd. Jag hade ju sett hur min mor brukade göra. Jag använde mycket tid och ansträngde mig för ett göra lagningen osynlig. Det dröjde också en tid, innan min mor upptäckte att byxorna var lagade. Hon kom och förhörde mig. Jag sa som det var, att jag själv lagat byxorna. Då blev hon arg och sade att henne kunde jag minsann inte lura. Hon såg att det var så pass fint lagat att det måste vara farmor, som lagat byxan. Och jag borde sluta att ljuga för henne, sade hon och såg på mig. Jag förblev tyst, jag hade ju inte ljugit. Jag gick ut och kände mig orättvist behandlad. Varför måste allt vara så svårt?

En sommar åkte vi på semester i vår bil. Vädret var bra, när vi startade norrut mot Siljan, men molnen tornade snart upp sig och lite senare började regnet strila ner. Min mor oroade sig över hur vi skulle kunna övernatta i vårt tält om det fortsatte att regna. Det ordnar sig säkert, sade min far, i värsta fall får vi ligga över i någon lada.

Vi fortsatte vår färd i regnet och nådde Siljanstrakten. Vädret ingav inget hopp. Vi gav till slut upp tanken på tältet. Det visade sig dock svårt att hitta någon lämplig lada. Vi

letade och letade, skymningen föll. Det började mörkna. Sedan blev det alldeles mörkt. Vi kämpade på och fick till slut verkligen tag på en liten lada att sova i.

Det var becksvalt i ladan. Vi famlade oss in. Det kändes skönt, när vi trötta kröp ner i höet. Trots att det var stickigt och att Pelle trodde det var något som kröp i höet, somnade vi ganska snart.

På morgonen väcktes vi av vår mors röst. Hon hade gått upp och nu när det var ljusst hittade hon en jättemyrstack i ena hörnet av ladan. Jag kommer aldrig mer att sova i en lada, utropade hon.

Ibland skickade min mor efter kläder på postorder. En gång hade hon beställt en blå tröja åt min far. När paketet levererades var tröjan med, men färgen fel, den var röd. I övrigt stämde den helt med beställningen, storlek och mönster var rätt. min mor blev väldigt upprörd över den röda tröjan. Hur kunde de var så fräcka att de skickade fel färg? Nu skulle det bli så besvärligt att sända tillbaka den. Min far provade tröjan och tyckte den var fin. I många år därefter var det den tröja han använde mest.

Min mor klagade många gånger att hon blivit kvar i Skogsbo och blivit tvungen att bo där. Hon hade aldrig trivts där, sade hon. Hennes stora önskan hade alltid varit att flytta till Stockholm och få arbeta där. Hennes klagande plågade min far. Min föräldrar började prata om att flytta. De tittade på flera gårdar, men det var en speciell de diskuterade, som låg i Vansjö söder om Krylbo. Men de kom inte till något beslut och till slut rann allt ut i sanden.

MIN FAR.

Nävden heter en badsjö, som låg några kilometer från vårt hem. Vi cyklade ofta dit. Badplatsen fanns en vid en liten vik, som hade en fin sandbotten. Det var långa stunder vi satt i strandkanten och lekte och byggde sandslott. Våra föräldrar brukade simma en bit ute i viken. Ibland fick jag sitta på pappas rygg, när han simmade. Det kändes tryggt men samtidigt spännande, jag visste ju att vattnet kunde vara djupt.

Min far var sekreterare i Grytnäs arbetarkommun. Han hade alltid en massa papper hemma, som rörde möten, som han deltagit i. Och mötesprotokollen var det hans sak att skriva. Min mor tyckte att han var dum som tog åt sig det arbetsamma obetalda skitjobbet, medan de andra gubbarna tog de bättre uppgifterna, som betalades. Hon kallade det ”sånt där”, allt det som hörde till hans möten och såg irriterad ut.

Min far och min mor

Min far hade ett svetsaggregat. Då och då hjälpte han andra människor med att svetsa ihop metalldelar, som gått sönder. En dag var jag med honom, när han lämnade tillbaka ett föremål som han lagat.

Mannen som beställt lagningen blev mycket glad och frågade vad det kostade. Min far menade att det var så lite arbete att det inte kostade något. Då kan jag väl få ge din grabb några kronor i stället, tyckte mannen. Jag såg på min far. Han såg mycket ogillande ut, så jag vågade inte ta emot några pengar fast jag gärna skulle ha velat göra det. Jag förstod inte min fars inställning.

Min far och hans kamrat Holger Eriksson tillverkade brandstegar, som de sedan sålde, levererade och satte upp. En gång hade min far varit ensam hos en kund för att sätta upp en brandstege. En hjälpsam granne till kunden erbjöd sig att hjälpa till. Trots att min far avböjde hjälpen, så tog mannen fram en gammal stege. När mannen klättrat upp på stegen brast det steg, som han stod på. Det var genommurket. Mannen föll och skadade sig i ryggen. Min far hjälpte till att forsla mannen till Avesta lasarett. Skadan visade sig allvarlig och mannen blev kvar på sjukhuset en längre tid.

Folkskolläraren Malmqvist engagerade sig i frågan och krävde att min far skulle betala en stor ersättning till mannen. Min far protesterade och pratade med en lagkunnig man på kommunen och bad om råd. Han fick rådet att inte betala. Herr Malmqvist förde en längre strid i frågan och var mycket påstridig, men min far stod fast.

En dag visade min far mig en fin kniv med metallskaft, som han hittat. Han hade slipat bladet och putsat skaftet. Kniven var försedd med egendomliga mönster och röd

bakgrundsfärg. Jag fick den av honom. En dag visade jag kniven för Sören. Han tyckte den var jättefin. Sen frågade han var jag köpt den. Han ville köpa en likadan. Då berättade jag som det var, att vi hade hittat den. Jag så att det glimtade till i hans ögon, sen påstod han att han tappat den. Kniven var hans. Jag förstod att han ljög. Sören krävde att få kniven.

Jag gick till min far och frågade hur jag skulle göra. Han sade, att om han sagt, att det var hans kniv, så var jag tvungen att ge honom den. Jag blev besviken. Jag hade ju förväntat mig ett gott råd. Istället sade han att jag skulle ge Sören kniven. Jag tyckte, att han svek mig. Sören fick kniven, men jag lekte aldrig mer med Sören. Jag såg honom som en tjuv.

Min far kände en man, som kallades ”Trollsmen” och arbetade på Aluminiumfabriken i Månsbo. Mannen bodde i en liten stuga i Högbo tillsammans med sin gamla mor. Han hade suttit alldeles blek på soffan i köket, när min far en dag kom på besök. Han tittade upp och sade, att han måste berätta. I morse hade han gått ut i skogen för att såga ved. När han efter ett par timmar gick hemåt i solskenet, hade en huggorm ringlat fram på stigen. Han tänkte på ett gammalt talesätt. Det var ju i en sån där huggorm, som ”den onde” kunde ta sin boning i. Och då kunde man beveka honom genom att bjuda honom på snus.

Snusdosan hade han ju i fickan. Han hade småskrattat för sig själv, när han gick till handling. Ormen backade, när han sträckte fram den öppna snusdosan, sen försvann den snabbt in bland buskarna. Det var nog inte så mycket med det där gamla talesättet, hade han tänkt, när ha fortsatte hemåt.

När han steg in i farstun ropade hans gamla mor på honom. Hon satt som vanlig på sin vanliga stol i köket, hon var ju ofärdig i benen och kunde inte förflytta sig utan hjälp. Gumman var mycket upprörd. Hon sade: ”Du skall låta bli att bjuda djävulen på snus, annars går det dig illa!” Han hade känt kalla kårar efter ryggraden. Hur kunde hon veta? Han frågade om någon varit på besök. Gumman hade bara fräst, att ingen besökte väl henne.

En dag fick min far en metallflisa i ena ögat. Han var arborrare i Avesta järnverk, där han arbetade med stora maskiner i mekaniska verkstaden. Verksläkaren skrev en remiss till en specialist vid Falu lasarett. Behandlingen blev lång, han blev kvar där uppe i flera veckor. Vi var glada, när han kom tillbaka. Han berättade i detalj om hur läkarna och sköterskorna hade skött hans skadade ögon.

I medicineringen ingick stora mängder magnecyl. Han hade frågat läkaren om det inte var skadligt för magen. Läkaren hade svarat, att nu gällde det att rädda ögat och då fick man bortse från biverkningar på magen.

Min far verkade road, när han berättade om att det fanns ett medicinskåp i samma rum som toaletten fanns. Därför gick sköterskorna ut och in för att hämta medicin, medan han stod där och kissade. Min mor blev upprörd och såg sur ut. Än värre blev det, när en av sköterskorna ringde och undrade om hans öga blivit bra.

Böcker spelade en stor roll för oss. Mina föräldrar läste en hel del böcker. Min mor läste gärna romaner och deckare. När hon hittat en speciellt intressant bok kunde hon fortsätta läsa till sent på natten.

I vårt hem fanns det en bokhylla full med böcker. Jag minns gamla böcker, som skildrade upptäcktsfärder i fjärran länder. De var fyllda med märkliga teckningar.

Många var skräckinjagande, det fanns farliga infödingar med spjut, människoätare, krokodiler och mycket annat. Sherlock Holmes blev en av mina favoriter.

Min far läste många böcker. De flesta var faktaböcker, som belyste hans många intressen inom de historiska, kulturella och vetenskapliga områdena.

Några historiska exempel var: Platon och skuggfiguren på grottans vägg, Leonardo da Vinci, i synnerhet hans teckningar av hästar och maskiner, Vatikanen och dess komplicerade affärsverksamhet samt dess magnifika konstskatter, Kant och det kategoriska imperativet, Nietzsche och övermänniskan, Falu gruvas historia, Zorn, Kölnerdomen, Picasso, Venedigs storhetstid och drottning Kristina.

Bland de naturvetenskapliga minns jag: uppförandet av Egyptens pyramider, Polhems uppfinningar, Edisons experiment, den norske matematikern Abels liv och Einsteins relativitetsteori och universums uppkomst.

Många av tidens tänkare, politiker och författare fångade också hans intresse: Alf Ahlberg, Ernst Vigfors, Gunnar Myrdal, Lenin, Albert Speer, Quisling, Churchill, Per Albin Hansson, Böll och många fler.

Min far var en stor berättare. Han återgav och målade gärna upp historier och händelser, som han läst i böcker och tidningar eller hämtat från arbetskamrater och vänner.

Ofta hade min fars berättande formen av en diskussion, men det var bara skenbart en sådan. Det var egentligen en monolog, där min far ställde frågorna och därefter raskt de svar som han ansåg vara de rätta. Han började sina berättelser trevande, men vart efter han pratade rycktes han med i sitt eget berättande. Han gav intrycket av att ha varit på plats och själv iakttagit och undersökt allt och i kraft av detta var han expert på alla frågor. Han entusiasm trollband oss alla i familjen och vi kunde sitta i timmar och lyssna till hans berättelser.

Jag tror han hade svårt med att få teori och praktik i livet att gå ihop. Om han rådfrågades ville han alltid ta ståndpunkt som rättrådig människa. Hans moral verkade då sträng. Hans ställningstaganden fick då en ganska verklighetsfrämmande prägel.

Men när det gällde våra diskussioner om Oskar bidrog inte min far med några nya uppgifter eller några intressanta slutsatser. En enda liten pusselbit från honom. Han berättade om en bekant som sett Oskar vid en järnvägsstation i södra Sverige, men han hade inte hunnit fram till honom. Oskar hade redan försvunnit bland de andra resenärerna. Kanske var det Hallsberg, som man avsåg. För mig kändes det som en skröna.

Min far klippte regelbundet sitt hår hos en frisör inne i Avesta. "Barberaren" som min kallade far honom. Hans namn var Ahl. Alla kallade honom bara Ahl. Jag hörde aldrig någon använda något förnamn.

Frisören Ahl var en ständig källa i min fars berättande. Varje gång han varit hos honom och klippt sitt hår, kom han hem till oss med nya fantastiska skildringar.

Min far beundrade honom. Ahl hade bara gått i folkskola, men var självlärd inom många områden, speciellt fysik, astronomi och matematik. Han brukade varje år hämta ut studentproven i matematik och själv lösa alla uppgifterna.

Varje gång min far hade varit till Ahl och fått sitt hår klippt, kom han hem till oss med nya berättelser från deras samtal.

En augustikväll kom Ahl på besök hem till oss. Vår mor tyckte det var otrevligt. Hon sade inget, men vi kunde alla tydligt läsa i hennes ansiktsuttryck att hon minsann inte ville ha något besök av honom.

Vi barn blev väl lite rädda först, men vår far verkade ju känna honom. Han kom också snabbt in i ett livligt samspråk med Ahl. Det var tydligt att de hade nöje av att diskutera med varandra. Efter en stund kom samtalet in på stjärnor och astronomi. Detta måste visas praktiskt, sade Ahl och drog med oss alla ut i trädgården. Den sena augustikvällen var mörk och himlen gnistrande klar. Stjärnorna verkade närmare oss än de brukade vara.

Ahl pekade ut och namngav planeter och stjärnbilder och berättade om gudarna som givit dem sina namn. Jag och mina bröder stod tysta och lyssnade. Till slut insåg Ahl att det blivit sent. Han avbröt sin föreläsning och sade att det var dags för honom att cykla hem. Min far sade att det var hög tid för alla barn att krypa ner i sina sängar, klockan var ju halv tolv. Vi kände oss förvånade och lite besvikna att tiden gått så fort och att kvällen var slut.

På en av våra cykelutflykter var Ahl med. Han hade stor kännedom om Avestatrakten och vilka sevärdheter som fanns. Han ledde oss på småvägar kring Jularbo och Folkärna kyrka. Det kändes märkligt att få se helt nya områden, där vi aldrig varit. Först när vi nådde Utsunds bro kom vi in på kända trakter.

En händelse gjorde att min mor blev avogt inställd mot Ahl. Min far hade fått boken "Matematikens män" i present av henne. Det var ett praktverk, som var gediget inbunden. Ahl blev intresserad, när han såg boken, och fick låna den. Efter en tid lämnade han den tillbaka. Då var boken fylld med marginalanteckningar i blyerts. Ahl hade skrivit in sina egna synpunkter och reflektioner. Min mor blev mycket uppbragt och tyckte, att han förstört boken. Hon använde tid och mycken möda, när hon tog bort dessa anteckningar. Idag är Ahls kommentarer inte möjliga att urskiljas i boken.

FARMOR.

Farmor bodde i lägenheten en trappa upp. Jag tyckte mycket om henne, men min mor sade att hon var en elak människa. Farmor hade ofta stora kaffebjudningar för sina väninnor. Krigsårens kafferansonering var ett problem för henne, hon hade väldigt svårt att få kaffet att räcka till. Det fanns ett slags surrogatkaffe att köpa, och det använde farmor till vardags. Dessutom var hon pigg på att prova vad som kunde användas som kaffeersättning. En gång hade vi samlat en mängd apelsinkärnor. Farmor rostade dem i ugnen. Sedan kokade hon dem i kaffepannan och fick sig en kopp brun vätska. Jag såg på och undrade om det verkligen var gott.

Farmor i sitt kök

Ibland fick jag hjälpa till och duka, när farmor förberedde sina kafferep. Allt skulle ordnas mycket prydligt. Speciellt ljusen var viktiga. De skulle stå på plats i raka rader. Mamma påstod att farmor hade kusliga och makabra saker för sig på dessa kafferep. Jag tyckte inte det verkade så. Farmor tyckte om ceremonier. Och det syntes på glittret i hennes ögon att övningen med ljusen roade henne. Du förstår, sade farmor till mig, ljusen kan visa vem, som pratat mest och det blir roligt att se.

Jag såg tanterna, när de kom. Dom såg förväntansfulla ut, när de så det fina kaffebordet med ljusen. Vågar vi verkligen tända dem? frågade de och försökte se rädda ut. Sedan stängde farmor dörren och jag fick inte se mer av festen. Sorlet från rösterna hördes ut, men jag kunde inte riktigt uppfatta vad de sade.

En kväll, när farmor var bortbjuden, satt vi vid middagsbordet. Som vanligt var vi ganska högljudda.. Plötsligt sade min mor åt oss barn att vara tysta. Sedan tittade hon på vår far och frågade: Hörde du det också? Jag tyckte båda mina föräldrar såg oroliga ut. Så hörde vi alla tydliga steg uppifrån farmors lägenhet. Min far gick upp för att se efter om farmor kommit hem. Det var dock inte så. Han försökte då ge ljuden en naturlig förklaring genom att prata om spänningar, som fanns i golvplankorna och som kunde ge dessa ljud, när de utlöstes. Jag trodde inte på förklaringen och förstod inte heller riktig hur min far menade. Mina föräldrar såg fortfarande oroliga ut och det dröjde en god stund innan den otäcka stämningen försvann.

Näsblod är otäckt. En gång hade farmor en stor tuss tryckt mot näsan, när jag kom upp till henne. Tussen var otäckt röd. Hon satt mitt i rummet och hade ett handfat framför sig på en stol. Jag blev rädd, när jag såg att handfatet var fyllt med en röd vätska. Jag trodde att allt var blod. Farmor förklarade att det mesta var vatten. Sedan tog hon bort tussen från näsan och lät blodet droppa ner i handfatet.

Det droppar inte mer än så här, förklarade farmor. Men jag får inte stopp på det. Jag kände hur tårarna kom och jag satte mig på hennes soffa och stirrade på henne. Jag var son förstenad och såg på hur den ena droppen efter den andra föll ner i den röda vätskan. Det kändes som en evighet innan blodflödet stoppade och droppande upphörde.

Farmor gav mig en gång en julklapp, som hade kännbara följder. Det var en fin undertröja med långa ärmar. Den kliade förskräckligt, när jag hade den på mig. Och eftersom hon kontrollerade om jag använde den blev det bekymmer. Min mor ville att jag skulle använda den, annars skulle farmor ge henne skulden påstod hon.

Farmor hade ett lite sovrum i sin lägenhet. Det hade fönster mot baksidan av huset. En dag när farmor hade hand om oss, ställde vi till med en olyckshändelse. Jag hade gömt mig i farmors sovrum. Pelle kom rusande och började slita och dra i handtaget. För att Pelle inte skulle kunna komma in, höll jag emot i dörrhandtaget. Plötslig hördes en smäll. Något hade gått sönder och dörren gick inte längre att öppna. Pelle sprang till farmor och ropade att jag låst in mig. Farmor fick inte heller upp dörren. Jag fick sitta inlåst tills vår far kom hem från arbetet. Han gick och hämtade en stege och sen fick jag klättra ut genom fönstret.

Jag fick bannor. Du som är störst borde väl kunna sköta dig bättre, sade min far. Därefter hämtade han sin verktygslåda och skruvade loss gångjärnen på dörren. Då gick det att öppna och lyfta bort den. På kvällen lagade han dörren.

Farmor hjälpte mig också att få många frimärken. Hon tog dem från korten i sin vykortssamling. Det blev en hel del gamla frimärken med kung Oskars bild på. Detta var dock något som jag skulle komma att ångra, när jag tittade på hennes gamla vykort och försökte ta reda på när man skrivit dem.

MIN MORS SYSKON.

En av mina mostrar bodde i Skälby utanför Stockholm. Hennes namn var Tyra och hon var gift med Einar. De bodde i en villa alldeles intill en järnväg, där soptågen från Stockholm gick.

När vi var på besök där, berättade de att tåget ibland hade blivit beskjutet av barn med luftgevär. Deras son kallades Bosse. Han var lika gammal som jag och väldigt retsam. Han visade en stor tung spik av den typen man använder för att spika fast järnvägsräls. Sedan drog han iväg mig till en blomsterrabatt, där han började jaga humlor. När en humla föll ner på marken slog han ihjäl den. Jag protesterade. Min far hade ju berättat för mig att humlor var nyttiga djur, som man skulle vara rädd om. Bosse fnös åt mig, skrattade och började skrika. fegis, fegis!

Varje sommar brukade morbror Fritz och hans fru Berta komma på besök hos oss under några dagar. De meddelade oss alltid i god tid innan de kom. De hade inga barn och kom alltid på cyklar med stora packningar. De hade tält med sig, som de sov i om nätterna. Vi tyckte det var trevligt med dessa besök, men min mor tyckte alltid, att besöken var jobbiga, trots att det var hennes bror.

Ibland åkte vi ner till Stockholm med bilen. Då besökte vi vanligen morbror Fritz, som bodde i Helenelund. Men dom blev inte förvarnade. Vi bara dök upp där med vår bil. Det var pinsamt att se hur förskräckt och nervös tant Berta blev. Sen försvann hon till köket för att se vad de kunde bjuda på. Morbror Fritz var glad och skämtsam och retades alltid med oss barn. Han visade oss runt i sin stora trädgård, där det fanns stora blomsterrabatter och många fruktträd.

Under ett besök i Stockholm fick vi låna en lägenhet i Sundbyberg. Den tillhörde tant Bertas syster, men hon var borta på semester. Vi köpte mat på en liten affär straxt intill lägenheten. Det blev limpa, smör, rökt medvurst och mjölk i en stor glasflaska. Allt var annorlunda än hemma i Skogsbo. Och den smakade annorlunda, spännande och gott på samma gång.

Morbror Fritz pratade med en tydlig Stockholmsdialekt. Jag tyckte det lät trevligt. Mot kvällen, när vi blivit ensamma i lägenheten, fråste min mor åt mig. Sluta nu äntligen att fåna dig på det där sättet! Jag förstod, att jag gjort något dumt, men begrep inte vad. Då sade min mor, att det var fult och olämpligt att prata stockholmska. Hon fick ju skämmas för mig! Jag tystnade och förblev tyst den kvällen, men inte begrep jag riktigt vad min mor menade.

En annan gång åkte vi i bilen till Hallstahammar. Där bodde en annan av mim mors systrar och hennes familj. Resan kändes väldigt egendomlig. Gång på gång tyckte jag, att jag kände igen landskapet, som vi åkte igenom, men mina föräldrar vidhöll att jag aldrig tidigare varit där.

Moster Märta hade en stor familj. Jag tror det var sju barn. Det näst yngsta barnet var en ljushårig flicka jämgammal med mig. Jag blev förtjust i henne. Och jag tänkte på henne en lång tid efteråt.

Moster Gunhild var gift, men hade inga barn. Hon och hennes man Harald bodde i en villa i Norsbol utanför Nynäshamn. Där ordnade hon en släkträff. Det kom mycket folk, kanske fler än hon tänkt.

Hennes man var mycket äldre än hon. Han rökte kraftigt och var glad i alkohol. Festen blev livlig med mycket pratande och glammande. Samvaron varade länge och alla blev

trötta. Huset var litet och var det smått om utrymmen. Vår familj låg i ett tält ute på gräsmattan. Överallt ordnades enkla liggplatser.

Det blev en tidig morgon. Alla var jättetrötta, men morbror Harald gick runt och väckte alla män. De skulle ha sin morgonsup, sade han, och stod där med en flaska och hällde upp. På så sätt fick de alla tvångsvis sin morgonsnaps. så blev de alla väckta och vakna. Det var få av gästerna, som sedan somnade om. Men morbror Harald drog sig tillbaka i ett lite tält mitt på gårdsplanen. Där låg han och snarkade hela förmiddagen.

Vi var fem barn i ungefär samma ålder, som var trötta och bråkiga. Vi slogs och skrek. Ingen av oss hade kraft nog att hitta på något vettigt att göra. Då tog en yngre man hand om oss. De andra kallade honom ”försäljare”, men jag vet inte hur han hörde till släkten. Han tog fram metspön och tågade med oss ned till sjön. Där fanns en eka, som vi fick använda. Han placerade oss barn i ekan och rodde ut. Nu skulle vi få visa honom, om vi kunde fiska, sade han. Sedan hjälpte han oss alla att få var sitt metspö i ordning. Först när alla var igång med metandet ordnade han sitt metspö.

Det dröjde bara en kort stund, sedan började herr försäljare få upp den ena stora abborren efter den andra. Vi började klaga. Han bytte plats i ekan för att vi skulle få en chans. Vi fick fortfarande bara småskruttar och mört, så vi fortsatte att klaga. Då tog han upp sin rev och sade att han skulle sluta använda mask, då skulle vi få en chans. Han tog loss ett öga på en abborre, som han fått upp och kastade i sin rev. Det blev tyst en stund. Vi försatte med att få upp småskruttar och tittade ilskna på mannen. Då ryckte det kraftigt i hans flöte och han kunde dra upp en riktig jätteabborre.

Nu var vi upprörda och klagade ännu mer. Då drog han sitt flöt ända upp mot metspöt. Nu lägger jag kroken på sjöbotten, sa han. Då har ni väl fått en chans. Sedan hände inte mycket på en lång stund. Vi ryckte till när försäljaren började dra in sin rev. Det såg ut som det satt en orm på hans krok. Vi skrek. Han skrattade. Det här är en ål, sade han och visade upp den.

Trötta och lite stolta trots att bara försäljaren fått några riktiga fiskar tågade vi alla hem till moster Gunhild. När vi visade upp den fina fångsten, såg hon bara trött ut och suckade. Hon orkade inte ta hand om någon fisk, sa hon.

Middagen kom och då blev vi i alla fall serverade våra fina fiskar. Vi barn kände oss nöjda och tyckte att de fiskarna smakade extra gott. Utan den fisken hade vi nog inte haft något att äta, kommenterade min mor.

ARNE.

Arne var min fars kusin. Hans mor Hanna var ogift och hade hela ansvaret för honom. Han växte upp och bodde så ofta i min fars familj, att min far och Arne kände sig som bröder.

Arne

Arne och Ester hade en villa i Högbo. Deras son, Lars-Arne, var några år yngre än mig. Arne hade ordnat garage och verkstad under villan. Där hamnade han och min far oftast, när vi var på besök. Arne hade alltid något att visa och diskutera. Vi andra satt med tant Ester i köket. Hon lagade kaffe, gammaldags kokkaffe förstås, och pladdrade hela tiden med min mor. Det var alltid något, som hon var upprörd över. Min mor kallade det att vara ”beskyttad”. Ester tvingades ropa många gånger innan Arne och min far kom upp till kaffebordet. Alla utom tant Ester tog plats runt bordet, hon blev kvar vid spisen. Arne förde samtalet. Han berättade om vilda motorfärder. Hans svåger Hagman och skommar-Anders hade varit med. Arne var en fantastisk berättare. Han ryckte alla med sig. Vi barn satt där med öppna munnar och bara lyssnade. Arne beskrev alla motorcyklarna och de hisnande åkturerna. Och hur de lyckades skaffa både mat, öl och akvavit trots att alla affärer och serveringar var stängda. Tant Ester stod kvar vid spisen och muttrade sura kommentarer. Speciellt när hon tyckte att Arne överdrev för mycket.

Hagmans bodde i en mindre stuga. Intill den fanns ett stort päronträd, som det alltid finns ett skimmer omkring, när jag tänker på det. Min mor brukade nämligen få en stor mängd av päron, som hon tog hem. De var mycket hårda och näst intill oätliga. Min mor brukade dela, skala och kärna ur dem. Sedan kokade hon dem med lingon, så de blev alldeles röda och såg väldigt aptitliga ut. Till slut lade hon dem i glasburkar, som hade lock och en gummiring. De stängda burkarna spände hon sedan fast i en speciellt stor kastrull, som kallades konserveringsapparat. I den kokades luften ut ur burkarna. När de svalnat kunde min mor ta dem ur apparaten. Då satt locken stenhårt fast på glasburken. Det blev rader med sådana burkar i skafferiet.

Under hela vintern hade vi sedan dessa päron till söndagsefterrätt. Med vispgräddes var de verkligen min favoritdessert.

Det närmade sig jul, det var mörkt och det regnade och blåsten var kraftig. Vi hade Arne och Ester på besök. Vi hade ätit middag tillsammans och stämningen var god. Arne tog gärna några snapsar till maten. Ester hade protesterat, men Arne tog ingen notis om det. Han märkte det väl knappast. Han var ju fullt upptagen med att berätta. Arne hade alltid några vilda historier, som han delgav oss. Vi lyssnade och njöt.

Min mor röst kom enträget och ängsligt och bröt in i och störde den trevliga samvaron. Vad är det för konstigt ljud? ropade hon. Alla tystnade och lyssnade. Det fanns ett muller i huset, ett dån, som tilltog. Det är skorstensbrand, skrek Arne och rustade ut. Alla vi andra följde efter. När vi kommit ut i mörkret kunde vi se en eldkvast komma utfarande upp ur skorstenen.

Arne frågade efter stegen upp till taket, han ville klättra upp. Min mor och Ester försökte hindra honom, men han hävdade att det var nödvändigt att klättra upp till skorstenen och släcka branden. Halvvägs upp stannade Arne och frågade min mor om hon hade salt. Han vinglade lite på grund av snapsarna. Jodå, min mor hade salt. Hon gick och hämtade sitt nyinköpta saltpaket och gav det till Arne. Du får inte använda allt, vi behöver salt till den kommande helgen. Arne klättrade upp med saltpaketet i handen. Vi var alla rädda för att han skulle falla ned. Han nådde skorstenen och jag kunde se honom hälla ner allt saltet i skorstenen. Först tycktes det inte ge någon effekt, men efter några sekunder minskade elden hastigt och dånnet upphörde. Vi såg inte, när Arne klättrade ner. Nattens mörker blev ju totalt eftersom elden slocknat.

Arne blev kvällens hjälte och vi barn beundrade honom hejdlöst. Min mor var lugn igen nu när eldfaran var borta, men hon mumlade om att hon inte förstod hur vi skulle klara helgen, nu när vi var utan salt.

MIN SNÄLLA FARBROR REUNER.

Min första kontakt med farbror Reuner minns jag inte. Det finns dock ett fotografi som visar att han tidigt kom in i mitt liv.

Ulla Friman, jag och farbror Reuner.

Mina första minnen av farbror Reuner kom senare.

Jag kallade honom "farbror Reuner". Alla andra kallade honom bara "Reuner". Något förnamn användes aldrig.

Vår familj bodde i ett rött trähus med en stor tomt. farbror Reuner var vår närmaste granne. Det fanns två grindar, en större mot landsvägen och en mindre mot den lilla väg, som gick mellan vår tomt och folkskollärare Reuners tomt. Folkskollärarens hus var lika stort som vårt hus. Han bodde där tillsammans med sin hushållerska, som hette Gerda Nordström och var kusin till min mor.

Det gick snabbt att springa över till honom. Och det gjorde jag ofta. Jag visste ju att jag alltid var välkommen hos honom.

Farbror Reuner var mycket snäll och vänlig mot mig och mina båda yngre bröder. Han visade gärna sina blommor och sin biodling. Bina var hans stora intresse. Han berättade för oss hur en bikupa fungerade och hur man kunde få honung från bina. Det var alltid något nytt och intressant som hände, när vi var på besök hos honom. Jag var ofta hos farbror Reuner och visste att jag var välkommen.

En solig dag såg jag honom böjd över en av sina bikupor. Det syntes att han undersökte något. När jag kom rusande hejdade han mig.

Du måste gå sakta fram annars skrämmer du bina, förmanade han. Om de blir rädda så sticker de dig. Kom försiktigt fram, så ska jag visa dig hur bina bor.

Han pekade på en öppning nedtill på bikupan och förklarade att det var binas dörr. Genom den kunde bina flyga ut till blommorna och hämta honung. Och honungen hittar dom längst in i blomman. Om biet har funnit tillräckligt med honung flyger det tillbaka till kupan och lämnar den där.

Men, invände jag, biet borde väl äta upp honungen själv?

Farbror Reuner skrattade. Nej, sa han, visst äter bina lite honung, men det mesta måste dom samla som vinterförråd, annars svälter alla bina ihjäl, när det blir vinter och kallt.

Jag tittade tvivlande på farbror Reuner.

Det är ju du som tar honungen, sa jag. Då dör väl bina i alla fall?

Det är klart att jag tar hand om honungen, annars skulle det ju inte vara roligt att vara biodlare, svarade han. Men jag måste förstås fylla på med socker, när jag tagit honungen.

Jag nickade instämmande, men tyckte ändå synd om bina, som inte fick behålla sin honung.

Men hur får du ut honungen ur kupan? frågade jag. Och bina blir väl väldigt arga, när du tar den?

Kom i morgon, så ska jag visa dig hur man gör, sa farbror Reuner och såg finurlig ut.

Nästa dag när jag kom för att få se hur farbror Reuner fick ut honungen, då var han inte där.

Istället stod en konstig man borta vid bikuporna. Han hade stora bylsiga kläder och en stor hatt, som det hängde ett nät ut från, så man inte kunde se ansiktet. Taket på bikupan var uppfällt och mannen hade en stor kanna i plåt in handen. Ideliga små rökpuffar kom ut ur kannans pip.

Mannen hade tydligen hört mig komma springande. Han vände sig om mot mig.

Förlåt, sa jag, jag letar efter farbror Reuner. Har du sett honom?

Känner du inte igen mig? frågade mannen.

Sen tog han av sig hatten och då såg jag att det var min egen farbror Reuner.

Han bad om ursäkt, om jag blivit rädd.

Om du står en bit ifrån bikupan, så ska jag visa dig hur man skördar honung, sa han. När jag faller upp taket öppnar bikupan, då blir bina oroade och arga. Du hör hur ilsket dom surrar. Då gäller det att puffa rejält med den här rökkannan, så lugnar dom ner sig. Sen kan jag lyfta ut hela den här ramen med bikakor.

Hur får du ut honungen då? frågade jag.

Då tar jag upp sådana här ramar och sätter dom i honungsslungan, som jag har på vinden därborta, svarade han och pekade bort mot uthuset. Det är nog bäst om du inte följer med dit. Det blir lätt lite kladdigt med honungsslungan, och din mor skulle nog inte gilla om du kom hem med kläderna insmorda med honung.

Farbror Reuner gick uppför den branta trappan och försvann. Jag smög efter och kikade upp mot vinden. Det såg mörkt ut och jag kunde inte urskilja något alls. Men jag kunde höra ett lustigt vinande ljud. Jag förstod att farbror Reuner vevade honungsslungan.

Efter en liten stund gick jag hem. Det var nog inte tillåtet att spionera så där på farbror Reuner.

En dag när jag kom över till farbror Reuner, stod han och grävde i en blomrabatt.

Visst är dom fina? Du tycker väl också om blommor? sa han och pekade på en klunga vita liljor. Dom är mina favoriter.

Han tittade på mig och märkte, att mitt intresse för blommor inte var så stort.

Lasse, du måste förstå att blommor är viktiga, sa han ivrigt. Det är i blommorna, som bina hämtar sin honung. Och du tycker väl om honung? Den är inte bara god utan också mycket hälsosam.

Hur hittar bina honungen? frågade jag. Hur kan dom veta var den finns?

Farbror Reuner berättade då, att bina flög ut och letade efter honung. När ett bi hittade ett ställe med gott om fin honung, då flyger det hem till kupan och berättar för dom andra bina. Sen kan många bin hitta till blommorna, där honungen kan hämtas.

Men bina kan väl inte prata? sa jag tvivlande. Jag har i alla fall aldrig hört något bi som pratar.

Då berättade farbror Reuner om en speciell dans, som biet gör, när det kommer hem till kupan. Genom dansen förstår då det andra bina var den fina honungen finns och hur de ska flyga för att hitta den. Sedan flyger en massa av dem iväg.

Jag tyckte, att bina var fantastiska. Tänk att dom kunde beskriva vägen till honungen med en dans. Dom är nog de klokaste djur, som finns.

Har du märkt, att det finns flera sorters honung? frågade farbror Reuner. En sort är ljusgul och nästan genomskinlig. Då har bina hämtat honung från klöver och andra vårblommor. En annan sort är guldbrun och tjockare. Den har bina hämtat från tall och gran, när de blommar. Du har väl sett tall- och granblommor, Lasse? Dom sitter högt uppe i träden.

Jag tycker bäst om den ljusa honungen, sa jag ivrigt. Den mörkare honungen känns lite starkare, nästan som peppar mot tungan. Men båda är goda.

Var har du fått bina ifrån? Jag tittade upp och såg att farbror Reuner såg road ut. Och då visste jag att han tänkte berätta något.

De kommer i brevlådan, sa han. Kom! Jag tror att jag fått något, som jag kan visa dig.

Jag trodde han tänkte skoja med mig. Inte kunde det väl finnas bin i brevlådan. Men lite nyfiken var jag, så jag följde efter honom, när han gick för att hämta sin post.

Farbror Reuner lyfte på brevlådans lock och böjde sig fram.

Lyssna om du kan höra något där inne, uppmanade han.

Jag lyssnade. Först hörde jag inget, men plötsligt surrade det kraftigt bland breven och paketen. Jag hoppade förskräckt tillbaka från postlådan. Vad kunde det vara?

Farbror Reuner tog ut en liten ask ur brevlådan. Det var ett metallnät spänt över urholkningen i asken. Den såg ut som ett litet badkar för små dockor. Han visade upp asken och pekade på små röda papperslappar. Det fanns tre djur på bilden och det stod "Eesti post" på den.

De där röda frimärkena visar att asken kommer från Estland, sa han. I det landet finns det många duktiga biodlare. Så det är därför jag beställer från dem. Och då får jag riktigt fina rasrena bin till min bigård.

Vad är "rasrena bin" för något? frågade jag.

Jo, sa farbror Reuner, det är bin som har duktiga och snälla föräldrar. Det är dom som arbetar bäst och jag får mest nytta av. Ser du hur pigga dom ser ut där inne under metallnätet. Vill du ha en sån där ask, när jag tagit ut bina?

Det ville jag gärna. Och snart hade jag asken i handen och rusade hem till min mor för att visa den.

Den asken är väl inget att ha, tyckte hon. Vad ska du med den till?

Jag vill i alla fall ha den kvar, sa jag tjurigt. Det var inte roligt alls. Jag kände mig snopen och arg.

När min far kom hem från arbetet visade jag den lilla asken. Han tog den i sin hand och granskade den noga. Han talade om att frimärkena visade att asken sänts från Estland. Eftersom Estland upphörde som eget land 1941, måste det ha varit tidigare.

Det är en fin ask, sa han. Och dom där röda frimärkena, som sitter på den, kan man samla på. Med lite vatten kan man blöta loss dom. Sen kan vi köpa en anteckningsbok, där du kan klistra in dom.

Jag blev eld och lågor. Tänk vad mycket min far kunde och så klok han var. Jag ville genast komma igång och samla frimärken.

Min far hjälpte mig att komma igång. Han visade hur man blötte loss frimärkena med vatten och sedan lade han dem i press för att få dem släta och fina. Jag fick en anteckningsbok med svarta pärmar att sätta in frimärkena i. Vi blandade mjölkklister för att fästa upp frimärkena i jämna rader.

Sen kom samlandet igång. Några fick jag några frimärken från brev, som kommit till mina föräldrar. Men de flesta kom från farmor. Hon tog fram sitt gamla vykortsalbum. Sen spolade hon av frimärkena på kort efter kort. Jag blev lycklig och tyckte farmor var snäll. I efterhand har jag dock ångrat detta, när jag läst på de gamla vykorten. Eftersom frimärkena är borta, så är ju också poststämpeln borta och då kan man inte se när korten var avsända

Naturligtvis måste jag visa min lilla samling för farbror Reuner. Han skrattade, när han märkte hur ivrig jag var. Då erbjöd han mig frimärken från de brev han fick. Han hade en livlig korrespondens med flera personer i Tyskland. På det sättet fick jag en mängd frimärken med Hitlers bild på. Det kändes lite läskigt, eftersom jag hört så mycket otäckt sägas om honom.

Du kan få fler askar med frimärken på, sa han. Sen tog han fram några askar med stora danska frimärken på.

Dom kan du få, fortsatte han. Jag har fått fina bin från Danmark också. Där finns det stora trädgårdar med mycket bin.

Jag har ett par kuvert med frimärken som jag fått från Tyskland, sa farbror Reuner. Vill du ha dom?

På dom frimärkena såg jag Hitlers bild. Jag kände mig lite rädd, när jag tog emot kuverten.

Nu måste jag springa hem, sa jag ängsligt. Jag har lovat gå ett ärende åt min mor.

Farbror Reuner vinkade vänligt till mig, när jag skyndade iväg. Jag tänkte på Hitlerfrimärkena och undrade varför han hade fått brev från Tyskland. Det var ju där dom där farliga nazisterna fanns. Farbror Reuner, som var så snäll, kunde väl inte ha något med dom att göra?

Farbror Reuner, som vi kallade honom, var mycket snäll och vänlig mot mig och mina båda yngre bröder. Han visade gärna sina blommor och sin biodling. Bina var hans stora intresse. Jag tyckte att det var alltid något nytt och intressant som hände, när vi var på besök hos honom. Mina två bröder var yngre och inte så intresserade. Nästan varje dag sprang jag över till farbror Reuner och visste att jag var välkommen.

Att vi bodde så nära en aktiv biodlare hade förstås en del praktiska konsekvenser. Vår far ansåg att det var nyttigt för barn att springa barfota hela sommaren. Därför fick vi ofta lite för nära kontakt med farbror Reuners bin. Gamla bin faller till marken, när de inte längre orkar flyga. Och sådana bina fanns överallt, speciellt på farbror Reuners tomt, men även hemma på vår tomt.

De hade fortfarande kraften att sticka oss, när vi trampade på dem. Bina har en gadd, som är försedd med hullingar. Oftast kunde vi direkt rycka ut gadden, men i svårare fall fick vi vänta tills vår far kom hem från arbetet. Han brukade då ta mig i knät och undersöka foten. När hullingarna satt hårt fast brukade han skära loss gadden. Det gjorde ont, men de stunderna var ändå efterlängttade. Det var ju inte ofta, som jag fick ha min far för mig själv.

En dag trampade jag in en glasbit i foten. Jag satte mig ner och drog ut den vassa glasbiten. Foten ömmade, men jag trodde allt var i sin ordning. Efter ett par dagar ökade smärtorna i foten. Min mor undersökte och såg att det gick röra ränder från foten upp förbi knät. Hon trodde det var blodförgiftning. När min far kom hem skar han upp såret, men såg inget annat än lite smuts. Jag talade då om att det fortfarande gjorde ont, när jag stödde på foten. Min far började då om och skar djupare, det hördes ett kraschande ljud och en glasbit hoppade ut. Efter denna obehagliga upplevelse blev jag försiktigare med bina och det blev inte så många fler hullingar utskurna.

Den lilla grinden mot farbror Reuners hus stod oftast öppen. En dag var den emellertid stängd och dessutom fastbunden med ståltråd. Jag minns den förvåning jag kände, då jag inte kunde öppna den. Någon ville hindra mig. Och naturligtvis gjorde jag så som alla små pojkar gör när de finner en grind som inte går att öppna. Jag klättrade över den och gick till min vän biodlaren.

Senare hörde jag hur min mor klagade för far över att jag sprang för mycket över till biodlaren. Hon hade olika förslag på hur det skulle stävjas. Jag förstod att hon bundit igen grinden och kände mig ledsen över att hon inte ville att jag skulle besöka honom. Jag tyckte ju så mycket om honom. Min far sa inte så mycket, men det hördes att han hade en annan åsikt.

Det kom en annan överraskande händelse.

Jag stod och pratade med min mor när farbror Reuner kom inspringande i vår trädgård. Min mor var sysselsatt med att rensa bort ogräs bland sina grönsaker. Hon tittade upp och frågade vad som hänt.

Han var andfådd trots att språnghmarschen varit kort. Flämtande berättade han att hans bin svärmade. De hade flugit iväg och satt sig i en liten björk inne på vår tomt. Han drog med oss och visade. Björken var smal och ungefär sex meter hög. Där, ett bit upp i trädet, satt dom, en stor, svart, surrande klump av bin. Vi höll oss på avstånd, det såg ju farligt ut.

Min mor gick och hämtade en stege, som hon ställde mot trädet. På avstånd såg vi på medan hon klättrade upp. Hon grabbade tag i toppen av den lilla björken, som bina satt på, och lyckades bryta loss den. Stegen svajade till, men hon höll sig kvar och klättrade ner med björkens topp och den otäcka biklumpen i handen.

Farbror Reuner såg förskräckt och lite imponerad ut. Sedan följde han med min mor när hon bar bina tillbaka till bigården.

Senare, några år efter att farbror Reuner flyttat till Torsåker, kom han oväntat på besök i Skogsbo. Jag såg honom, när han stod och pratade med mina föräldrar. Efter en stund fick han syn på mig. ”Lasse!” utropade han. ”Jag har något till dig.”

Jag gick fram till honom, tog i hand och bockade. Sedan gav han mig ett tjockt kuvert med frimärken. Jag fylldes av glädje. Tänk att han kommit ihåg mig!

DEN SKRÄMMANDE FARBROR REUNER.

Min mor hävdade bestämt att biodlaren var nazist. I min fantasi kopplades han då ihop med alla hemskheter, som jag hört om nazisterna på radio. Alla verkade vara rädda för att de skulle komma till oss här i Sverige. Nazisterna gjorde sedan länge mycket propaganda för sin sak i Sverige. De var även verksamma i Avesta

Brev till Polisen i Avesta 1935.

Naturligtvis tyckte jag fortfarande om farbror Reuner och han verkade lika snäll som tidigare, men jag började få mardrömmar. Varje natt vaknade jag av den otäcka drömmen och var rädd för att somna om och hamna tillbaka i den. Den var alltid likadan och kom igen regelbundet under flera år. Jag kan fortfarande känna ett starkt obehag, ilningar och rysningar efter ryggraden, när jag tänker på den. Och så här var den:

Drömmen började med att jag passerade vår lilla grind och glatt sprang över den lilla vägen till farbror Reuners tomt. Jag tänkte besöka min vän farbror Reuner Solen lyste och jag var fylld av förväntan över hur trevligt det skulle bli att träffa honom. Han var alltid så snäll och jag ville genast träffa honom.

Jag sprang grusgången fram längs farbror Reuners uthusbyggnad. Jag såg, att en dörr stod öppen och hörde biodlaren ropa uppifrån vinden. Det fanns en brant trappa upp

mot vinden. Jag gick fram till trappan. Jag kikade uppför trappan till vinden och började klättra upp trots att det såg mörkt ut där uppe.

Trappan verkade mörkare och brantare än tidigare. Och trappstegen var väldigt höga. Jag började häva mig upp, trappsteg efter trappsteg. Det tog emot och jag började bli rädd.

Är du där uppe farbror Reuner? ropade jag.

Javisst, svarade min vän, kom upp, så får du se vad jag gör här uppe. Skynda dig uppför trappan. Jag har hittat något riktigt intressant. Det här måste du genast se.

Är du verkligen där uppe i mörkret? ropade jag upp mot den nattsvarta vinden. Jag kan inte se dig. Det är så mörkt.

Åh, nog är jag här, sade farbror Reuner. Och jag kommer och möter dig.

När jag kämpat mig upp såg jag en mörk gestalt resa sig längst upp i trappan. Han höll fram sina armar mot. Då jag tog hans framsträckta hand förvandlades hans ansikte till något hemskt. Jag stod stilla i trappan. Jag kunde inte röra mig. Det var en ond varelse, som drog mig uppåt. Sen skrek han att han skulle ta mig och kastade sig utför trappan.

Min dröms onda varelse

Just som han skulle sluka mig, vaknade jag. Och då låg jag i mörkret i min egen säng och var skräckslagen och alldeles svettig över hela kroppen. Sedan följde en våldsam kamp med sömnen, jag ville alls inte somna om, då skulle jag ju genast återföras till den plågsamma drömmen. Mina båda bröder sov och märkte inte något, men jag kunde höra, att de andades. Skräcken rev i mig. Jag kämpade förstås förgäves med sömnen. Jag somnade in igen. Och ofta kom då den otäcka drömmen tillbaka.

Men det blev fler sådana nätter. Natt efter natt kom drömmen tillbaka till mig. Under en mycket lång tid var jag rädd för att somna och åter få genomlida den otäcka skräcken.

En dag kom farbror Reuner hem till oss. Han skulle visa film för sina elever i skolan nästa dag, och nu undrade han om vi vill vara med och se. Filmen handlade om vilda djur i Afrika. Det fanns en projektor i en av skolans salar, och det var där han tänkte visa filmen.

Jag tyckte det skulle bli roligt. Min mor ansåg dock att min yngre bror Pelle var för liten för att få följa med. När Pelle förstod att han kunde gå miste om filmen, började han hoppa upp och ner och skrek att det var orättvist. Han var visst tillräckligt stor för att få se filmen.

Farbror Reuner skrattade och sa att det nog inte var så farligt. Pelle kunde följa med och se filmen. Han skulle själv se till att vi kom välbehållna tillbaka hem. Min mor gav motvilligt med sig.

När det var dags för filmen, gick vi upp till klassrummet där projektorn fanns. Det var spännande att se hur fönstren täcktes för, ett efter ett, och rummet blev allt mörkare. Till slut kunde man bara se personerna runt projektorn och de såg annorlunda och främmande ut. Och min farbror Reuner kunde jag inte längre känna igen. Han såg mörk ut och lite skrämmande.

Filmen skildrade djurlivet i djungeln med tigrar och ormar. Jag tyckte väl att filmen var spännande och trevlig, men den blev lite lång. Och stolarna var obekväma att sitta på så länge. Det kändes rätt skönt, när filmen var slut och vi kunde gå hem

Vi gick hem i mörkret och Pelle sprang ivrigt före. Pappa hade kommit hem och vi ville genast berätta om filmen vi sett. Då märkte jag att Pelles upplevelser måste ha varit annorlunda och mycket starkare än mina. Han skrek fram sin berättelse och hans ögon blev stora och runda, när han beskrev alla ormarna vi sett. Dom var farliga. Och dom sprutade gift, avslutade han med hög röst.

Jag var trött och somnade fort den kvällen. Efter en liten stund väcktes jag av Pelles skrik. Han gick omkring i rummet och ropade att han såg ormar. Jag förstod inte vad, som hänt. Mina båda föräldrar kom inrusande i vårt sovrum. Pelle vacklade fortfarande fram och tillbaka på golvet. Min far fångade in honom och lyckades efter en stund lugna honom. Det blev lugnt och tyst en stund, men den natten fick vi ingen ro. Pelle rusade upp i sömnen flera gånger och skrek och slog med armarna.

Efter den upplevelsen fortsatte Pelle i många år med att gå i sömnen. Han pratade då högljutt, inte bara om ormar utan vad som helst, som gjort honom upprörd under dagen. Jag vände mig vid, att det inte var någon ide med att somna innan han haft sin nattliga promenad. Vi sov ju i många år i samma rum.

GERDA.

Gerdas far Gustav var religiös och hade lärt henne att spela på en orgel. Gerda haft Reuner som lärare, när hon gick i skolan.

Gerda som ung

Efter skolan blev Gerda hembiträde hos folkskollärare Malmquist. Lite senare fick hon arbete hos folkskollärare Reuner och flyttade till honom 1930-11-15.

När min mor ville utbilda sig till sömmerska, ordnade hennes mor så att hon skulle få bo hos sin morbror Gustav i Högbo och få utbildning i Avesta. Gerda tyckte dock att det var olämpligt att min mor skulle bo hos hennes far och brodern Gösta.

Gerda insisterade därför på att min mor istället skulle bo hos henne och Reuner. Det var så min mors första tid i Skogsbo började. Därför flyttade hon in hos Gerda och Reuner.

Min mor hade varit till Stockholm tillsammans med Gerda. Det var under tiden innan hon träffat min far. De besökte då Den Nya Kyrkan, det vill säga Swedenborgarnas kyrka. Reuner var inte med vid detta besök i Stockholm. De hade även besökt släktingar.

Min mor hade också varit med Gerda på Reuners biodlarmöten runt om i trakten och hjälpt till att ordna med kaffe för mötesdaltagarna.

Efter en blev min mor ganska skicklig att sy och började få beröm för sitt arbete. Gerda ville då att hon skulle sy ett nattlinne åt henn

Gerda var lite fet, hon vägde 85 kg trots att hon var ganska kort. Och det var en sak som hon var mycket känslig för.

Min mor hade efter hennes önskemål sytt ett nattlinne av flanellyg åt Gerda. Det hade blivit stort och rymligt, som väl ett nattlinne borde vara. Gerda tyckte dock att det var för stort och kommenderade intagningar både här och där. Då blev nattlinnet för litet och trångt. Gerda konstaterade då att min mor inte kunde sy. Så det blev inget nattlinne.

Eftersom min mor fått bo hos Gerda och Reuner skulle hon betala av kostnaden för mat och logi genom att arbeta i deras trädgård. Hon hade därför tvingats sluta sitt arbete hos sömmerskan.

Min mor hade tecknat bilder till den stora tavla över stora tänkare och filosofer, som farfar sammanställde. Tavlan hänger nu i Kolarbo.

När Gerda fick se min mors teckningar gav hon henne uppgiften att rita en bild av Hitler. Reuner hade Hitlers bok "Min Kamp" i bokhyllan och på omslaget av boken fanns en bild av Hitler. Gerda visste ju att min mor tidigare sysslade med att teckna och förstora bilder till farfars tavla. Nu ville hon att min mor skulle förstora den bilden åt henne.

När min mor var klar med teckningen så Gerda kritisk ut och gav sitt omdöme: "bilden är bra, men du har inte lyckats med Hitlers snälla ögon". Min mor svarade inte, hon hade inte sett några snälla ögon i Hitlers ansikte, men det vågade hon inte säga.

Gerda var hela tiden trogen mot Hitler och påstod att man i tidningarna ljög om tyskarna. Hon ville inte veta av de hemska rapporter, som kom vid krigsslutet om koncentrationslägren och andra övergrepp.

Vid ett besök som jag gjorde tillsammans med Gösta Nordströms son Knutte och dotter Anneli hos deras kusiner Alice Johansson och Jörgen Eriksson i Östanbyn berättade Alice att hon kom ihåg min mor Inga från Skogsbotiden. Hon nämnde speciellt att min mor hade haft bekymmer med bensår och att dessa botats med vitlök. Det skulle ha varit Reuner, som kommit med rådet om att använda vitlök.

Alice berättade att Gerda ibland hjälpt dem med skördearbetet. Men det var inte något som Reuner gillade. En gång vid höskörden hade Jörgen och hans mor haft hjälp av Gerda. Jörgen hade stått i höskrindan och lastat av. Gerda tog emot och lämnade höet till Jörgens mor, som packade upp det på höskullen. När arbetet var klart hoppade Jörgen och hans mor vikt ner på marken. Gerda, som var tung och otymplig klättrade långsamt nerför stegen. Stegen stod på höskrindan och lutad mot ladan. Den nu tomma vagnen började rulla på grund av Gerdas vikt. Stegen föll till marken och Gerda följde med. Hon gjorde illa sig riktigt otrevligt på benen.

När hon kom hem fick hon förebråelser av Reuner. Han tyckte inte att Gerda skulle hjälpa till i skördearbetet. Och gjorde hon det, så fick hon skylla sig själv om hon blev skadad.

När min far och min mor träffats och min mor "blev med barn" gjorde Gerda och Alma upp om att Rune och Inga skulle gifta sig och bli ett äkta par.

Tant Gerda och jag.

Gerda var kritisk till Runes föräldrar August och Alma. Gerda ansåg att de isolerade sig. Hon tyckte de borde umgås mera med sina grannar.

Min kontakt med Gerda var sparsam. Jag visste förstås att farbror Reuner hade en hushållerska. Hon var min mors kusin och hennes namn var tant Gerda. För mig var hon en tant med bestämda åsikter, och som man gjorde klokast i att försöka undvika all kontakt med.

Det fanns mat, som jag inte tyckte om. Jag avskydde redd grönsakssoppa. Min mor hade nog nämnt det till tant Gerda.

En dag drabbades jag av henne. Hon kommenderade mig in i sitt kök. ”Sätt dig!” sade hon och jag vågade inte annat än att lyda. Sedan satte hon en stor tallrik framför mig och fyllde den med grönsakssoppa.

Nu ska du få smaka på min goda soppa, sa hon. Sen blev jag tvungen att äta den, medan hon satt och tittade på mig.

Jag tog en sked av soppan. Kvälningarna kom så snart jag svalde. Jag var flera gånger nära att spy, men lyckades svälja. Det blev en lång pina, men till slut var soppan uppäten.

Då nickade tant Gerda förtjust mot mig. Sedan tvingade hon mig att säga att det var gott.

Jag visste väl att du skulle gilla min soppa, sa hon och såg väldigt nöjd ut.

Längre fram på eftermiddagen, när jag kom hem, fick jag reda på att tant Gerda hade kommit till min mor och sagt att hon hade fel. ”Lasse tyckte visst om grönsakssoppa, åtminstone hennes!” påstod hon.

Jag blev rädd, när min mor berättade vad tant Gerda sagt. Hon tittade på mig och frågade, vad jag hade tyckt om Gerdas grönsakssoppa. Jag sade att den var äcklig och att jag nästan hade spytt över bordet. Då skrattade hon och sade att det kanske var synd att jag inte gjort det.

Enligt min mor gick Reuner i pension vid 60 års ålder. Från min familj fick han en bronsurna i present. Gerda slet av patinan på urnan genom ihärdigt diskande. Efter Reuners död fick vi tillbaka den av hans syster Lisa.

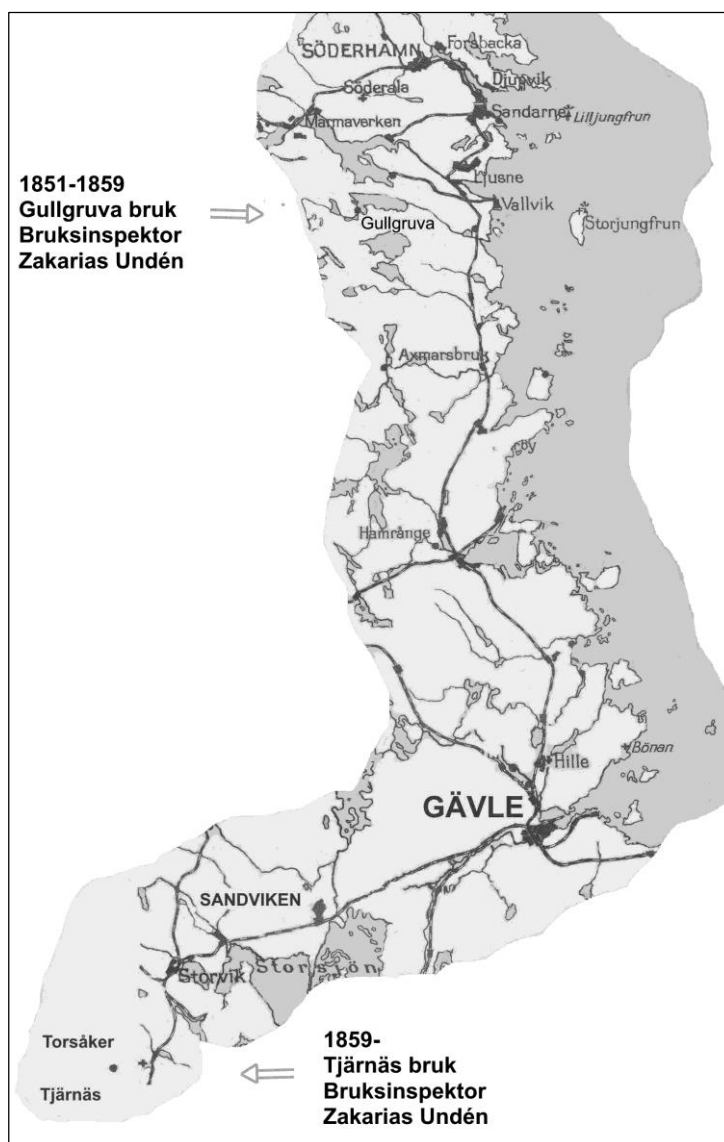
Gerda gifte sig den 31 december 1942 med Reuner. Det var hans 60-årsdag. Reuner fick sin pension den första januari 1943. Reuner och Gerda stannade sedan en tid i Skogsbo innan de flyttade till Torsåker.

Anneli och jag pratade om att Gerda och Reuner gift sig. Annelis kommentar var att hennes far Gustaf inte kunde ha levt då, för han skulle inte ha tillåtit ett sådant äktenskap. Gustaf var baptist och starkt troende och skulle inte ha gillat Reuners sysslande med andar. Det var därför inte troligt att Gerda flyttade till Reuner medan Gustaf levde. Min mor har dock sagt att så var fallet.

REUNERS FAMILJEBAKGRUND.

Kyrkoböckerna från Torsåker gav uppgifter om Zakarias Reuners bakgrund:

Reuner själv		född 1882-12-31 i Vall	död 1947-10-08 i Vall
Hans far	Johan Erik Olsson	född 1855-01-03 i Vall	död 1901-08-16 i Vall
Hans farfar	Olof Olsson,	född 1816-01-26 i Forss	död 1876-03-05 i Vall
Hans farmor	Anna Katrina Jonsdotter	född 1820-10-13 i Vall	död 1876-05-15 i Vall
Hans mor	Anna Charlotta Eugenia Undén	född 1853-05-02 i Skog	död 1825-10-18 i Grytnäs
Hans morfar	Zakarias Undén	född 1804-07-16 i Hamrånge	död 1875-10-27 i Tjärnäs
Hans mormor	Anna Helena Pallmén	född 1813-07-31 i Hille	död 1892-10-16 i Vall
Hans syster	Anna Elisabet Olsson	född 1886-12-17 i Vall	död 1953-01-03 i Kumla

Zakarias Undéns arbetsplatser

Anna Charlotta Eugenia Undén var Reuners mor och hennes föräldrar var Zakarias Undén och Anna Helena Pallmén. Hon växte upp vid Gullgruva bruk, där hennes far var bruksinspektör. Idag kallas en sådan tjänst "bruksförvaltare". Senare flyttade familjen till Torsåker och fadern arbetade då vid Tjärnäs bruk.

Reuners mor, Anna Charlotta Eugenia Undén, var av finare familj och enda barnet i sin familj. Hon blev väl lite bortskämd och var van att få sin vilja igenom. Hur hon träffade snickaren Johan Erik Olsson är okänt, men det verkar troligt att han blivit anlitad av familjen Undén. Dottern kan då ha fattat tycke för den unge mannen.

De gifte sig 1881-11-23 i Torsåkers kyrka och fick sedan tre barn:

- 1882-12-31	Johan Zakarias
- 1886-12-07	Anna Elisabet
- 1894-11-06	Gustaf Adolf

Reuner hade sin uppväxt i Torsåker. Familjen bodde på Olsbacken i Vall. Hans far dog 1901-10-26 i lungshot endast 46 år gammal. Reuner var då 19 år. Modern ville ge sin son Zakarias en god utbildning.

Den 27 oktober 1902, ett år efter faderns död den 26 oktober 1901, direkt efter sorgeårets slut, flyttade familjen till Uppsala. Detta möjliggjordes av att modern ärvt en stor summa pengar.

De kom först till fastigheten vid hörnet mellan Vaksalagatan 8 och Dragarbrunnsgatan 40 i Uppsala.

Den senare tiden i Uppsala bodde de på Götgatan 12 och Rundelsgatan 17. Under denna tid började sonen att använda namnet Reuner. I kyrkoböckerna skrevs han då in som seminarieelev.

Hur namnbytet gick till förklaras i följande tidningsnotis i Uppsala Nya Tidning. Det är intressant att det var hans mor, som ansökt om namnbytet. Modern var alltså åtminstone införstådd med att han skulle byta namn.

Uppsala Nya Tidning 1903-09-01. Nytt släktnamn.

På ansökning af änkan Anna Charlotta Eugenia Olsson, född Undén, om tillstånd för hennes omyndige son seminarie-eleven Johan Zakarias Olsson att antaga namnet "Reuner" har k. bhde. med bifall till ansökningen godkänt det af Johan Zakarias Olsson antagna släktnammet "Reuner".

Jag fick intrycket av att modern varit drivande i namnfrågan. Det ligger nära till hands att tro att hon önskat att han skulle anta hennes efternamn, "Undén". Sonen ville väl behålla faderns namn "Olsson" eller annars välja sig ett helt nytt namn.

Namnet Reuner förundrade mig. Det har en tydlig tysk klang. Var Reuner aktiv i tysk-vänliga föreningar under studietiden i Uppsala?

Jag började med att undersöka om Reuner kunde ha tagit sitt namn från någon historisk källa. Detta visade sig vara en god idé. Jag fann Reuner på två ställen:

Uppsala Universitets matrikel III 1750-1800, s 21, nr 18:

Isacus Gåse Roslagus [1737]

[studiis illius praest D:nus **Reuner**, Rosl]

Uppsala Universitets matrikel IV 1801-1917, register s 445 :

Reuner, Rosl., D[omi]nus, informator III:21.

Kanske var detta källan till Reuners namnbyte? De korta upplysningarna gav dock ingen riktig klarhet. Vad dessa noteringar innebar föreföll dunkelt.

1910-07-22 flyttade Reuners mor, änkan Anna Charlotta Elfrida Undén och hans blinda syster Anna Elisabet Olsson till Månsbo i Grytnäs socken. Reuner själv kom den 16 augusti 1910. Bostadsplatsen angavs som Månsbo skola.

En nyuppförd lärarbostad invid Skogsbo skola hade senare, som lokaltidningen rapporterat, blivit Reuners bostad:

Avesta Tidning den 28 februari 1921. Grytnäs. Skolrådet.

Beslöts att hr Reuner skulle erhålla den nya lärarbostaden i Skogsbo fr. o. m. 1 juli samt tillträda trädgården i vår.

Skolan i Månsbo och skolan i Skogsbo fick starkt stöd från Alby kloratfabrik i Månsbo. Fabriken upplät tomt för lärarbostad invid Skogsbo skola. Reuner blev förmånligt tilldelad den nya lärarbostaden. Möjligen hade änkan fru Undén goda kontakter med de bestäm-mande på kloratfabriken.

Reuners syster Lisa gick på blindskola i Uppsala. Hon behärskade blindskrift. Min farmor Alma brevväxlade med henne omkring år 1925. Frågan är dock hur nära de var bekanta med varandra. Flera av hennes vykort till Alma finns bevarade. De framför "Hjärtliga gratulationer på Almadagen". Lisa anger där sin adress som "Blindskolan, Uppsala"

I Skogsbo bodde den blinda system en trappa upp i Reuners hus. Hon gick nästan aldrig ut, men kom nerrusande om något hade stört henne.

Lisa flyttade inte med till Vall, när Reuner efter sin pensionering bosatte sig där. Lisa dog 1953-01-03 på Glippsta ålderdomshem, och var kyrkskriven i Hardemo, Kumla

Modern dog 18 oktober 1925 efter en långvarig sjukdom. Detta rapporterades i lokal-tidningarna.

Avesta Tidning 20 oktober 1925. Grytnäs. Dödsfall.

I söndagsmorse avled i Skogsbo efter långvarig sjukdom änkefru Anna Charlotta Eugenia Olsson i en ålder av 72 år. Den avlidna sörjes närmast av en dotter samt son.

Avesta Posten tisdagen 20 okt 1925. Grytnäs. Dödsfall.

I söndags morgon avled i sitt hem i Skogsbo änkefru Anna Charlotta Eugenia Olsson f Undén i en ålder av 72 år, närmast sörjd av dotter och son, folkskolläraren Z. Reuner i Skogsbo. Den bortgångnas stoft kommer att föras till Torsåker för att jordas i familjegrav å Torsåkers kyrkogård.

Avesta Posten tisdagen 27 okt 1925. En högtidlig jordfästning

ägde rum i Torsåkers gravkapell, då stoftet av änkefru Jenny Olsson i Skogsbo, Grytnäs, vigdes till sista vilan. Efter psalmsång höll komminister P. J. Lindgren ett anslående griftetal och förrättade jordfästningen. Sedan p. s. 487: 1, 7 sjungits utbars den med vackra blommor höljda kistan till kyrkogården och sänktes i familjegraven. Den bortgångna följdes på den sista färden av många vänner och forna grannar i Torsåker. En myckenhet blommor hade sänts till båren.

Avesta Tidning torsdagen 29 okt 1925. Grytnäs. En gripande sorgeakt

ägde i söndags rum i Torsåkers gravkapell då stoftet av änkefru Jenny Olsson i Skogsbo, Grytnäs, vigdes till den sista vilan. Efter psalmsång höll komminister P. J. Lindgren ett anslående griftetal och förrättade jord-fästningen. Sedan p. s. 487: 1, 7 sjungits utbars den med vackra blommor höljda kistan till kyrkogården och sänktes i familjegraven. Den bortgångna följdes på den sista färden av många vänner och forna grannar i Torsåker. En myckenhet blommor hade sänts till båren.

REUNERS STUDIER OCH YRKESVERKSAMHET.

Min farmor Almas farbror, Erik Andersson, bodde i byn Fagersta i Torsåker. Bland Almas samlade vykort fanns flera från kusinerna Wilhelm och Frans. De hälsade ofta till Almas bror Oskar. Detta visar att Oskars familj i Avesta hade kontakt med släktingarna i Torsåker.

Möjligt var att Almas kusiner också kände Reuners familj. Reuner var jämgammal med kusinen Wilhelm. På en liten ort som Torsåker kunde det betyda att Reuner och Wilhelm gått i samma klass. I så fall borde Reuner känt till både min farmor Alma och hennes syskon Oskar och Hanna.

Även om de inte haft mycket kontakt i Torsåker, så kan väl Almas och Reuners anknytning till platsen ha gjort en grund för samtal.

Uppsalatiden.

År 1903 gjorde Reuner sin värnplikt. Han fick inskrivningsnumret 113 54/1903.

Ett besök på Krigsarkivet gav följande upplysningar om hans värnplikt.

Rullföringsområde Nr 54. 1903. Inskrivningslängd Uppsala södra, kv Svalan 1

Olsson Johan Zakarias, 1,73 m. född 1882-12-30

Seminarieelev, infanteriet nr113.

Stamrulla 1903. D2:6, s 57.30:

113 54/1903 Olsson Johan Zakarias, född 1882-12-30 Torsåker, Gävleborg.

Hemvist Svalan 1, vapenför, infanteriet, reservunderbefäl.

1903: rekrytskola v inf 8, ss reservunderbefäl.

1904:Rep övn.

Folkhögskoleseminariet i Uppsala.

1906-12-18 fick han sin folkskolläroexamen med goda betyg.

Utflyttningslängden i Uppsala domkyrkoförsamling angav Reuner som utflyttad till Knista 1907-09-05. Han står där i som folkskollärare.

Avestatiden.

Reuners tid i Avesta framgår inte ur kyrkoböckerna. Ortstidningarna klargör dock att han hade ett vikariat där under våren 1907:

Avesta Posten den 5 januari 1907.

Till vikarierande lärare i st. för hr Jonsson, som sökt tjänstledighet under nästa termin, har skolrådet antagit hr Johan Zakarias Reuner från Uppsala, född den 31 december 1882 i Torsåkers församling av Uppsala stift. Hr R avlade folkskolläraryxamen i Uppsala den 18 sistlidne december.

Avesta Tidning den 8 januari 1907.

Till vikarie för folkskolläraren K Jonsson härstädes vilken som bekant för enskilda studiers idkande beviljats tjänstledighet under instundande vårtermin har skolrådet antagit folkskolläraren Joh. Zakarias Reuner från Torsåkers församling av Uppsala stift. Skolläraren D. Wiberg från Österfärnebo var först påtänkt har nämligen av sagt sig uppdraget.

Reuner fick erbjudandet att bli vikarie först efter att skolläraren D. Wiberg från Österfärnebo, som var påtänkt i första rummet, av sagt sig uppdraget.

Min mor berättade att Reuner var nära bekant med en lärarfamilj i Avesta vid namn Ryding. Hon gav mig två min fars gamla böcker med räknatabeller, som tidigare hade innehavts av Birger Ryding son.

I kyrkoböckerna fann jag familjen Ryding:

Johan Fredrik Ryding	folkskollärare	1868-05-05	Ekeby, Skaraborgs län
Anna Linnea Bonnevie	hustru, småskollärarynna	1883-08-06	Växjö
John Birger Ryding	son	1911-11-03	Avesta

Folkskollärarmatriklar från 1916 och 1922 gav upplysningar om lärare från Avesta:

Ryding, Johan Fredrik, född 1868, examen 1891 i Uppsala, första anställning 1892, anställd i Avesta 1901

Knistatiden.

Ännu en gång fanns uppgifterna om Reuner i Avesta Tidning:

Avesta Tidning den 13 juli 1907.

Till e. o. lärare vid Fjugesta folkskola i Knista församling, Örebro län, har antagits J. Z. Reuner, hvilken under sist förflugna vårtermin vikarierat vid Avesta skola. Hr R. har ock blivit uppsatt i första förslagsrummet till ordinarie anställning å samma plats.

1907-09-20 kom Reuner till Fjugesta i Knista socken utanför Örebro. Hans mor och syster bodde under denna tid kvar i Uppsala. Uppgifter från Reuners tid i Knista saknas.

1910-08-28 utflyttade Reuner från Fjugesta till Grytnäs.

Grytnästiden.

Reuner var en engagerad lärare. Han hade personlig kontakt med flera av sina elever. Dessutom var han aktiv inom Grytnäs kommun och hade många förtroendeuppdrag. Biodling blev också ett av hans stora intressen.

Min mor Inga berättade att Reuner hade svårt att gå, men om något fångat hans nyfikenhet kunde han fullkomligt rusa fram. Han var nykterist och det var känt att han brukade jaga efter hembrännare i skogarna runt Skogsbo.

Under 1940-talet rasade kriget runt om i Europa. Rädslan var stor. Skulle kriget komma till oss i Sverige? I den uppskruvade stämningen under kriget var nazisterna inte populära, åtminstone inte i arbetarkretsar. I Avesta pratades det mycket om att Reuner var nazist. Men var det sant?

Jag lyssnade och tyckte det lät otäkt. Kunde verkligen den snälla farbror Reuner var en farlig nazist?

Reuners hus till vänster, Skogsbo folkskola till höger.

Avesta Tidning den 17 december 1942. Avskedsfest för folkskollärare Z. Reuner.

Folkskollärare Z. Reuner, Skogsbo, som med denna termins slut avgår från sin tjänst med pension, avflyttar i dagarna till sin barndomsbygd Torsåker, där han kommer att bosätta sig. I måndags kväll hade distriktets lärarpersonal jämte lärarnas fruar inbjudit hr Reuner till en avskedsfest i biblioteksrummet i Skogsbo, där de kvinnliga kollegerna hade smyckat med blommor och levande ljus. Lärarkårens representant kantor Bengt Andersson framförde på lärarkårens vägnar ett tack till den avgående läraren för det goda kamratskapet, tillönskade honom lycka och välgång och överlämnade en penningssumma åtföljd av en textad adress. Vidare talade överlärare H. Norberg dessutom förekom allsång. En lyckad visa hade festföremålet till ära skrivits av folkskollärare Eric Malmqvist o. sjöngs unisont. I programmet ingick även påhälsning av Lucia med tärna, vilka sjöng några vackra sånger. Hr Reuner tackade i ett anförande för den uppmärksamhet, som ägnats honom och lämnade några intressanta glimtar från den långa tid av 32 år han varit lärare i Grytnäs. Särskilt roande var skildringen av första bekantskapen med den originelle kyrkoherde Almqvist, ordförande i Grytnäs skolråd då R. på sin tid skulle prova till lärare.

MÅNGSYSSLAREN REUNER.

Reuner var aktiv inom många områden. Han representerade skolans och kommunens intressen i ett flertal föreningar. Även nykterhetsföreningar upptog hans intresse.

- 1912. Lärarkårens representant i skolrådet
- 1914 Deltog i Södra Dalarnas lärares nykterhetsförbund, ombud för deras barntidning "Sveriges väl".
- 1920. Bibliotekarie för Månsbo centralbibliotek.
- 1920. Invald i kommunens fattigvårdsstyrelse.
- 1921. Arbetade i Grytnäs arbetslöshetskommitté med bruksförvaltaren vid Månsbo kloratfabrik Carl Wolmer Sylvander.
- 1923 Invald i skolrådet.
- 1924. Ombud för årets mantalsskrivning
- 1925. Förste bibliotekarie vid Grytnäs församlingsbibliotek.
- 1927. Invald i barnavårdsnämnd
- 1930 v ordf. i Grytnäs majblommekommitté. Beslutade om inköp av kvarts lampor och vistelse på barkoloni.
- 1933 Revisor i Grytnäs hembygdsförening.

Reuner hade varit föreståndare för en filial till Folkare sparbank. Bankfilialen låg i Reuners egen bostad i Skogsbo. Min mor har berättat att hela verksamheten sköttes från Reuners eget sovrum. Där fanns också alla dokument och pengar.

Alice Johansson, kusin till Anneli och Knut, berättade att hon som liten flicka fått uppgiften att cykla från Skogsbo till Krylbo (ca 3 km) med pengar till banken. Reuner hade sagt att ingen kunde misstänka att en så liten flicka bar på mycket pengar.

BIODLAREN REUNER.

Ett område som Reuner ägnade stort intresse för var biskötsel. Zakarias Reuner brukade kallas "Bidoktorn". Naturligtvis berodde det på att han var en engagerad biodlare och aktiv i Folkare biodlarförening.

För att få reda på mer om Reuner och hans arbete med biodling, besökte jag Folkrörelsearkivet i Borlänge för att få en bättre inblick i verksamheten.

Arkivet hade många dokument från Folkare biodlarförening. gav information om Reuners tid som biodlare. Det rörde sig om åren 1927-1947 och var ganska omfattande.

En liten skrift om biodling visade "bi-askar" De kom mig att tänka på när jag var liten och farbror Reuner mig några tomma askar, som han fått nya bin i. Askarna hade kommit direkt i hans postlåda, med då hade det varit bin i askarna. Jag tyckte askarna var fina. De var försedda med fina frimärken från Danmark och Estland

När jag kom hem visade jag min far dessa askar. Det blev starten till mitt frimärkssamlade.

För att belysa Reuners verksamhet inom biskötseln ger jag nedan en kort sammanfattning.

Föreningen.

Möten hölls på olika platser inom Folkare härad: Fors gamla skola, By, Skogsbo skola, Vadsbro, Homdal, gamla kommunalsalen vid By kyrka, Krylbo, By gammelgård, Fors hotell, Pensionat Bergslagen i Avesta, hotell Svea i Krylbo, Templarlokalen i Östanfors.

Inom föreningen anlätades Reuner som:

Ombud till länsförbundsmötet.
Sockenombud valdes för Avesta och Grytnäs.
Honungskontrollant för Krylbo och Avesta.
Instruktör för biodlare inom distriktet.
Tidningsreferent för Folkare biodlarförening.
Föredrag om biodling, samt visning av bifilm.

Honungsbedömning.

Honungsbedömning gjordes varje år. Medlemmarna skulle uppvisa honung av årets skörd och inlämna den för granskning och betygsättning

En kommitté tillsattes för att överklistra namnen på de honungsburkar som inlämnats till bedömning, så att bedömningen blev rättvis.

Försäljningen av de bedömda honungsburkarna uppdrogs åt Z. Reuner

Hjälp till biodlare.

För inköp av honungsglas gjordes det förslag, att de som vilja slå sig tillsammans om större parti, nämligen för fraktens skull, får vända sig till Z. Reuner, Avesta.

Vidare föreslogs att de som ville inköpa drottningar får vända sig till herr Reuner, Skogsbo, vilken lovade att ombesörja detsamma, men betingade minst 14 dagar för att hinna rekvirera dem.

Z. Reuner upplyste om, att italienska bidrottningar kan erhållas från Danmark och att han mottager beställning på dessa.

Råd.

Diskuterades resultatet av årets biskötsel, därav framgick bl. a. om honungsskörden blivit under medelmåttan. Z. Reuner framhöll att kupor med låg normal ram visat sig göra bättre skörd än kupor med annat rammått, samt att bina i dessa kupor ej voro så svärmlystna som de övriga. Honungens förvaring sedan den blivit tappad på burkar diskuterades. Därvid ansåg Z. Reuner att honungen bör förvaras i varmrum emedan det visat sig på sådana burkar ej så lätt uppstå så kallad rimfrost.

1927 vid kurs i biodling visades biskötsel vid demonstration i Reuners bigård. Under en rast bjöd han på kaffe.

Beslutades att anordna en kurs i biskötsel någon gång under sommaren hos Z. Reuner, Skogsbo. Styrelsen fick i uppdrag att vidare ordna med denna sak. Vidare beslutades att till denna kurs, genom annons i Avesta Tidning och Avesta Posten inbjuda de oorganiserade biodlarna att delta.

Yngelröta.

Efter ingående diskussion om förekomsten av yngelröta beslutades att läraren Reuner fortfarande står medlemmarna till råd med upplysningar.

Folkskolläraren Z. Reuner föreläste regelbundet om bipestlagen och dess tillämpning i Kopparbergs län. Och i egenskap av tillsyningsman inom Folkare Biodlarförening meddelade han bland annat, att var och en som idkar biskötsel är skyldig att till honom inrapportera misstänkta sjukdomsfall samt försäljning av bisamhällen till annat distrikt ej får företagas förrän samhällena först blivit undersökta av honom.

Reuner erinrade om att enligt bipestlagens bestämmelser vax ej får sändas utom länet utan tillsyningsmannens tillstånd. Vidare beslutades på förslag av Reuner att från riksförbundet rekvirera något hundratal ex. av bipestlagen för att utspridas till alla biodlare. Slutligen meddelade Reuner att vid misstänkt noserna-sjukdom i bikuporna bör prov tagas och insändas till honom för vidare befordran till växtskyddsanstalten.

Z. Reuner, Skogsbo, höll ett längre anförande om sina erfarenheter som tillsyningsman och meddelade bland annat att yngelrötan ännu finns kvar i en del bigårdar och särskilt hos sådana som ej äro anslutna till föreningen. I anledning därav uppmanade han medlemmarna att till honom inrapportera när risk för yngelröta finns.

Nöjen och förplägnad.

Efter ett föreningsmöte blev samtliga mötesdeltagare av Reuner inbjudna på kaffe. Dessutom hade han ordnat så att mötesdeltagarna även fick tillfälle att bese den nyuppförda aluminiumfabriken vid Månsbo.

För att återgälda den inbjudan och gästfrihet som Folkare biodlarförening i fjol sommar åtnjöt i Söderbärke beslutades att hitbjuda Söderbärke biodlarförening. Reuner fick i uppdrag att tillskriva Söderbärke biodlarförening och hitbjuda denna förening under sommaren. Reuner inrapporterade att han fått en skrivelse från Söderbärke biodlarförening varav framgick att de komma att företaga en utflyktsresa med buss till Avesta, Folkärna och By söndagen den 6 juni. I anledning därav beslutades enligt förut fattat beslut att vår förening skulle svara för värdskapet på By gammelgård. Vidare uppdrogs åt Reuner att ordna mottagningen.

Efter föreningens möten bjöds ofta samtliga deltagare på kaffe hos folkskollärare Z. Reuner. I 1940 års protokoll tackades herr och fru Reuner för förplägnaden. Detta blev

dock sedan ändrat i nästkommande mötes protokoll. Gerda var ju vid den tiden inte gift med Reuner.

Gåva.

E Vikström, Horndal överlämnade som gåva till föreningen ett bisamhälle och mottogs denna gåva med tacksamhet. Z. Reuner, Skogsbo fick i uppdrag att sälja detta bisamhälle för 15 kronor och pengarna skulle tillfalla föreningens kassa.

På ett senare möte meddelade Z. Reuner, att det samhälle som av Vikström, Fornby, på årsmötet överlämnades som gåva till föreningen och som han fick i uppdrag att sälja för föreningens räkning befanns vara smittat av yngelröta och i anledning därav måste avlivas. Här kan man ana att Reuner ogillade att någon gav en så storslagen gåva till föreningen. Det verkar som han med ett visst nöje utdömde det skänkta bisamhället med diagnosen ”yngelröta”.

Ortstidningarna uppmärksammade ofta biodlarföreningen.

Avesta Tidning den 1 oktober 1927. Grytnäs. Gratisbio om biskötsel.

Som framgår av annons i tidningens förra nummer, håller Folkare biodlarförening sitt höstmöte i Skogsbo skola i morgon em. Efter mötet kommer att å Centralbiografen visas en instruktiv film, som behandlar svensk biskötsel från urminnes tider till våra dagar. Filmen, som utgått från Svensk Filmindustri och inspelats under ledning av den kände biodlarexperten Alexander Lundgren, visas kl. 5,30 em. och intresserade erhålla biljetter gratis hos folkskollärare Z. Reuner, Skogsbo.

Gotlands Allehanda nr 189.

Reuner. Med Thjelvar från Kalmar den 17 aug 1932

Avesta Tidning 30 maj 1936. Folkare biodlars årsmöte.

Medlemmar, som önska skaffa sig rasrena bidrottningar från utländska odlare, få fortfarande hänvända sig till folkskollärare Z. Reuner, Skogsbo, Avesta. Av länets hushållningssällskap förordnad som tillsyningsman för bisjukdomar inom By, Folkärna, Garpenberg o. Grytnäs emottager han ock anmälningar om sådana samt verkställer undersökningar och biträder med råd och föreskrifter i detta avseende. Dessa äro kostnadsfria för biodlarna.

Länsförbundet.

Till ombud vid länsmötet utsågs folkskollärare Z. Reuner, Skogsbo med montör A. Andersson, Korskrogen och gårdsägare F. Vallin i By som suppleanter.

Reuner, Avesta, lämnade en utförlig redogörelse över länsförbundsmötet i Avesta den 3 maj bland annat kan nämnas att honungskontrollen nu kommer att bli obligatorisk i hela länet och att en kurs i honungsbedömning kommer att anordnas under sommarens lopp på ålats som av länsförbundsstyrelsen bestämmer.

Hälsning till sjuk medlem.

Z. Reuner framförde en hälsning från en av föreningens äldsta medlemmar nämligen Emil Kjellstrand, Avesta, som på grund av sjukdom vistats på lasarettet och nu inte kunde deltaga i mötet. Mötet gav Reuner i uppdrag att till Kjellstrand framföra mötesdeltagarnas hälsning.

Sista tiden.

Med anledning av Z. Reuners avflyttning från orten framförde Em. Andersson den 25 oktober 1942 ett tack till honom för den tid han tillhört föreningen och för det förtjänstfulla arbete han nedlagt, samt önskade honom lycka och framgång på hans nya vistelseort.

Z. Reuner deltog dock i föreningens arbete även efter sin pensionering och avflyttning från Grytnäs. Den 16 maj 1943 fick han efter förslag av E. Vallin styrelsens uppdrag att kvarstå som tillsyningsman.

Vid Folkare biodlarförening möte söndagen den 26 oktober 1943 valdes Z. Reuner till bedömningskommitté för de inlämnade honungsproven.

Det var först 14 mars 1944 som Z. Reuner undanbad sig att bli omvald till föreningens styrelse och avsade sig uppdraget som tillsyningsman.

Den 26 oktober 1947 beslutade styrelsen med anledning av Z. Reuners död att hedra hans minne genom att sända en krans till hans bår. Olle Nordling hade åtagit sig att personligen åka till Torsåker och nedlägga kransen.

LÄRAREN REUNER.

Läraren Reuner

Jag har inte funnit många fotografier av Reuner. En bild hittade jag dock på ett gammalt klassfoto från Skogsbo skola.

Ulla Friman och jag

I ett gammalt fotografialbum såg jag en bild av en flicka, som bar mig, när jag var liten. När jag frågade, berättade min mor, att flickan var dotter till en av våra grannar i Skogsbo. Och flickans namn var Ulla Friman.

Efter lite efterforskning hittade jag henne. Hon bodde i Borlänge. Jag kontaktade henne och i ett längre telefonsamtal berättade hon om Reuner.

Reuner var lång och hade tunt hår. Framträdande i hans ansikte var att det fanns en vårta mellan hans ögonbryn. Ulla hade kort av Reuner. Hon skulle dock bli tvungen att leta för att hitta dem.

Ulla hade haft Reuner som lärare i folkskolan. Hon hade under hela skoltiden kommit bra överens med honom. Han hade till och med givit henne ett förtroendeuppdrag. Varje morgon hade hon gått hem till Reuner och hämtat nycklar till skolan. Sen var det hennes uppgift att gå till skolan och låsa upp dörren till deras skolsal.

Ulla berättade om Reuners stora trädgårdsintresse och om hans bin. Han hade korsat krusbär och vinbär. Ulla hade fått en sådan buske av honom. Den hade hon senare flyttat upp till Borlänge. Tydligt var det samma slags buske, som min mor haft i Skogsbo. Hon hade kallat den krusvinbär.

Hon kände till att det pratades om Reuners nazistsympatier. En kväll hade det kommit hem personer från socialdemokratiska partiet. De ville veta allt om vad Reuner lärde ut under lektionerna. Eftersom Ulla gick i Reuners klass blev hon utfrågad av dem. Ulla trodde dock att de inte blivit så mycket klokare av det samtalet.

Ulla hade besökt Reuner i Torsåker. När Reuner dött hade Ulla fått dockmöbler från honom.

Hon berättade att Reuner blivit begravd helt nära kyrkan.

Ester Andersson var änka efter min fars kusin Arne Andersson. Vid ett besök i hennes bostad tog jag tillfället att fråga henne om vad hon mindes om Reuner.

Samtalet gick lite trögt. Jag försökte med många frågor, men det var inte förrän jag visade ett foto av Reuner, som Ester började berätta något verkligt intressant. Reuner hade hjälpt Esters bror med att starta egen biodling. Det hade blivit några bikupor och till hösten kunde han skörda flera burkar honung. Under hela sommaren hade Reuner kommit på besök för att kontrollera att bina mådde bra. Om det behövdes så hjälpte han till med goda råd och instruktioner.

Ester hade haft Reuner som lärare i folkskolan. Det var mellan åren 1922-1926. "Han var väldigt glad i flickor", sa Ester och såg förtjust ut. "Han var speciellt förtjust i mig och en flicka, som hette Inga Eriksson." Det var den Inga Eriksson, som senare blev Holgers första fru. Holger var vår granne, när vi bodde i Avesta och blev vår fars kompanjon.

Reuner hade låst in sig med flickorna i lärosalen. Ester påminde om att man på den tiden inte hade några gymnastikkläder. Flickorna hade fått göra gymnastik i bara trosorna. De hade ridit på Reuners axlar och gjort andra gymnastikövningar. En av övningarna var att hoppa över pekpinnen. Ester fnissade och var uppenbart road av att berätta.

Men allt var nog inte frid och fröjd. Ester berättade att Reuner visserligen varit snäll, men också väldigt sträng mot pojkarna. När en pojke gjort något ofog fick han gå ut och hämta björkris. Sedan gav Reuner pojken stryk med björkriset. Ester mindes en pojke, som hette Mattsson. Han hade blivit så rädd, när han skulle hämta björkris, så att han rymde. Han var sedan försvunnen i flera dygn, innan man lyckades finna honom.

Min farmor hade en väninna, som hette Hilda Wilander. Hon flyttade till Stockholm och fick sitt första arbete som mjölkerska på Rosendals slott. Hon hade tillsammans med sin dotter Gunda besökt farmor i Skogsbo efter farfars död.

Gunda Linds syster Alli hade gått i skola i Skogsbo. Hon hade haft Reuner som lärare och Gunda beskrev honom som mycket elak. Det verkade dock tveksamt om han därigenom skiljde sig mot andra lärare.

SPEKULATIONERNA KRING OSKARS FÖRSVINNANDE.

Vi bodde i ett tvåvåningshus i Skogsbo. Det var rött med röda knutar, just så som husen brukade vara i vår trakt. Farmor bodde i den lilla lägenheten en trappa upp. Alla vi andra fanns i tvårumslägenheten på nedre botten. Köket var sovplats för mig och mina bröder. Det lilla rummet intill köket var våra föräldrars sovrum.

Det fanns också ett större rum som vi kallade ”salen”. Där hade vi våra finare möbler. Till vardags var ingen där. Bara under de stora helgerna som jul, nyår och påsk, samt när vi hade besök, användes ”salen”. Under den kalla årstiden stod rummet större delen av tiden ouppvämt.

Under julhelgen uppvärmdes salen av den stora kakelugnen. Min far brukade vara extra noggrann med att stänga spjället vid rätt tidpunkt, så att risken för koloxidspridning kunde undvikas. När jag tänker tillbaka på våra diskussioner om Oskar, så var det alltid i salen vi satt.

Oskar

Jag minns inte, när eller varför vi började diskutera farmor Almas bror Oskar. Men vi barn älskade att lyssna till berättelser om gamla tider. Jag minns att det var många gånger vi satt och vände ut och in på alla berättelser kring hans försvinnande. Min mor hade en central roll och återberättade allt som min farmor tidigt informerat henne om. Det var i vårt hus i Skogsbo, det var juletid och vi satt samlade i ”salen”. Vi kallade vardagsrummet så på den tiden. Åtminstone ser mina minnesbilder ut på det sättet. Vi, min yngre bror Pelle och jag, bad ofta om att våra föräldrar skulle berätta om något intressant. Helst av allt ville vi höra om sådant, som var sant och verkligen hade hänt. Och vi ville gärna höra samma historia om och om igen. Jag var själv i åttaårsåldern och lyssnade fascinerad till berättelserna om Oskar.

Våra diskussioner kring Oskars försvinnande blev många och långa. Vi bad vår mor om och om igen att berätta. Jag och Pelle älskade mysterier och spekulerade vilt om vad, som kunde ha hänt Oskar. Vår yngsta bror Björn var då för liten för att kunna delta i diskuterandet. Han satt stilla i famnen på vår mor och bara lyssnade på oss andra.

Det var alltså min mor Inga, som berättade historien om Oskar för oss. Vår farmor Alma hade tidigare berättat alltsammans för henne. Vi barn lyssnade med runda uppspärade ögon på den spännande berättelsen, medan vår far Rune förhöll sig märkligt tyst.

Händelserna kring Oskars försvinnande stimulerade min och mina bröders barnsliga förtjusning i det dramatiska. Det var många gånger vi återkom till Oskar och försökte lösa gåtan med hans försvinnande. Inga nya fakta kom dock fram, diskussionerna blev

bara upprepningar av tidigare idéer, och till slut lät vi Oskar falla tillbaka i glömska och mörker.

Det fanns många gamla spekulationer om vad, som kunde ha hänt. Vi försökte foga till ännu fler. Oskar hade ofta åkt till Stockholm. Kunde han ha gjort en hastig resa dit? Där kunde han ha råkat illa ut, kanske drunknat. Den näraliggande mäktiga Avestaforsen hade en historia med olyckstillbud och självmordsförsök. Det talades om personer, som fallit i forsen och aldrig återfunnits. Kunde Oskar vara en av dem?

Eftersom året för försvinnandet var 1915 och det stora kriget då pågick nere på den europeiska kontinenten trodde några att Oskar tagit värvning och dött i kriget. Emigrationen till Amerika ansågs också vara en möjlighet. På den stora amerikanska kontinenten var det lätt att försvinna. Ja, det fanns många fler fantasirika idéer om vad som hänt. Problemet var dock att ingen av idéerna tycktes var särskilt trolig. Om han levde borde han väl ha hört av sig till släkt och vänner. Den totala bristen på tillförlitliga ledtrådar gjorde också varje tolkning av händelserna omöjlig.

Vi visste att måste finnas en orsak till att Oskar inte kunde återfinnas. Och vi hade många förslag på vilken denna orsak kunde vara.

Avestaforsen var mäktig och hotfull. Flera personer hade omkommit i dess vågor. Det sades, att några fallit i där och dragits ner i vattnet. Det påstods ett de aldrig återfanns, ingen hade kunnat hitta deras kroppar. Vi tyckte det var möjligt att Oskar fallit forsen eller blivit iknuffad.

Oskars arbetsplats kunde också vara en möjlighet. Han arbetade i hyttan, där det fanns ugnar med glödande järnmalm i flytande form. I en sådan ugn kunde väl Oskar ha omkommit ? Och så fall fanns nog inga spår efter honom.

Emigrationen till Amerika pågick fortfarande vid denna tid. Kanske hade Oskar emigrerat och sökt sin lycka långt borta i främmande land. Men varför hade han under alla år inte hört av sig till sin familj?

Det fanns så många båtar, som for långt bort till fjärran länder. Oskar kunde ha tagit arbete som sjöman på en båt. Sedan kanske han funnit någon lämplig hamn i ett land som lockade honom. Efter avmönstring från båten hade han sökt ett nytt arbete och blivit kvar långt borta från Sverige.

Första världskriget pågick för fullt. Vi spekulerade i möjligheten att Oskar i någon form deltagit i det stora kriget och kommit bort i oredan i Europa. Där fanns många uppslag till förklaringar.

Spänningen och upphetsningen var stor hos oss barn under våra diskussioner. Det blev så intensivt. Pelle och jag pratade ofta i mun på varandra. Vi ville så gärna lösa mysteriet. Vi ville få fram det verkliga förklaringen på Oskars försvinnande. Vi försökte och försökte. Så småningom gick emellertid våra samtal över i upprepningar. Vi tuggade om tidigare idéer. Samtalen tynade av. Vi tystnade. Sen brukade min mor resa sig och säga att hon måste börja att förbereda vår middagsmat. Jag sneglade bort min far, jag hoppades varje gång, att han, som var så klok, skulle komma med en bra förklaring. Men han satt bara där i sin stol stilla och tyst. Och jag kände mig besviken på honom.

REUNERS OCH AUGUSTS FÖDELSEDAGAR.

Min farfar August med familj flyttade till Skogsbo den 6 november 1922. De blev därmed närmaste grannar till Reuner. Min mor berättade dock, att det inte varit några regelbundna kontakter mellan August och Reuner. Då bortsåg hon från att August ofta lånade böcker på biblioteket där Reuner var bibliotekarie.

August berättade i sina "Minnen", att han läste mängder av böcker. De omfattade verk av berömda författare, filosofer, historiker, uppfinnare och många andra. August beskrevs av folkskollärare Erik Malmqvist i hans många artiklar i Avesta Tidning som den flitigaste låntagaren vid Skogsbo Bibliotek. Det verkar naturligt att August inhämtat råd från Reuner om vad han borde läsa. De borde därför alltså ha känt varandra mycket väl.

Några noteringar från farfars "Minnen" år 1932 berör Reuner:

När jag ögnat i tidningarna brukar jag fördjupa mig i någon bok. Vi ha ett gediget bibliotek strax intill, där min närmaste granne, skollärare Z Reuner, är bibliotekarie.

Om sin 50-årsdag skriver August:

På min födelsedag blev jag uppvaktad med blommor och presenter. Av arbetskamraterna erhöll jag ett guldur. Av min hustru Karlfeldts dikter och av min son en vacker stänka av tenn. Av arbetsbefälet fick jag en tennskål och av vänner i Karlbo ett tennfat, samt av min granne Z. Reuner Karlfeldts tankar och tal.

Det ser här ut som Alma rådfrågat Reuner om lämplig present till August till 50-årsdagen. Annars hade det väl inte blivit två böcker av Karlfeldt. Jag höll det för troligt att Reuner hade hållit tal för August på denna födelsedag.

Strax efter Augusts 50-årsdag kom Reuners 50-årsdag. Tidningarna rapporterade detaljerat om Reuners jubileum.

Avesta Tidning 29 december 1932. Grytnäs.

Femtio år fyller i morgon folkskolläraren Zakarias Reuner, Skogsbo. Född i Torsåker, Gästrikland, avlade han folkskoleexamen i Upsala 1906 och blev vikarie i Avesta 1907. Efter ordinarie tjänst i Knivsta erhöll han tjänst i Skogsbo folkskola 1910 och vilken tjänst han ännu innehar. En sympatisk människa och duktig lärare har han allmänt gjort sig omtyckt av elever samt alla andra han kommit i beröring med. I det kommunala har hr R. tagits i anspråk i en del nämnder och styrelser, där jubileans stora personkänedom kommit till stor nytta. Biblioteksverksamheten har under hr R:s ledning betydligt ryckts upp i församlingen och f. ö. torde väl skolan samt biskötsel legat honom närmast om hjärtat. Morgondagens femtioåring önskar icke offentlig uppmärksamhet men kan väl inte undgå vänners hyllning.

Avesta Posten 3 januari 1933. Hyllningarna för folkskollärare Reuner.

Bland presenter som överlämnades till folkskollärare Z. Reuner i Skogsbo på dennes 50-årsdag märktes ett väggur, en obligation och en ståtlig textad adress från folkskolekåren. En mängd blommor och telegram inströmmade under dagens lopp. Grannar och vänner uppvaktade också med presenter. Från grannasfar märktes en fyndigt komponerad adress, tydligen en kunnig karl, med bl.a. följande trevliga innehåll:

"Efter träget forskande i de gamla astrologernas hemliga skrifter, jämte ett mödosamt iakttagande av stjärnorna, har jag lyckats fastslå, att Zacharias är född under en mycket gynnsam konstellation. Jag har funnit, att stora mäns födelse och död i stort sett inträffa med matematisk lagbunden tidsskillnad av 50 år. Vid en sådan halvsekelskurvas ena pol såg Zacharias dagens ljus. Bevis: År 1932 föll Gustaf II Adolf på Lützens slagfält. John Locke född 1632. Carl XII född 1682. Georg Washington född 1732. Esaias Tegnér född 1782. Johan Wolfgang von Göthe död 1832. Walter Scott död 1832. Ralf Waldo Emerson död 1882. Charles Darwin död 1882. Sveriges kronprins född 1882. År 1882 tillkom i U.S.A. världens första belysningsanläggning. År 1882 började frälsningsarmén sin verksamhet i Sverige. År 1882 utgavs Sveriges första socialistiska tidning".

Jag kände genast igen Augusts ord i hans handskrivna bok "Minnen", där han tog upp det betydelsefulla med år 1932. Grannasfar i texten ovan var alltså August. Jag föreställer mig att det var med blandade känslor som August läste dessa rader i Avesta Posten. Jag anar också att Reuner inte var road av att över hälften av "Hyllningarna för folkskollärare Reuner" upptogs av grannasfar och att denne dessutom beskrevs som en kunnig karl.

I "Minnen" skrev August om den mängd böcker han lånat på biblioteket. Och Reuner, som var bibliotekarie där, vägledde och lockade in honom på att läsa allt svårare verk av tänkare och filosofer. August sökte svar på livets stora frågor.

Som en del i detta sökande tog August kontakt med Avestaortens kända och inflytelserika personer och bad dem att skriva ned vad som de ansåg viktigt i livet och ge något slags levnadsregler. Han utökade sedan sin korrespondens till att omfatta många av 1930-talets politiker och konstnärer och andra kända personer i hela Sverige.

Under åren 1933-1935 var denna korrespondens livlig. August skapade en imponerande brevsamling som blev känd inom vida kretsar i Avesta.

Gerda och Reuner kände sig säkert upprörda över att skildringen av Reuners 50-årsdag på detta sätt inte gav Reuner den uppmärksamhet som han förtjänade. De förargade sig också över den uppmärksamhet, som August fått genom sitt enkla brevskrivande.

Jag misstänker att som inträffade ett år senare var en hämnd. Det är svårt att undgå att misstänka att det som hände avsett att ge August en rejäl knäpp på näsan.

Min mor berättade att Gerda var initiativtagare till en nyårsfest för Reuner. Till festen blev August, Alma, Rune och Inga inbjudna.

När gästerna kom var bordet dukat. Gerda hade placerat ut ett ljus framför varje deltagare. Det var en fråga till de dolda makterna, förklarade hon. Den vars ljus, som först slocknade, skulle dö först.

Reuner gjorde några dunkla antydningar om Oskar och den begärda dödförklaringen. Hur trodde August och Alma att det skulle gå? Var det någon som hade haft något att rapportera? Vad tyckte August?

Festen kom långsamt och trevande igång. Augusts stirrade på sitt ljus. Efter en kort stund fladdrade hans ljus kraftig och slocknade. August satte handen för munnen och flämtade efter luft. Allas blickar drogs till honom. August bleknade kraftigt. Hans ansikte antog en grönaktig färg. Det såg ut som om han skulle svimma. Feststämningen försvann. Nyårsfesten hade sedan svårt att komma igång. Min mor kom inte riktigt ihåg hur festen slutat. Men roligt hade det inte varit, sa hon.

Gerda visste att August var skrockfull. Hon hade troligen manipulerat ljusen så att Augusts ljus skulle slockna snabbt. Kanske hade effekten av detta påhitt blivit större än hon avsett. Men man kan dock känna ett drag av illvilja bakom den osmakliga leken. Naturligtvis måste Reuner ha varit införstådd med Gerdas planer.

Var denna fest startpunkten på den väg som ledde fram till Augusts beslut om självmord? Det verkar troligt. Min mor har ju sagt att August dystra sinnelag började ett halvt år före självmordet.

Vad tyckte Alma om tricket med ljusen?

ALMAS ANSÖKAN OM DÖDFÖRKLARING AV OSKAR.

1935 var det 20 år sedan Almas bror Oskar försvunnit. Enligt lagen kunde man då ansöka om att få honom dödförklarad.

August ville nog sköta ansökan om Oskars dödförklaring själv. Det naturligaste för August bör nog ha varit att ta upp frågan med överförmyndararen, som han ju varje år haft kontakt med eftersom August var förmyndare till den avlidne Oskar. Av honom kunde August säkert ha fått nödvändiga råd om hur ansökan om dödförklaringen skulle göras till Folkare tingsrätt. Det kan till och med vara överförmyndaren som anmodat August att för familjens räkning komma in med en ansökan om dödförklaring eftersom de stipulerade 20 åren hade gått sedan Oskar försvunnit.

Alma skrev sin begäran den 27 juli. Kyrkoherden Klingberg skrev sitt intyg den 20 augusti, stadsfiskal Sjögren och August den 24 juli. Hannas intyg skrevs först den 21 september.

Det ser ut som Alma först begärde dödförklaring av sin bror, men fick besked att ansökan måste kompletteras med intyg från kyrkoherden, stadsfiskalen och August som Oskars förmyndare. Vid andra inlämningsförsöket upptäcktes att Oskar också hade ytterligare en syster. Då blev det nödvändigt att också inlämna ett intyg från systemen Hanna.

Det är också möjligt att Hanna tvekat och från början inte velat skriva något intyg. Hennes intyg är vagt formulerat och säger inget om Oskars försvinnande. Det är mest ett intyg på att hon inte har något att erinra.

Alma skrev:

“Som min broder järnbruksarbetaren Oskar Gotthard Andersson, fr kv Linden 1, Avesta Stad, natten mellan den 1 och 2 augusti försvann från sitt hem utan att sedermera låta sig avhöra, får jag härmed vördsamt anhålla om häradsrättens förklarande, att min bemälda broder skall för död anses. Han var född 1883.

Skogsbo, Grytnäs den 27 juli 1935
Alma Maria Persson”

Hanna skrev:

“Att min broder Oskar Gotthard Andersson, vilken sedan år 1915 varit försvunnen från hemmet, icke sedermera låtit sig avhöra samt att jag inte har något att erinra emot hans dödförklaring.

Skogsbo, Grytnäs den 21 september 1935
Hanna Kristina Andersson”

Det var alltså med nöd och näppe, som handlingarna hann komma in i tid till Folkare häradsrätt. Rätten tog nämligen sitt beslut den 23 september på stadsfiskalen Gunnar Sjögrens anhållan:

“Häradsrätten beslutade den 23 september 1935, nr 91 att utfärda kallelse å järnverksarbetaren Oskar Gotthard Andersson, född 5 maj 1883, från kv. Linden nr 1 i Avesta, låta sig senast den 30 september 1936 anmäla sig till Rätten eller Domhavanden, vid äventyr att Rätten kommer att förklara, att han skulle för död anses.”

Kallelsen kungjordes i Post- och Inrikes Tidningar och i Avesta-Posten den 5 oktober 1935 samt upplästes i Avesta kyrka den 3 oktober 1935. Den lydde som följer:

Sedan hos Folkare Häradsrätt gjorts ansökan om dödförklaring av grovarbetaren **Oskar Gotthard Andersson** från Kv Linden nr. 1 i Avesta kallas härmed jämlikt Häradsrättens beslut denna dag Andersson att senast den 30 september 1936 anmäla sig hos Häradsrätten eller Domhavanden i Hedemora domsaga, postadress Hedemora. En var, som kan lämna upplysning i ärendet, anmanas att inom samma tid giva det Häradsrätten eller Domhavanden tillkänna.

Tingsstället i Krylbo den 23 september 1935
På Häradsrättens vägnar:
Stig Nylund

Nu började ett års väntan innan dödförklaringen kunde genomföras. Och det året skulle visa sig bli ödesdigert för hela familjen

Drygt ett år efter begäran, den 18 december 1936, beslutade Folkare Häradsrätt om Oskars dödförklaring:

“Enär den dag tilländagång, som fastställts uti den av Rätten utfärdade, vederbörligen offentliggjorda kungörelsen om ansökningen om dödförklaring, samt Oskar Gotthard Andersson veterligen sist varit vid liv den 2 augusti 1915 och man ej vet att han avlidit, prövar Häradsrätten, jämlikt 8 kap. 5 § i lagen den 9 juni 1933 om boutredning och arvskifte, lagligt förklara, att Andersson skall för död anses, samt att han skall antagas hava avlidit den 31 augusti 1925.” (2-an ifylld efteråt)

August klarade inte den psykiska pressen. Den 6 juni 1936, långt före dödförklaringen, tog han sitt liv. Det blev min far, då bara 24 år gammal, som fick ordna med begravning och arvskifte.

MIN MOR BERÄTTADE OM VAD ALMA SAGT OM OSKAR.

Augusts ”Minnen” förefaller mig vara just minnen upptecknade långt senare. Han har själv skrivit att han ville utesluta diverse pinsamheter. Så hans berättelse kan inte anses som fullständig. Betecknande är att August bara nämner några få knapphändiga uppgifter om de dramatiska händelserna kring Almas syskon. Han ville nog dölja de mera plågsamma minnena.

Det är uppenbart att Alma inte ville att allt om Oskar skulle bli känt. Den historia hon berättade för min mor Inga var avsedd att lägga allt snyggt tillrätta. Hon förstod ju att hon skulle berätta den vidare för Gerda och Reuner, och då gällde det att ge dem rätt version av händelserna.

Det som Alma berättade alltså inte en allt igenom sann historia för Inga om Oskar och hans försvinnande. Alma påstod nämligen att Oskar var försvunnen en morgon, när det var dags för honom att äta frukost och gå till sitt arbete. Från hans arbete på Avesta järnverk hade man kommit och sökt honom och undrat varför han uteblivit från sitt arbetsskift. Alla Oskars tillhörigheter fanns kvar i hans rum och ingen visste vart han tagit vägen. Ingen efterlysning av Oskar gjordes. Och efter en tid tyckte man det var för sent att göra någon.

Inga förde nog Almas berättelse om Oskar vidare till Gerda och Reuner. Jag antar att hon också berättade om den kommande dödförklaringen.

Det känns troligt att Reuner reagerat starkt mot upplysningen att ingen efterlysning gjorts. Jag har själv funnit det anmärkningsvärt.

Reuner var känd för att vara nyfiken. Det verkar troligt att han började fråga personer, som han kände, om Oskar. Då hade det varit lätt för honom att ta reda på att det Alma berättat inte riktigt stämde med vad som hänt. 1935 fanns det ju fortfarande ännu levande personer som mindes Oskar från 1915 och kunde berätta om hans liv och arbete och kunde tala om var han jobbat och varför han sedan blivit arbetslös.

Reuner kan då ha förstått att något var sjukt, eftersom Alma berättat en annan historia om Oskar.

I Avesta järnverks arkiv finns handlingar som utvisar att Oskar slutade sitt arbete på egen begäran den 4 april 1914. Detta tyder starkt på att han fått ett annat arbete. 1914 års skattelängd visar att Oskar inte haft någon ytterligare inkomst under detta år.

1915 års skattelängd för Avesta visar att Oskar haft ett välbetalt arbete i Avesta under första kvartalet.

I Augusts dagbok står att Oskar före försvinnandet en längre tid gått arbetslös. Detta kan inte stämma.

Jag antar att Reuner hade tagit reda på dessa händelser kring Oskar. Troligtvis ställde han sig följande frågor. Varför ville man dölja Oskars död? Varför hade ingen efterlysning av honom gjorts?

Han förstod nog att något var riktigt skumt, när han gick vidare med sina frågor.

Alma hade berättat att Oskar ofta brukade resa till Stockholm. Antagligen besökte han då även sin syster Hanna. Flera personer berättade att Oskar sällskapat med en Avestaflicka, som hade fått arbete i Stockholm.

Varför efterlyste man inte Oskar? Hade någon i familjen hade intresse av att Oskar inte skulle återfinnas?

Det August skrev om Oskar i sina ”Minnen” är anmärkningsvärt torftigt:

1915, midsommardagen

reste Alma och jag till Stockholm. Alma har ej varit här förut så för henne var det ju mycket att se. Första dagen besökte vi Skansen med dess vackra anläggningar, dess gamla stugor, klockstaplar och minnesmärken från tider som flytt. Här får man även se en hel mängd olika djur, vilket är mycket intressant. Andra dagen besökte vi nationalmuseum, kungliga slottet och staden så långt vi hinna med. Tredje dagen ägnade vi åt nordiska museet, parkerna och affärer. En tredagars tripp är alldeles för kort för att njuta av allt som finnes att se på. Det blir ett rusande och ett jäktande för att hinna med så mycket som möjligt. För övrigt blir man trött på den hårda gatstenen och på restauranger och automater. Nog är det intressant att se Stockholm någon gång, men inte ville jag bo där. Borta bra, men hemma är bättre.

(Vid denna tidpunkt är Hanna gravid och Oskar försvunnen.)

1915, 30 augusti.

Hanna, Almas syster, har kommit hem ifrån Stockholm där hon haft tjänst ett par år. Hon är i långt framskridit havandeskap, och karlen som ställt henne i olyckan vill nu inte längre kännas vid henne. Det är den gamla historien om en feg och usel karl, som icke vill bära ansvaret för sitt lättsinne utan lämnar moder och barn att ensamma bära skammen och svårigheterna.

1915, oktober

Oskar, Almas bror, är försvunnen sedan ett par månader tillbaka. Vi ha ej en aning om vad han är.

1915, 13 november.

Hanna, Almas syster har i dag framfött ett gossebarn. Hon har flyttat upp till övre våningen och hushållar för morfar.

1919, 1 mars.

Oskar, Almas bror, som försvann härifrån i början av augusti 1915, har ännu ej låtit höra av sig. Troligtvis har han omkommit. Själva försvinnandet är höljt i dunkel. Efter att en lång tid ha gått arbetslös, uteblev han en morgon från frukosten. I tro att han försovit sig, gick Alma upp på hans rum för att väcka honom, men han fanns inte där. Ingenting var rört eller omändrat i rummet, ingenting borta och inte ett ord skrivet till förklaring. Sedan dess ha vi inte hört det minsta av honom, och de efterforskningar vi gjort ha icke givit något resultat.

1928, 5 april.

Vi ha denna dag haft arvsutredning efter Almas fader. Alma erhöll på sin del 1150 kr. Som god man för Almas bror, som vi ingenting hört om sedan 1915 i augusti, har rätten förordnat mig. Bekymmersammast är det för Hanna, Almas syster, som vistats hemma hos sin far i 13 år. Hennes gosse, Arne, är nu tolv år och slutar snart skolan.

1930, augusti.

Alma och jag har under ett par dagar i augusti besökt den pågående Stockholmsutställningen. Den går i funktionalismens tecken och bjuder på en del överraskningar i byggnadsstil och rumsinredning. En intressant sak är det från en del svenska järnbruk, synnerligast Avesta, utgående rostfria järnet och stålet. Det är en legering av järn, nickel och krom. Liksom man på experimentalfälten genom korsning av växter får fram de egenskaper hos träd och örter som för människan är nyttigast så förfar man även med metallerna. Därför kan man med fog säga att järnåldern nu håller på att övergå i legeringarnas tidsålder. Ja där var mycket att se, men man bli trött av de många intrycken och känner sig inte nöjd förrän man är hemma i sin egen kula.

Även om Reuner inte tagit reda på alla händelser, som jag funnit, så kan han ha fått tillräckligt med informationer för att plåga August. Han kan ha kommit med antydningar. Och dessa antydningar kunde sedan spetsas till, när Reuner märkte att August reagerade och hade saker han ville dölja.

Och den uteliggande begäran i tidningarna om upplysningar rörande Oskar höjde oron varje dag för August. Alma tyckte de kunde vänta och ta problemen med ro, August vändades och klagade. Osämjan med Alma blev allt värre. Till slut anklagade hon August för alla svårigheterna.

REUNER ANMÄLDE TILL POLISEN OM AUGUSTS SJÄLVMORD

Farfar August

Min farfar August tog livet av sig 1936. Jag var då bara några månader gammal och har därför har jag inga egna minnen av honom. Vi pratade inte om detta självmord. Vi låtsades inte om att han funnits. Men ändå var han mycket närvarande. Han fanns i vårt fotoalbum. Hans bild stod uppställd på bokhyllan i salen. Sekretären, där han brukat sitta, fanns kvar. En rad prydnadssaker, som han tillverkat, stod uppställda där.

August hade varit plåtslagare och använt hela sin hantverksskicklighet, när han skapat alla dessa saker. Det var bland annat ett litet städ med hammare på ett fundament av masurbjörk, en sparbössa av kopparplåt utformad av små kvadrater och femhörningar och en elegant fotografiram av koppar.

En tjock bok, som August kallade "Minnen" imponerade på oss med sina nästan 600 handskrivna sidor. Den hade formen av en dagbok, men är som sådan alltför fragmentarisk. Mycket som man förväntar sig av en dagbok saknas. Augusts namn på boken är säkert avsiktligt. Det är nog bara minnen. Det vill säga de minnen, som August velat bevara för eftervärlden. Och det han valt att inte nämna i sin bok säger nog en del om hur August tänkt.

August hade också en samling av brevsvar, som han erhållit från dåtidens kända personer. Vi barn fick se den, men inte röra något av bladen. August hade skrivit till personer i olika samhällsställning och bett dem skriva några tankar om samtidens problem. Det framgick av anteckningarna, att August planerat, att låta binda in samlingen till en liten bok. Boken skulle bli ett tidsdokument, där personerna som August skrivit till gav sin syn på vad som var viktigt i livet.

Denna samling var känd bland vänner och grannar. Folkskolläraren Nils Malmqvist, som var en av våra grannar, var imponerad av August. Han skrev två tidningsartiklar om honom.

1936 drabbades August av en kraftig depression. Trots alla bemödanden lyckades familjen inte hjälpa honom. Min far hade åkt med farfar August till Ulleråkers sjukhus. Där hade farfar blivit undersökt och funnen i behov av vård. Sjukhuset hade dock redan många patienter. August kunde inte tas in för vård på grund av brist på plats.

Det var med upprördhet och förtvivlan, som Rune och August togs emot, när de återvänt till sitt hem i Skogsbo.

En kort tid därefter begick farfar självmord.

Uppsala Landsarkiv förvarar Avestapolisens gamla handlingar. Bland dessa fann jag:

Polisväsendet i Avesta. Minnesböcker, DIIa:5, s 157, den 7 juli 1936. Självmord.

Folkskolläraren Reuner, Skogsbo, Grytnäs inkom å stationen vid 18.15 tiden i sällskap med t.f. provinsialläkaren i Krylbo och meddelade, att plåtslagaren och gårdsägaren Johan August Persson ca. 53 år gammal anträffats död i den s. k. Prästkogen inom Grytnäs Socken. med avskuren pulsåder i högra ljumsken samt skärsår i halsen och vänstra handleden och begärdes hjälp och undersökning av polisen i Avesta, enär varken någon av landsfiskalen eller fjärdingsmannen kunde anträffas. G. Nilsson medföljde och verkställde första undersökningen.

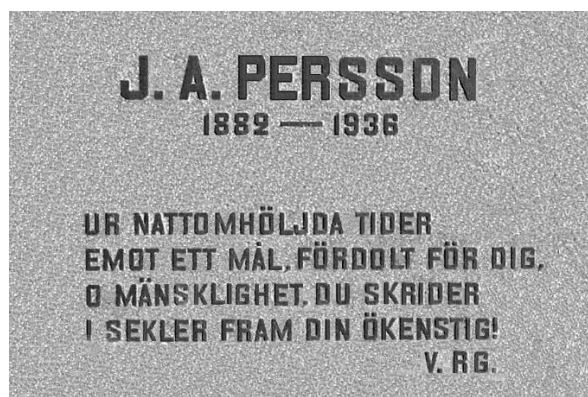
Dokumentet innehöll också en lista över Avestapoliserna:

		född	i tjänst
Stadsfiskal	Viklund, Frans	9/12 1864	1889
Konstapel	Kronlöf C. N.	12/11 1871	1898
Konstapel	Hallberg P. G. L.	4/1 1871	1904
Konstapel	Eklund L. M.	19/9 1870	1904
Konstapel	Nilsson Gust.	17/9 1888	1914

Jag konstaterade att det var den yngsta minst erfarna konstapeln Gustaf Nilsson, som sänts ut för att göra första undersökningen.

Det kändes som en obehaglig överraskning, när jag läste om att Reuner kom till polisen och rapporterade in händelsen om Augusts död. En känsla av kränkning kom över mig. Varför skulle just Reuner vara den som rapporterade om min farfars självmord? Jag slogs också av den beslutsamhet med vilken självmordet genomförts. Med en skrämmande effektivitet och slutgiltighet hade August avslutat sitt liv. Men varför?

August begravdes vid Grytnäs kyrka.

August gravsten

”Ur nattomhöljda tider emot ett mål fördolt för dig
o mänsklighet du skrider i sekler fram din ökenstig.”

Denna strof av Viktor Rydberg stod på farfars gravsten. Min far hade bestämt det, eftersom han visste att farfar tyckte om det citatet.

TIDEN EFTER AUGUSTS DÖD.

Efter Augusts död bytte Alma lägenhet med Rune och Inga. Farmor flyttade upp till den mindre lägenheten och min far och mor ner till den större. Efter denna händelse hade min mor hittat farfars handskrivna handlingar kvarlämnade i en garderob. Hon började läsa i en liten bok, där hade farfar skrivit omdömen om ett flertal personer i hans närmaste omgivning. Hon hade just hittat ett stycke där August skrivit om Inga själv, när Alma dök upp bakom henne. Alma tog resolut hand om alla dokumenten och bar dem upp till sin lägenhet.

Den lilla boken med personbeskrivningar finns inte omnämnd i farfars egen förteckning över sina tillhörigheter.

En tid senare, när min mor kom upp till Alma, såg hon att stod i köket och stötte ner papperen från en av Augusts handskrivna böcker med en spiskrok. Det var just den lilla boken med personbeskrivningar, som Inga läst i. Alma tittade hon överraskad upp på mor. Sen började hon ursäkta sig med att August skrivit sådana saker om Reuner att det var nödvändigt att bränna boken. Hon ansåg att de ofördelaktiga uttalandena om Reuner inte fick läsas av några andra.

Efter Augusts död upprättades de nödvändiga arvsdokumenten. Flera av dessa dokument bevitnades av Reuner. Reuners namnteckning finns på bouppteckningen den 28 augusti 1936 och på arvskifteshandlingen den 2 februari 1939 efter min farfar August.

GÖSTA NORDSTRÖM.

Min mors kusin Gösta Nordström hade förlorat sin mor, när han var liten. Därför hade hans äldre syster Gerda blivit som en mor för honom. Gerda var född 1904 och Gösta född 1908.

Vid 13-årsåldern hade Gösta arbetat hos en bonde, som bara givit honom ett par skor i lön. Gösta hade därför rymt från sin tjänst.

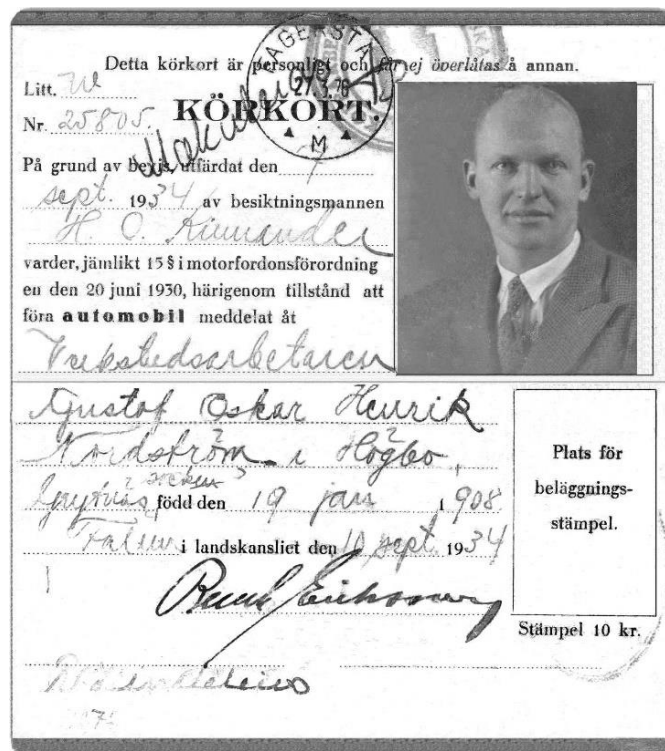
Gösta hade haft problem redan under barndomen. Skolgången fungerade inte. Dåliga studieresultat. Efter skolan fick han inget ordnat arbete.

Gösta hade själv berättat om sitt liv, när han framträdde vid häradsrätten i Heby:

Han är född inom äktenskapet, genomgått folkskola, men inte konfirmerats. Vid 15 års ålder hade han varit dränggosse hos lantbrukare Pettersson i Betvallen, Folkärna socken, där han stannat kvar över en sommar, varpå han fått liknande anställning hos en lantbrukare Fernkvist, Berg, Västerfärnebo socken, där han stannat kvar i tre år. Sedan hade han återvänt hem. Hans mor hade avlidit, då han var 13 år gammal. Därefter hade han försörjt sig med att kringföra slakterivaror åt slaktare Hans Larsson, Avesta. Detta arbete hade först skett med dragkärra och därefter med bil. Platsen hade han haft tills han blev 18 år gammal. Då hade han fått anställning såsom gjuteriarbetare hos ingenjör Durling i Avesta, och sedan på maskinmästaren Olssons mekaniska verkstad i Avesta. Där hade han stannat kvar över ett år, varefter han arbetat såsom byggnadsarbetare i Avesta, då aluminiumfabriken under år 1934 uppfördes. När detta arbete var slut, hade han rest omkring och sålt cyklar för ingenjör Wertén i Falun, under år 1937 varit anställd såsom svetsare i ingenjör Tillings plåtslageri i Hedemora, varefter han försörjt sig på cykelaffärer. Under 1928 hade han fullgjort sin värnplikt vid A 8 i Boden.

Den 18 december 1938 hade han ingått äktenskap med Anna-Lisa Andersson, 22 år gammal. Hans hustru var då i långt framskridet havandeskap.

Gösta skaffade sig körkort redan den 10 september 1934, men det är tveksamt om han hade tillgång till någon bil.

Göstas körkort

Gösta bodde tidvis i Skogsbo hos Reuner.

Sedan Gösta varit en räddande ängel och gentleman på valborgsmässafton 1934 hade min mor ett gott öga till honom.

Mina föräldrar hade nyligen träffats. Min far hade lovat att gå med min mor till folkparken i Avesta på valborgsafton. Men när kvällen kom och hon stod och väntade på honom, kom han inte. Istället fick hon se honom gå till folkparken med sina båda vänner Folke och Erland.

Gösta, som då var på besök hos sin syster Gerda, märkte vad som hänt och att min mor blivit mycket ledsen. Han försökte trösta henne och föreslog att hon skulle gå till folkparken med honom.

Jag minns hur mor ögon lyst, när hon berättade om hur förvånad min far blivit, när hon kom till folkparken tillsammans med Gösta.

Själv minns jag en ljus man, som ibland var på besök. Det var Gerdas bror Gösta Nordström. En dag följde han med oss, när vi skulle gå till Nävden och bada. Vi barn badade och sprang glatt omkring i strandkanten.

Min far såg längtansfullt ut över sjön och sade: ”Nu skulle vi ha haft en eka. Det vore trevligt att komma ut på sjön.”

”Det ordnar jag”, sade Gösta och hoppade raskt i en eka, som låg vid stranden. Min far såg ogillande ut och svarade: ”Mina grabbar kan inte simma, så vi stannar här på stranden.”

Jag förstod, att min far inte ville låna någon eka utan lov från ägaren. Så vi fick stå där och se på medan Gösta glatt rodde omkring på sjön.

Gösta Nordström tar en paus

Gösta ror i Nävden.

Gösta tyckte väl att min far var alldeles för sträng med sina åsikter. Det var tråkigt att vi andra alla fick stå där och titta på medan han tog en härlig roddtur på sjön.

Östanbyn där Gösta bodde en tid hos sin syster.

De oroliga åren:

1928-12-22 till 1930		Avesta järnverk, Gjuteriet
1929-02-22 till 1929-05-22	90 dagar	Artilleriet A8
1936-11-07		Gösta flyttar till Hedemora
1938-06-22		bilresan med Ture Johansson
1938-12-18		gift med Anna-Lisa
1939-02-03		Gösta flyttar till Grytnäs
1939-03-21		Göstas son Knutte föddes
1939-05-09 till 1939-07-18		Avesta Järnverk, Trafikavd
1939-06-31 till 1939-06-31		i Västerås fängelse
1939-10-30 till 1940-04-25		i Västerås fängelse
1940-09-12 till 1941-02-14	122 dagar	värnplikt vid Artilleriet A10 i depå
1941-03-18 till 1941-08-04	140 dagar	värnplikt vid Artilleriet A10 i fält
1942-07-14 till 1943-06-04		Avesta järnverk, Lantbruket
1942-09-23		Göstas dotter Anneli föddes
1942-11-23		familjen flyttar till Folkärna
1943-06-07 till 1943-07-50	28 dagar	värnplikt vid Luftvärnsartilleriet i fält
1943-09-23 till 1943-10-21	27 dagar	värnplikt vid Luftvärnsartilleriet i fält
1943-11-29		familjen flyttar till Grytnäs
1944-01-29		Gerda dog på Gävle lasarett
1944-02-09		familjen flyttar till Torsåker
1944-07-25 till 1944-10-09	75 dagar	värnplikt vid Luftvärnsartilleriet i fält
1945-03-09 till 1949-06-09		Sidsjöns sjukhus
1947-10-08		Reuner död
1949-01-08 till 1954-08-14		Högfors och Persbo AB
1949-03-01	frikallad	

Gösta hade haft flera arbetsgivare i Avestatrakten. Han hade varit med och arbetat på bygget av aluminiumfabriken i Månsbo. Där hade han sysslat med svetsning. En tid arbetade Gösta på Avesta Järnverk. Han tröttnade dock på sitt arbete där och en dag gick han bara därifrån utan att rapportera det för arbetsledningen.

Gösta hade en dag kommit hem till sin syster Gerda med en hel påse med färtickor, som han själv plockat. När Gösta återvänt hem, slängde Gerda raskt bort alltsammans.

Gösta och Anna-Lisa vid vigseln

1938-12-18 gifte Gösta sig med Anna-Lisa. Göstas fru var svag till kropp och själ under denna tid.

Anna-Lisa hade förlorat sin mor, när hon var liten och fått en otrygg uppväxt. Efter moderns död hade hennes far, Knut Andersson, haft en lång rad hushållerskor innan han till slut gifte sig med Sigrid. Anna-Lisas uppväxt blev därför orolig. Fadern var kärnfrisk och blev 94 år.

Gösta och Anna-Lisa bodde en tid vid Lillsjön i Grytnäs, när deras son Knutte var liten. Bostaden var en dåligt isolerad och dragig stuga vid sjön. Hon var plågad av bröstböld. Antagligen en följd av det osunda boendet. Där hade hon varit tvungen att tvätta och skölja i det kalla sjövattnet.

Vid besök hos Gerda och Reuner hade Gösta tappat sin dotter Anneli nedför en källartrappa. Det blev mycket ståhej kring händelsen, men Anneli fick inga kännbara skador.

Reuner fick pension 1942-12-01. Han gifte sig med Gerda och flyttade till Torsåker. Efter en operation av en cysta på Gävle sjukhus dog Gerda 1944-01-23.

Eftersom Reuner blev ensam i sitt hus, erbjöd han Gösta och hans familj att de skulle få bo hos honom. De flyttade också in i det lilla huset i Vall redan 1944-02-09. Allt tycks också ha gått bra.

Gösta hade gjort militärtjänst i vanlig ordning. Göstas militärtjänst var först i Gäddede, hösten 1944 lades han sedan i beredskap vid finska gränsen, i Kiruna och Tornedalen, under 75 dagar.

Gösta hade då varit sjukvårdare och tog starkt intryck av de händelser han bevittnade. Han sades ha blivit grubblande. Det var hårda strider i Finska Lappland och flyktingar, både civila och militära strömmade in över svenska gränsen. Många var hungriga och uttröttade och i starkt behov av hjälp. Det var ett stort antal bland dem, som hade svåra skador på grund av krigshandlingarna, både fysisk och mentalt.

Svenska arméns värnpliktiga sjukvårdare var inte rustade att klara dessa svåra uppgifter. Många hade svårt att klara de psykiska påfrestningarna. Gösta var i dåligt skick, när han vid tjänstgöringens slut återvände till sin familj.

Hemkommen fick Gösta erfaras att hans båda barn tytt sig till Reuner. Han hade svårt att få kontakt med dem. Han ville komma bort från alla otäck tankar och funderingar

om kriget. Nu behövde han allt stöd från sin familj. Om de flyttade bort från Reuner skulle säkert allt lösa sig till det bästa.

Reuner såg hela sin värld hotad då Gösta talade om att de skulle flytta från honom. När Gösta ville gör slag i saken, då utbröt den konflikt, som resulterade i att Gösta blev tvångsintagen på Sidsjöns sjukhus.

Att Reuner kunde driva sin sak, berodde på hans ställning i samhället och hans starka tro på att han gjorde det rätta för de små barnen. Det är inte troligt att han kände något dåligt samvete gentemot Gösta. Han intalade sig väl att det han gjort också var det bästa för honom.

Den 9 mars 1945 intogs Gösta på Sidsjön. För 1948 angav journalen att Gösta gick helt upp i sin religion och inte störde någon. År 1949 angavs att inga problem fanns.

Anneli ansåg att hennes mor frivilligt hade sökt sig till Sidsjöns sjukhus, fast det blivit trångt och besvärligt att bosätta sig där. När hon på det sättet blev patient vid Sidsjöns kunde hon i alla fall finnas nära Gösta. Enligt dokumenten från Sidsjön sjukhus, som jag studerat, verkar dock Anna-Lisas inskrivning inte varit frivillig.

Anna-Lisa anpassade sig väl och hjälpte till och med andra patienter, däribland en blind. Efter en tid fick hon arbeta utanför Sidsjön sjukhus hos en bonde i Klingsta. Bonden med familj bodde i en timmerstuga. De hade en dotter, som hette Karin och var i samma ålder som Anneli.

Den sista tiden vid Sidsjön fick också Gösta och bo hos denna bonde. Där hjälpte de till i lantbruket. De till och med jobbade i skogen tillsammans.

Den 9 juni 1949 utskrevs Gösta från Sidsjön Gerdas syster Ester Hedin skrev och begärde att Gösta skulle friskskrivas.

Man gjorde en utredning av om Gösta var kapabel att ta hand om barnen. Gösta och hans hustru önskade att tillsammans ta hand om dem.

När Reuner 1949 dog, blev det Göstas 10-åriga son, som hittade honom livlös.

Reuners död resulterade i att Gösta släpptes ut från sjukhuset. Som min mor uttalade saken: "då fanns ju ingen anledning längre att hålla Gösta inspärrad".

Min mor och far hade träffat Gösta något år senare i Hedemora och från honom fått hela den tragiska historien. Min mors åsikt var glasklar. Gösta och hans familj hade utsatts för ett fruktansvärt övergrepp. Det är ju självklart att det stod Reuners påståenden i sjukhus-journalen, konstaterade min mor, när jag hade berättat om vad sjukhusjournalen sade om Gösta Nordström.

1949 samlades familjen Nordström i Högfors efter den svåra tiden vid Sidsjön. Anneli berättade också om Snyten. Det var ett centrum för väckelsen i Sverige.

Annelis mor hade varit svårmodig, medan hennes far hade haft en ljusare syn på tillvaron och hållit ihop familjen.

Familjen Nordström i Högfors

Anneli berättade om sin fars favorituttryck, som han medan han rakade sig ofta ropade ut med kraftig röst:

”Myndiga herrar, förgänglighet
i vågskålen äro de för lätta”

”En tillflykt är han urtidens gud
och härnere råder hans egna armar”

Gunnar Sträng, Högfors kapell
”Inte se på människorna, se på Jesus”

Gösta dog i Västanfors 1977-11-01. Göstas hustru Anna-Lisa levde längre, hon dog i Västanfors 1996-01-02.

GERDAS TID I TORSÅKER.

Efter sin pensionering hade Reuner beslutat att flytta till sin hembygd i Torsåker. Han ville att hushållerska Gerda skulle följa med. Hon hade då satt som villkor för att flytta med till Torsåker, att Reuner skulle gifta sig med henne. Detta skedde också i samband med hans pensionering:

Avesta Tidning den 31 december 1942. 60 år

fyller idag, enligt kyrkoboken, folkskolläraren z. Reuner i Torsåker. Enligt egen uppfattning skulle hr. Reuner vara född en dag tidigare. Folkskollärare Z. Reuner, som slutat sin tjänst och avflyttat till sin hembygd, Torsåker, tog folkskollärarexamen 1906. Han fick därefter anställning i Avesta 1907, i Fjugesta tjänstgjorde han sedan en tid och kom till Grytnäs och Skogsbo 1910, där han stannade till uppnådd pensionsålder. Hr Reuner är känd som en stilla och tillbakadragen människa. Utom skolarbetet intresserade han sig för blommor o. bin.

Vigsel.

I söndags sammanvigdes i Torsåker folkskollärare Z. Reuner och Gerda Nordström.

Gerda och Reuner köpte ett hus intill sjön i byn Vall. De hade en fin trädgård med liljor och en mängd andra blommor. Dessutom fanns Reuners kära bikupor som han flyttat från Skogsbo.

Gerdas bror Gösta var gift med Anna-Lisa och hade barnen Knutte och Anneli. De saknade lämplig bostad. Dessutom befarade de att Gösta skulle komma att inkallas till en längre militärtjänst. Gerda och Reuner erbjöd då att familjen skulle få bo en tid hos dem i deras hus. Det fanns ju tillräckligt med plats. De kom överens och Göstas hela familj flyttade in hos Gerda och Reuner i Torsåker.

Gerda hade ett litet hälsoproblem. Hon blev därför tvungen att åka till Gävle lasarett för att operera bort en systa. Operationen gick bra. Gerda skrev till Anna-Lisa om att hon snart skulle fylla 40 år och att hon ville planera födelsedagsfirandet.

Det blev dock inget födelsedagsfirande den 24 mars 1944. Gerda dog innan hon lämnat sjukhuset. Hon hade under den fortsatta vården på sjukhuset fått blodpropp och hastigt dött. Gerda dog alltså bara två år efter sitt giftermål med Reuner. Avesta Tidning rapporterade om dödsfallet.

Avesta Tidning rapporterade den 29 januari 1944. Dödsfall.

På Gävle lasarett avled i måndags fru Gerda Reuner, maka till folkskollärare Z. Reuner, Torsåker, förut bosatt i Grytnäs. Den bortgångna var 39 år. Närmast sörjande äro förutom maken bror och svägerska i Grytnäs.

Dödsannons fanns i Avesta Tidning den 29 januari 1944:

Min trofasta, uppoffrande maka

Gerda Linnea Reuner

övergick stilla å Gävle lasarett från dödens till livets värld söndagen den 23 jan. kl. 23,30, lämnade mig, syskon, övriga släktingar och många vänner i djupaste sorg.

Torsåker den 28 januari 1944.

Z. Reuner

Hör! en röst sig till mitt öra tränger

Viskar: "Du är nu i Paradis

Där ej tidens, rummets förlåt hänger

För din syn, som nyss på jordiskt vis.

Var välkommen i de nya landen

Där ett tillstånd förr ej anat rår.

Där den fria, himlaburna anden

Njuter livet i en evig vår".

Söndagen den 6 februari kommer, enligt den avlidnas önskan, jordfästningen att förrättas av pastor G. Baeckström från Nya kyrkans församling i Stockholm. Släkt och vänner, som med sin närvaro vid akten vilja hedra den avlidnas minne, inbjudas att samlas vid gravkoret i Torsåker kl. 10,30. Efter högmässans slut i kyrkan hålles en högtidsstund i kom-munalsalen med föredrag av pastor Baeckström. Meddelas endast på detta sätt.

Min mor berättade att hon tillsammans med min farmor Alma var på begravningen. De åkte tåg tillsammans till Torsåker.

En stor skara hade samlats i kyrkan. Efter ceremonin i Torsåkers kyrka sänktes Gerdas kista ned i Reuners familjegrav strax intill kyrkans vägg.

Därefter inbjöd Reuner till högtidsstund, som skulle ledas av de fina gästerna från Nya kyrkan i Stockholm med pastor Baeckström i spetsen. Men det var kanske inte så många av begravningsgästerna, som ville höra något föredrag av pastor Baeckström.

Jag tänker på min mors berättelse om en resa som hon och Gerda gjort till Stockholm. Gerda hade då besökt Nya kyrkan. Min mor hade inte tagit något intryck, men märkte att Gerda var väl bekant med folket i Nya kyrkan.

En stor förvirring spred sig i den stora skaran som lämnat kyrkan. Många var kaffesugna och såg sig besviket omkring. Reuner tycktes inte ha ordnat något kaffe. Många av gästerna var redan på väg mot tåget, när en äldre dam till slut ropade att kaffe skulle serveras. Så till slut fick alla trots allt sin efterlängtnade kopp kaffe.

Efter kaffestunden bad Gerdas syster Ester att begravningsgästerna skulle samlas vid Reuners hus i Vall.

REUNERS TID I TORSÅKER.

Innan Gerda och Reuner flyttade till Torsåker, bad de min mor att göra ren Reuners vind, där han haft sina honungsslungor och annan utrustning för biodling. Min mor blev alltså anmodad skura rent på vinden, där så många av mina otäcka mardrömmar utspelat sig. Det var ett tungt och mödosamt arbete. Man kan undra över varför vinden behövde rengöras så noga. Tråkigt nog fick min mor bara 5 kronor för hela arbetet.

Efter Gerdas död bodde Gösta och hans fru samt de båda barnen Knutte och Anneli en tid hos Reuner i Torsåker.

Efter kontroll i mina anteckningar kunde jag se att Reuners familj bott i Vall, då han växte upp. Kanske flyttade han tillbaka till sitt barndomshem. I Vall bodde tre bröder Egon, Göte och Stig Eriksson. Göte hade varit Knuttes bästa vän. Reuners gamla hus låg vackert vid en liten sjö.

Reuners tomt i Vall

Tyvärr var huset renoverat och ombyggt sedan Reuners tid, så det var svårt att föreställa sig hur det tidigare sett ut. Mitt emot på andra sida den lilla byvägen hade Stig Eriksson sin villa. Där bodde han med sin fru Gunnel.

Stig Eriksson berättade om hur Reuner och Gerda kommit med sitt flyttlass till huset i Vall. Han mindes speciellt att de hade haft med sig en stor lår med ägodelar. När de packade upp dem hade de funnit levande råttungar, som kommit med från Skogsbo. Reuner hade haft med sig en hel mängd med bikupor. Troligen också liljor från trädgården i Skogsbo, som sedan fick en ny plats i strandslutningen mot Åstjärn.

Reuner hade varit folkskollärare. Stig framhöll att på den tiden hade man stor respekt för lärare och andra myndighetspersoner. Hade Reuner sagt något, så var det ingen som vågade säga emot. Stig mindes att Reuner i byn hade kallats Zäta. Han hade varit sänvlig och verkade gammal för sin ålder. Något arbete gjorde han inte gärna. Om något gick honom emot visade han ett häftigt temperament.

På min fråga om Reuner hade haft några uppdrag i Torsåker, sade Stig bestämt att han inte haft några sådana.

Stig mindes inte så mycket om Gerda och inte heller om hennes begravning. Däremot sade han sig veta att hon dog av bröstcancer. Stig såg sedan eftertänksam ut. Efter en stund sade han att Reuner nog inte var så intresserad av kvinnor.

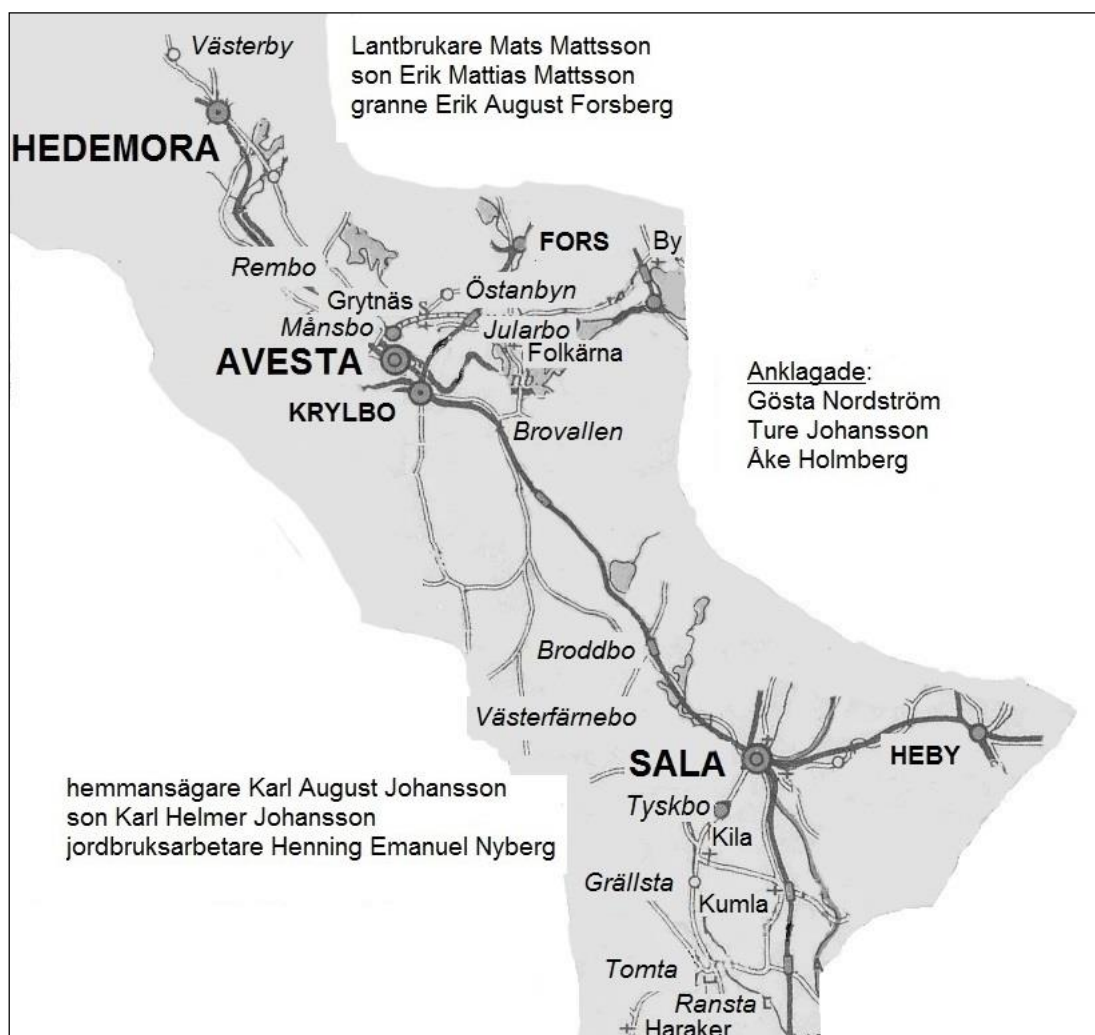
Jag tyckte det var tråkigt att Reuner lämnat så små spår i Torsåker.

EN RESA MED OLYCKLIGT SLUT.

Händelserna vid tiden 22 juni 1938 kom att bestämma hur hela livet skulle utveckla sig för min mors kusin Gösta Nordström. Dessa händelser berörde väsentligen tre personer:

- verkstadsarbetaren Gustav (Gösta) Oskar Henrik Nordström, Östanbyn, Grytnäs socken
- agenten Ture Johansson, Väsby, Kumla socken
- bilreparatören Åke Holmberg, Lilla Tomta, Romfartuna socken

Ture Johansson hade sålt en traktor till lantbrukaren Mats Mattsson, som bodde i Västerby strax norr om Hedemora. Den 22 juni 1938 åkte Ture Johansson och Åke Holmberg upp till Västerby för att laga denna traktor. Vid Kaffestugan i Avesta träffade de Gösta Nordström, som de erbjöd att få följa med dem upp till Västerby. Innan dagens slut hade Ture Johansson och Åke Holmberg kört i diket vid Tyskbo. Polis tillkallades.

Göstas resa med Ture Johansson och Åke Holmberg

Protokollen från Häradsrätten i Heby 1938-1939 och domslutet från Svea Hovrätt beskriver händelserna.

Anklagade:

Gösta Nordström,	verkstadsarbetare,	Östanbyn, Grytnäs socken
Ture Johansson,	agent,	Väsby, Kumla socken
Åke Holmberg,	bilreparatör,	Lilla Tomta, Romfartuna socken

Vittnen:

Karl August Johansson,	hemmansägare, far till Ture,	Väsby gård, Kumla socken
Karl Helmer Johansson,	jordbruksarbetare, bror till Ture,	Väsby gård, Kumla socken
Henning Emanuel Nyberg,	jordbruksarbetare,	Grällsta, Kila socken
Gustaf Lindberg,	trafikchaufför,	Sala
Karl Albin Larsson,	trafikbilägare	Sala
Aina Viktoria Cederlund	städerska, hotell Svea,	Sala
V. Stråhle,	vid systembolaget	Hedemora
Uno Andre,	revisor vid Gulf,	Hedemora
Börje Eriksson,	bensinförsäljaren vid Gulf,	Hedemora
Mats Mattsson,	lantbrukare,	Västerby, Hedemora
Erik Mattias Mattsson.	hemmason,	Västerby, Hedemora
Erik August Forsberg.	granne, hemmansägare,	Västerby, Hedemora,

25 juni 1938.

Rapport från Ernst Thulin, fjärdingsman i Kila.

22 juni kl. 10 em. körde en bil i diket nordost om Tyskbo i Kila socken. Agenten Ture Johansson och bilreparatören Åke Holmberg hade åkt från Sala mot Kila.

Den krokiga vägen vid Tyskbo (Idag är telefonstolparna sedan länge borta)

Mellan Evelund i Sala och den sten, som markerar gräns mellan Sala stad och Kila socken hade bilen åkt omkring 20 meter med vänstra hjulen utanför (södra) dikeskanten och hade sedan stött omkull en telefonstolpe och därefter törnat mot ett stag till en telefonstolpe och blivit hängande. Både Johansson och Holmberg uppgavs vara onyktra av följande vittnen: trafikchaufförerna Albin Larsson, Sätra brunn, Emanuel Wallén, Lånsta, jordbruksarbetaren Henning Emanuel Nyberg, Grällsta, Berglund anställd hos Kjelléns järnhandel, Sala samt mejeriarbetaren Erik Lindevall, Sala mejeri.

Trafikchauffören Gustaf Lindberg, Sala, som kommit från Västerås, skjutsade hem Johansson och Holmberg. En bärgningsbil från Westerbergs bilverkstad, Sala, hämtade Johanssons bil.

Holmberg har av Siende och Norrbo tingslags häradsrätt 8 mars detta år ådömts 5 dagsböter á kronor 1:50 för ovarsam framfart. Han har körkortet U 16820, utfärdat av länsstyrelsen i Västmanlands län 29 juni 1937.

7 juli 1938.

Bilreparatören Lars Åke Holmberg vittnade.

22 juni klockan 11 hämtade Ture Johansson med sin bil Holmberg från hans bostad. De skulle åka till lantbrukaren Mattsson, som bodde strax norr om Hedemora. Där skulle Holmberg reparera en traktor. Johansson körde bilen över Västerfärnebo till Hedemora. De kom till Mattssons gård vid 1-2 tiden.

Holmberg och Johansson blev bjudna på kaffe hos Mattssons men ej någon mat. På kvällen klockan 20 var Holmberg färdig med sitt arbete. Johansson och han for då från Mattssons. Holmberg körde bilen under färden hem. De åkte utan något uppehåll över Hedemora – Avesta – Broddbo och direkt till Sala, dit de kom ca 21.30. I utkanten av Sala hämtade de en flicka, som Johansson var bekant med. Hon satte sig i bilens baksäte och följde med dem på resan från Sala. De åkte mot Kila, eftersom Holmberg skulle hem till Lilla Tomta.

Holmberg medgav, att han nära Tyskbo kört i diket och slagit mot ett stag till en telefonstolpe. Orsaken uppgav Holmberg vara trötthet. Han hade varit uppe under föregående natt och hela dagen, den 22 juni, och inte fått någon mat. Han hade varit nykter, när olyckan inträffade. Beträffande vittnenas uppgift att Holmberg och Johansson stått på vägen och ”hållit om varandra”, förklarade Holmberg, att Johansson på grund av sviter efter polio har svårt att stöda på benen, varför Holmberg hjälpte honom. De hade sedan beställt taxi från Sala, som fört dem till sina respektive hem. Flickan, som följde med som passagerare i bilen från Sala, försvann från platsen efter dikeskörningen.

Trots att Holmberg upplysts om, att vittnen uppgivit, att han varit onykter, förnekade han att han druckit sprit, och vidhöll att han varit fullt nykter.

8 juli 1938.

Poststationsföreståndaren tillika trafikbilägare Karl Albin Larsson vittnade:

Larsson var på resa i sin bil från Sala till Sätra-Brunn och från Öster-Sätra, Fläckebo socken, åtföljdes han av agronomen Bror Carlsäter, bokhållare vid Valla gård, Ösmo socken.

Mellan Evelund och Tyskbo backe stod en personbil vid vänstra vägkanten, i Larssons körriktning, med båda framhjulen och vänstra bakhjulet nere i diket och högra bakhjulet på vägkanten. Bilen hade gått över en sten och vidare mot två stag på en telefonstolpe och blivit hängande. Larsson kände Åke Holmberg och hade träffat Ture Johansson. Åke Holmberg stod vid en bil på platsen och höll Ture Johansson över axlarna för att stöda honom. Johansson hade efter polio blivit krympling och kunde inte stöda på benen. Larsson ansåg, att Åke Holmbergs uppträdande vittnade om att han inte var nykter. Han hade ju i flera personers närvaro, däribland en del damer, helt ogenerat kastat sitt vatten. Om han varit nykter, hade han säkerligen inte betett sig så.

Larsson hade hört, att Tore Johansson hämtat Holmberg i Hedemora och då haft en liter brännvin med sig, av vilken de druckit under hemvägen från Hedemora. Holmberg hade sagt, att han inte fått någon mat på hela dagen, och att han därför blivit onykter av det brännvin han fått av Ture Johansson.

11 juli 1938.

Jordbruksarbetaren Henning Emanuel Nyberg, boende Grällsta, Kila socken, vittnade:

Vid 10-tiden 22 juni 1938 hade Nyberg och några bekanta cyklat från Sala mot Kila. Vid Tyskbo backe, såg Nyberg en personbil, som stod i deras färdriktning med framvagnen utanför vänstra vägkanten och bakvagnen något längre upp på vägen. Och bilens framvagn hade törmat emot ett stag till telefonstolpe. En person låg i vänstra diket och han hörde någon yttra, att bilens förare var full. Då hoppade han av cykeln. Han hade sett Ture Johansson, som han kände, och sedan Åke Holmberg liggande i diket. Nyberg hade sett att Holmberg var full, för att inte säga dödfull. Nyberg var rädd för att bilen skulle rulla ner i diket och över Holmberg, och uppmanade honom att resa sig upp och gå därifrån. Holmberg hade inte svarat Nyberg, han verkade apatisk.

Johansson var onykter, vilket framgick av hans sluddriga tal och hans skrytsamhet. Nyberg hade frågat honom, vem som kört bilen. Han hade sagt, att det var hans chaufför, som kört. Nyberg tyckte, att Johansson inte varit lämplig att köra bilen, i det tillstånd han befann sig.

Nyberg hade inte sett bromsspår efter fordonet. Han ansåg att föraren av bilen tagit kurvan för snävt, så bilens vänstra framhjul då kommit utanför vägkanten och kört emot staget till telefonstolpen. Staget hade trängt in i stänkskärmen. Johanssons far kom och hjälpte Nyberg att få upp Holmberg ur diket. Därefter ledde han Holmberg till en trafikbil, som stannat ett stycke från olycksplatsen.

Nyberg hade hört, att Johansson haft en halv liter brännvin, som Holmberg druckit ur.

19 juli 1938.

Hemmansägaren Karl August Johansson vittnade:

Klockan 9 på förmiddagen hade Johanssons son Ture i sin bil U 5920 rest från Väsby till Lilla Tomta, för att hämta en reparatör, som skulle följa med till Hedemora och där reparera en traktor, som Ture sålt till lantbrukaren Mats Matsson. Klockan 22 samma dag hade Johansson meddelats om att hans son kört i diket vid Tyskbo backe. Johansson

hade cyklat till platsen för dikeskörningen. Där hade Johansson träffat en jordbruksarbetare från Grällsta, som talat om, att Åke Holmberg var full, men tillagt: ”Jag var inte så nära, att jag kände någon spritlukt”.

Johansson gick till sin son, som stått på vägen mitt emot den dikeskörda bilen. Ture hade sagt till honom: ”Han höll för långt åt vänster vid mötet med lastbilen”. Ture tillkallade en bärgningsbil från Westerbergs motorverkstad i Sala. När bilen blivit bärgad lämnade Ture platsen.

Trafikchauffören Gustav Lindberg från Sala kommit och parkerat uppe i backen. Johansson hade måst leda sin son dit, eftersom han efter polio hade svårt att gå. Sedan hade jordbruksarbetaren Henning Emanuel Nyberg från Grällsta sagt till Johansson, att taga reda på Holmberg, som låg i diket, och köra hem honom. Nyberg och Johansson hade då lett Holmberg till bilen. Johansson märkte att Holmberg gick ostadigt och ansåg, att han var full. Lindberg skjutsade Ture och Holmberg till Lilla Tomta och kom sedan tillbaka med Ture. Johansson gjorde sällskap med Ture hem till Väsby.

Johansson uppgav, att varken han själv eller sonen var innehavare av motbok för inköp av sprit.

20 juli 1938.

Köpmannen Karl Ture Arne Johansson vittnade:

Johansson, är född den 6 februari 1916 och har körkort U 18223, utfärdat den 11 maj 1938. Körkortet har följande anteckning: ”Gäller endast för förande av bil med över- eller undertrycksbroms samt sammankopplade fot-, broms- och kopplingsdelar.

På morgonen 20 juni hade Johansson i sin bil U 5920 rest från Väsby till Lilla Tomta för att hämta Åke Holmberg. Denne skulle följa med till Hedemora och reparera en traktor, som Johansson sålt till Mats Mattsson. Från Lilla Tomta hade de åkt över Västerbykil, där Johansson inkasserat en fordran hos lantbrukaren Erik Eriksson, och vidare till Krylbo, där Johansson stannat vid Standards bensinstation.

De kom till Hedemora klockan 12. Johansson lämnade Åke Holmberg hos Mattsson. Sedan reste han omkring i trakten av Hedemora för att sälja tröskverk. Flera gånger under dagen åkte han tillbaka till Mattssons gård för att övervaka arbetet. Vid 20-tiden hade reparationen varit utförd. Då reste Johansson och Åke Holmberg till Sala över Broddbo. Bils hastighet var 60 – 70 kilometer i timmen. Johansson hade tidigare under dagen ringt en flicka han kände, anställd i Sveahuset, och sagt, att hon skulle bli hämtad klockan 20. När de kom var flickan klar att resa, fortsatte de färden mot Kila. Holmberg körde bilen och flickan satt i baksätet.

Vid Tyskbo backe hade en lastbil kommit från motsatt håll och bländat Holmberg. Han hade bromsat farten till endast 30 kilometer i timmen och hållit till vänster, men då kom vänstra framhjulet utanför väggkanten i kurvan och slog i ett stag till en telefonstolpe. Lastbilen passerade platsen utan att stanna.

Johansson hade svårt att komma ur bilen, eftersom han var invalid efter polio. När han steg ut, hade han hört en person säga, att han var så full, att han inte kunde stå. Holmberg hade kommit över till Johanssons sida och hjälpt honom. Efter en stund hade de ringt till Westerbergs motorverkstad efter en bärgningsbil, som efter en stund kom och bärgade bilen.

Johansson förnekade, att de druckit sprit och att han haft sprit med sig under resan. I Hedemora hade han inte ätit något, utan endast druckit kaffe. I bilen hade han haft några flaskor läskedrycker.

Hörd om den flicka, som följde med i bilen från Sala mot Kila, uppgav Johanson, att hon hette Aina Cederlund och var anställd å hotell Svea. Klockan 21 hade de stannat vid Sveahuset, och Holmberg hade gått in och hämtat henne. Efter dikeskörningen hade Aina omedelbart begivit sig från platsen.

20 juli 1938.

Bilreparatören Lars Åke Holmberg vittnade:

Lars Åke Holmberg hördes och uppgav att han var ogift och mantalsskriven i Lilla Tomta, Romfartuna socken, född 7 maj 1915 och son till slaktaren Gustaf Rickard Holmberg och hans hustru Anna Matilda, född Larsson. Holmberg hade genomgått små- folk- och fortsättningsskola men inte blivit konfirmerad. Efter avslutad skolgång hade han under ett år arbetat hos lantbrukaren Karl Jädersten i Vändle, Dingtuna socken. Därefter hade han haft plats under ett halvt år hos agronom Theodor Berggren i Kättsta, Harakers socken och lika lång tid hos lantbrukaren Otto Lundgren i Skråmsta samma socken. Sedan hade han arbetat hos lantbrukaren Karl Lönn i Tibble, Badelunda socken i fem år. På hösten år 1935 ryckte han in till värnpliktstjänstgöring vid I 10 i Strängnäs. Från februari år 1936 hade han lösarbete i Harakers socken under året ut, och då bott i föräldrahemmet i Hagby, Harakers socken. 1 januari 1937 arbetade han som reparatör hos sin bror Karl Holmberg i Lilla Tomta.

20 juli 1938.

Hembiträdet Aina Cederlund, anställd å Hotell Svea, Sala, vittnade:

Aina kände sedan ett år tillbaka Ture Johansson. 22 juni 1938 hade han ringt henne och lovat, att hon skulle få följa med till Avesta, där hon hade sitt föräldrahem, om hon var färdig att åka klockan 19.30. Omkring klockan 20 hade Johansson stannat sin bil utanför Sveahuset, och Holmberg hade kommit in och hämtat henne. Hon hade satt sig i baksätet. Holmberg körde bilen mot Kila. Bilen hade hög fart. Johansson hade vid flera tillfällen uppmanat Holmberg att köra fortare. Det hade Holmberg gjort och bilen flög fram som en pil. Folket på landsvägen hade vänt sig om och

tittat efter bilen. Aina hade blivit orolig och fruktat för att det skulle hända en olycka. Hon hade gråtit och bett dem att köra saktare, men det hade Holmberg inte gjort.

I närheten av Tyskbo hade bilen kommit utanför vägkanten och hade framvagnen kört emot ett stag till en telefonstolpe. Vid kollisionen med staget hade Aina slagit näsan i ryggstödet, så hon börjat blöda.

Aina Cederlund uppgav, att det inte förkommit något möte med en lastbil. Hon uppgav, att Johansson varit nykter, men det hade synt på Holmberg, att han hade "dricka" i sig. Olyckan hade inträffat strax efter klockan 21. Hon ringde sedan till Ture Johanssons föräldrar och berättat dem om vad som hänt.

20 juli 1938.

Trafikchauffören Gustaf Lindberg i Sala, vittnade:

Under resan från olycksplatsen till Lilla Tomta hade Johansson tagit fram en brännvinsbutelj och överlämnat den till Holmberg med orden: "Tag den här, så har du litet i morgon". Lindberg hade då frågat Johansson, om han fortfarande vidhöll, att de var nyktra, och att de inte förtärt någon sprit, men Johansson hade lämnat frågan obesvarad.

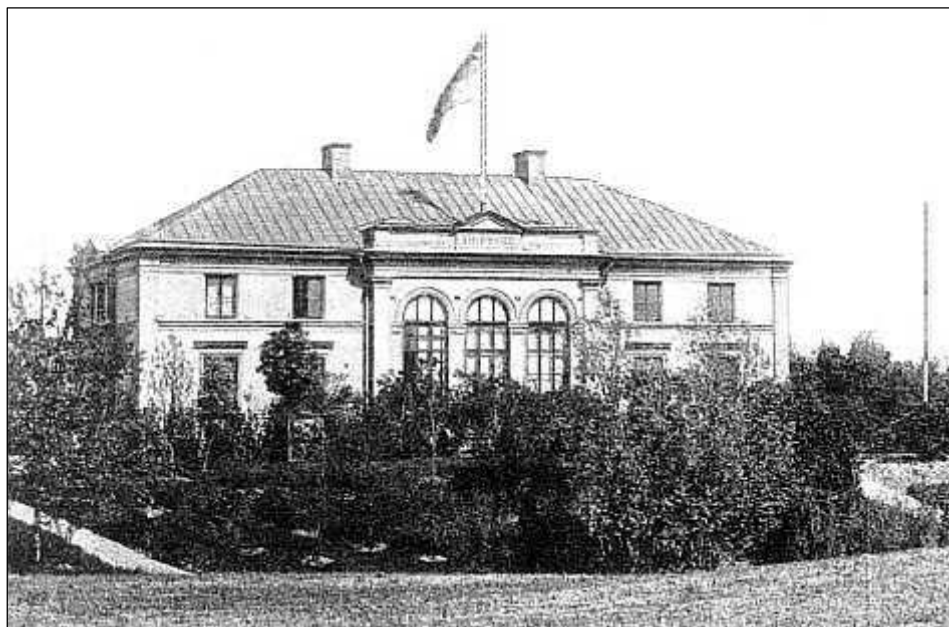
20 juli 1938.

Bilreparatören Lars Åke Holmberg, född den 7 maj 1915, vittnade:

Holmberg har av Siende och Norrbo tingslags häradsrätt 8 mars 1938. ådömts 5 dagsböter á kronor 1:50 för ovarsam framfart.

22 juni 1938 klockan 11 hade Ture Johansson hämtat Holmberg från dennes bostad i Lilla Tomta för att skjutsa honom till lantbrukare Mattsson strax norr om Hedemora, där Holmberg skulle reparera en traktor. Resan gick över Västerfärnebo, där Johansson stannade på ett par ställen. Sedan åkte de till Hedemora och kom vid 13-tiden till Mattssons gård. Där fick de kaffe. Klockan 20 var Holmberg klar med sitt arbete, och de lämnade Mattssons. Holmberg körde bilen. Resan gick över Hedemora, Avesta, Broddbo och till Sala. Vid 20.30-tiden hämtade de en flicka, som Johansson kände. Hon satte sig i bilens baksäte och följde med resan mot Kila, eftersom Holmberg skulle till sitt hem i Lilla Tomta.

Holmberg medgav, att han nära Tyskbo kört i diket och mot ett stag till en telefonstolpe. Anledningen var trötthet. Han hade varit uppe under föregående natt och hade under dagen, 22 juni, inte fått någon mat. Han hade inte druckit sprit. Han var fullt nykter, när dikeskörningen inträffade. Holmberg sade, att Johansson på grund av sviter efter polio har svårt att stöda på benen, därför hade Holmberg hjälpt honom. De beställde taxi från Sala, för att åka hem. Flickan, som följde med från Sala, lämnade platsen efter dikeskörningen. Sedan Holmberg upplysts om, att en del vittnen med bestämdhet uppgivit, att Holmberg varit onykter vid tillfället ifråga, vidhöll han fortfarande att han var fullt nykter.

Heby tingshus

1938-09-27.

**Lagtima hösttinget i Västmanlands östra domsaga å tingshuset i Heby.
Häradsrätten i Heby. Ärende nr 117.**

T.f. landsfiskalen Hugo Blomqvist instämde bilreparatören Lars Åke Holmberg, med yrkande om ansvar jämli strafflagen ”för det han onsdagen den 22 juni 1938 omkring kl. 22 vid framförande av Ture Johanssons bil U 5920 å allmänna vägen Sala – Västerås vid Tyskbo backe inom Kila socken varit påverkad av starka drycker och kört av vägen och kolliderat med ett stag till en telefonstolpe”.

Vid upprop av målet i åklagarens närvaro kom Holmberg till rätten biträdd av ombudsmannen Nils Högendahl i Sala, som anmälde sig såsom ombud för honom och uppvisade fullmakt. Köpmannen Ture Johansson inställde sig i egenskap av målsägare genom Högendahl såsom ombud.

Holmbergs inkomster uppgavs av hans arbetsgivare Carl Holmberg. Arbetsinkomsten är 60 kr. per månad jämte mat och husrum. Holberg är taxerad till 900 kronor enligt senaste taxering.

Häradsrätten fann skäligt bevilja Holmberg förmån av fri rättegång och utse advokat Erik Linderstam i Sala att biträda honom i rättegången.

Åklagaren. ingav och åberopade följande handlingar:

1. Polisförhørsprotokoll.
2. Uppgift från pastorsämbetet i Romfartuna församling rörande Holmberg, som utvisade, att han var född den 7 maj 1915 i Romfartuna, att han var ogift samt att han var inflyttad från Harakers församling den 14 december 1937.
3. Utdrag av straffregistret från Kungl. fängvårdsstyrelsen visade, att Holmberg inte förekom där.
4. Riktigheten av uppgifter till ledning för fastställande av dagsbotsbeloppet för Holmberg bestyrktes av polis-konstapeln K. V. Karlsson i Strängnäs och den tiltalade Holmberg
5. Uppgift från häradskrivaren i Bergslags fögderi rörande år 1938 taxerade statlig inkomst- och förmögenhetsskatt vid fast Tomta 1 i Romfartuna socken för ett taxerat belopp av niohundra kr. och ett beskattningsbart belopp av etthundratio kr.

Åklagaren ingav en skiss över platsen för trafikolyckan, samt två fotografier över samma plats.

Holmberg vitsordade riktigheten av sin i polisförhöret den 20 juli 1938 avgivna berättelse, sådan den i polisprotokollet antecknats, med tillägget att den tiltalade hade båda föräldrarna kvar i livet.

Högendahl uppgav, att Johansson inte begärde någon ersättning i målet, men anhöll om uppskov för framtagning av övrig bevisning. Eftersom åklagaren inte hade något emot denna anhållan, uppsköt häradsrätten målet, som åter tas upp i rätten 25 oktober 1938, då parterna ånyo skall komma tillstådes, den tiltalade personligen, annars inställd inför rätten genom kronobetjäningens försorg.

25 oktober 1938.

**Lagtima hösttinget i Västmanlands östra domsaga å tingshuset i Heby.
Häradsrätten i Heby, ärende nr 173.**

Mål 119 från förra tinget mellan t.f. landsfiskalen i Sala distrikt, Hugo Blomqvist, å tjänstens vägnar, å ena, samt bilreparatören Lars Åke Holmberg, å andra sidan, angående ansvar för framförande av bil i onyktert tillstånd m.m. återupptogs. Åklagare t.f. landsfiskalen Anders Eriksson och den tiltalade inställde sig personligen, i rättegången åtföljd och biträdd av advokaten Erik Linderstam i Sala.

Linderstam bestred, att den brännvinsbutelj, som vid Lilla Tomta framtagits av Ture Johansson, innehållit destillerat vatten samt framhöll, att det varit ansvarslost av den tiltalade att framföra bilen den ifrågavarande dagen, därest han var så trött, som han i målet uppgivit.

Åklagare överlämnade härefter målet till rättens avgörande, varemot Linderstam anhöll om ytterligare uppskov med målet för att bliva i tillfälle höra Mats Mattsson i Hedemora och Ture Johanssons fader såsom vittnen i målet, emot vilken anhållan åklagaren inte hade något att erinra.

22 november 1938.

**Lagtima hösttinget i Västmanlands östra domsaga å tingshuset i Heby.
Häradsrätten i Heby, ärende nr 213.**

Linderstam anhöll om vittnesförhör

Lantbrukaren Mats Mattsson i Västerby, Hedemora vittnade:

Mattsson hade förhandlat med Ture Johansson om inköp av en traktor. Den behövde dock repareras. Lars Åke Holmberg hade kommit för att reparera traktorn den. Han kom i bil till Mattssons bostad i Västerby omkring klockan 13 åtföljd av Ture Johansson och en person, vilken vittnet inte kände.

Såvitt Mattsson iakttagit, var Holmberg inte berusad vid ankomsten till Västerby. Holmberg var under hela besöket hos Mattsson sysselsatt med att reparera traktorn. Före avresan från Västerby hade han inte heller varit berusad. Mattsson hade endast bjudit den Holmberg på kaffe.

Matts Mattssons gård i Västerby.

Ture Johansson hade åkt med bilen och varit borta ungefär två timmar. Han hade därefter varit hos Mattsson ungefär en halv timme. Sedan hade han åter åkt iväg. Omkring åtta på kvällen hade han återkommit och varit i sällskap med den person, som tillsammans med Holmberg och Ture Johansson kommit till Västerby. Ture Johansson hade varit märkbart berörd av starka drycker och inte lämnat bilen. Han hade hängt med huvudet utanför vindrutan samt insomnat. Vid avfärden från Västerby hade Holmberg kört bilen. Mattsson hade inte sett någon brännvinsbutelj. Något destillerat vatten hade inte använts vid reparationen av traktorn.

Mattsson uppgav att den person, som hade upptagits i bilen i Avesta och åtföljt Holmberg och Ture Johansson till Västerby och på återfärden avstigit i Avesta hade namnet Nordström.

Hemmansägaren Karl Johansson i Väsby, vittnade:

Klockan 22 ifrågavarande dag hade en person i ringt och berättat om olyckshändelsen. Karl Johansson hade omedelbart åkt till olycksplatsen på cykel. Han hittat Holmberg liggande i diket med armbågen stödd emot dikeskanten. Johanssons son, Ture, hade stått på landsvägen och talat med några personer. Bilen hade stått på ena dikesreneren med två hjul på väggkanten och med främre stötfångare emot staget till en telefonstolpe.

Johansson hade frågat ett par personer, hur olyckshändelsen gått till. De hade svarat, att "chauffören väl antagligen var full". Trafikchauffören Gustaf Emil Lindberg hade med sin bil kommit till platsen. Johansson bad honom att köra hem sig själv och sonen.

Johansson blev anmodad att även taga med Holmberg i bilen. Då gick han fram till Holmberg, som hade suttit i diket och talat med ett par personer. Holmberg hade berättat, att han vid mötet med en annan bil hållit för nära diket. Johansson, som trodde, att Holmberg var berusad, hade hållit honom under ena armen och hjälpt honom att resa sig upp ur diket. Holmberg hade sagt, att han var "aldeles slut" på grund av den chock, han erhållit vid olyckshändelsen. Johansson hade därefter följt Holmberg från diket till Lindbergs bil. Någon spritluk från Holmberg hade Johansson inte känt

Tures uppträdande vid tillfället visade att han under dagen förtärt sprit, men inte varit direkt berusad. Johansson hade således inte behövt leda Ture fram till bilen, utan denne hade kunnat gå som han eljest brukade göra genom att hålla en käpp i ena handen och hålla den andra handen på Johanssons axel. Lindberg hade först kört hem Holmberg till Tomta. Ture hade följt med men återkommit till olycksplatsen. Därefter hade Lindberg kört Johansson och Ture hem.

30 december 1938.

Verkstadsarbetaren Gustaf Oskar Henrik Nordström i Östanbyn, Grytnäs socken, vittnade:

Nordströms tidigare avgivna berättelse upplästes:

"22 juli 1938 vid middagstiden, hade Nordström vid Kaffestugan i Avesta träffat Ture Johansson och Lars Åke Holmberg. De hade varit nyktra. De kom till Avesta i bil, men vem som kört bilen visste inte Nordström. Johansson hade bett Nordström följa med till Västerby i Hedemora socken, där Holmberg skulle reparera en traktor hos en bonde. De gav sig av, Nordström körde bilen. Bilresan till Västerby och åter hade tagit ett par timmar.

I Västerby blev Holmberg sysselsatt med reparation av traktorn, medan Nordström och Johansson tog en biltur åt Säterhället. Nordström körde Johanssons bil. Senare hade de återvänt till bonden i Västerby. På återresan till Avesta hade Nordström kört bilen. Vid Kaffestugan hade Nordström skiljts från Johansson och Holmberg.

Nordström uppgav, att Ture Johansson i trakten av Hedemora bara kört bilen från landsvägen strax utanför bondens bostad i Västerby och inpå dennes gård samt vice versa. Nordström hade inte själv velat föra bilen där på grund av en trång passage. Någon sprit hade inte medförts i Johanssons bil vid tillfället. Johansson och Holmberg liksom för övrigt Nordström hade hela tiden varit fullständigt nyktra.

Sedan Nordström uppmanats att hålla sig till sanningen, förklarade han ånyo att hans nu angivna berättelse var rätt återgiven och med sanningen överensstämmande." Sedan ovannämnda polisförhör upplästs, förklarade Nordström, att han tog på ed riktigheten av upplästa berättelsen, dock med följande ändringar och tillägg:

"Efter framkomsten till Västerby hade Holmberg stigit av bilen för att reparera en traktor. Nordström och Johansson tog en biltur. Sedan hade de efter någon tid återvänt till Västerby, och efter ett kortare uppehåll där ånyo begivit sig ut på en bilfärd. Vid sextiden återvände de till Västerby. Under bilfärderna stannade de på olika platser bland annat i Säter. De inte förtärt någon sprit. Någon sådan hade inte heller medförts i bilen. Nordström hade gått in på ett kafé nära Västerby och köpt några smörgåsar och sockerdricka, som de därefter förtärt i bilen. I övrigt hade varken Nordström eller Johansson under dagen besökt något kafé eller annat matställe. Under bilfärderna hade Nordström kört bilen. Infarten till gården vid Västerby hade en trång passage. Där hade Johansson själv kört sin bil.

Nordström hade inte märkt att Johansson efter hemkomsten till Västerby hade insomnat i bilen. Inte heller att Johansson vid nämnda tillfälle hängt med huvudet utanför bilens vindruta. Under återresan till Avesta hade bilen under framförts av Nordström. Holmberg hade ibland övertagit ratten. Under färden hade varken Holmberg eller Johansson förtärt sprit. Vid framkomsten till Avesta vid klockan 20 hade Nordström stigit av bilen, varefter Johansson och Holmberg fortsatt färden."

Sedan för Nordström påpekats, att hans nu avgivna berättelse på flera punkter avvek från såväl Mattssons avgivna vittnesmål som hans egna tidigare lämnade uppgifter, samt han uppmanats att hålla sig till sanningen, förklarade Nordström, att han bestämt vidhöll sitt nu avgivna vittnesmål, sådant det blivit uppläst för honom.

Nordström förklarade, att han flera gånger träffat Johansson, sista gången för två dagar sedan, men att det då inte varit tal om, vad han vid ett kommande vittnesförhör skulle uppgiva inför rätten.

10 januari 1939.

Lagtima tinget i Västmanlands östra domsaga å tingshuset i Heby. Häradsrätten i Heby, ärende nr 8.

Då Nordström blivit hörd såsom vitne i målet, hade han tagit på sin ed sin förut vid polisförhöret i Krylbo avgivna berättelse med vissa i protokollet antecknade förtydligande och tillägg. I sitt vittnesmål hade Nordström med avsikt förtigit, att Johansson kört bilen, och att de under dagen inköpt sprit i Hedemora och förtärt, att Johansson blev berusad. Allt vad Nordström inför Häradsrätten uppgivit i sitt vittnesmål var felaktigt eller med avsikt förvrängt, enär Nordström då fortfarande stått fast vid sitt löfte till Johansson att hjälpa honom. Trots att Rättens Ordförande framhållit vikten av, att Nordström noga höll sig till sanningen, samt att vittnet Mattsson tidigare inför Rätten i sitt Vittnesmål uppgivit, att Johansson var full, hade Nordström ändå bestämt vidhållit sina sanningslösa uppgifter.

Nordström hade försökt att skydda Johansson från straff för att han kört bil i berusat tillstånd. Johansson hade tubbat honom att vittna falskt, och han ansåg därför, att Johansson var anstiftare av meneden. Nordström har vid förhör inför landsfogden till alla delar vidhållit sin här ovan ingivna berättelse.

Åklagaren anhöll härefter om uppskov med målet så Johansson personligen kunde höras rörande Nordströms vittnesmål.

19 januari 1939.

Hemmansägaren Mats Mattsson

Mattsson, född den 13 september 1886 och bor Västerby, Hedemora socken. Han vitsordade hela sitt i protokollet intagna vittnesmål med följande förtydligande och tillägg:

Ungefär 14 dagar före 22 juni 1938 hade Mattsson fått veta, att köpmannen Ture Johansson, handlade med traktorer. Som Mattsson varit i behov av ny traktor, hade han telefonerat. Någon dag senare hade Johansson besökt Mattsson. Johansson hade därvid sagt, att han hade en traktor, som han kunde sälja mot utbyte av Mattssons äldre traktor. Det hade beslutats, att Mattsson skulle besöka Johansson för att se på traktorn. Mattsson begav sig till Väsby, men traktorn var inte varit sådant skick, som Mattsson ville ha den. Johansson skulle därför göra ändringar å traktorn. Några dagar därefter hade Johansson återkommit till Mattsson i Västerby och köpet hade gjorts upp. Sedan levererades traktorn till Mattsson. Den hade uppställt på en åker, men då Mattsson samma kväll skulle köra hem den, gick bakhjulet av. Johansson hade då lovat att skicka upp en montör till Mattsson och laga traktorn.

22 juni 1938 vid 13-tiden hade Johansson och montören Holmberg samt en okänd mansperson kommit i bil till Mattssons gård i Västerby. Johansson hade kört bilen. Holmberg hade omedelbart påbörjat reparationen å traktorn. Mattsson och dennes son Erik hjälpte till. Johansson och den andre mannen åkte från gården. Johansson körde bilen. Han hade sagt, att han skulle ut och göra affärer på tröskverk. Vid 14,30-tiden hade de kommit tillbaka. På grund av

sin vanförhet gick Johansson stödd på käppar. Då Johansson kommit till logen hade han ställt sig mot ena dörrposten och börjat skratta i ett kör ”gapskratta” och fortsatt därmed, till han ramlat omkull.

Den medföljande mannen, Nordström, skyndade fram och reste upp Johansson. Mattsson ansåg, att Johansson druckit sprit. Mattsson hade inte märkt, att Nordström förtärt sprit. Mattsson ansåg, att en redig människa inte kunde bära sig åt som Johansson gjort, och vidhöll att Johansson var onykter. Efter en halv timme hade Johansson och Nordström åter åkt iväg. Johansson hade då kört bilen.

Vid 19,30-tiden hade de återkommit. Johansson parkerade bilen på gårdsplanen. Sedan satt han kvar i bilen och hängde med huvudet ut genom bilrutan och somnade och snarkade. Traktorn hade stått cirka två meter från bilen och varit i full gång och fört ett förskräckligt oväsen, men Johansson hade fortsatt sova. Nordström hade gått fram till traktorn samt fått tag i startveven och sagt: ”Den här ska väl gå”. Nordström hade gått stadigt, men han hade verkat mera ”uppspelt”, än tidigare. Mattsson misstänkte, att även Nordström druckit sprit. Mattsson kunde dock inte anse Nordström som olämplig bilförare. Både Mattsson och sonen Erik var nykterister.

Vid 14-tiden hade Mattssons son Erik hade skjutsat Holmberg till en verkstad i Hedemora. Senare då Holmberg inte fått någon ”rätsida” på traktorn, hade Mattsson bett honom att bogsära in den i logen. Sen hade Mattsson gått fram till Johansson och sagt till denne, att han inte ville se traktorn mera, Johansson hade emellertid inte svarat något, utan fortsatt att sova. Mattsson, hade därför sagt till Holmberg att han skulle tala med Johansson nästa dag. Därefter hade Holmberg och Nordström tagit plats i bilen. Johansson hade då vaknat och flyttat sig från ratten och lämnat plats åt Holmberg, som skulle köra. Nordström satte sig i baksätet. De åkte iväg vid 20-tiden.

Mattsson hade telefonerat till Johansson i Väsby och talat med Johanssons mor. Hon hade talat om, att sonens bil kört i diket på hemvägen från Mattsson. Då hade Mattsson svarat, att ”det under gårdagen inte var fason på hennes pojke”. Härvid hade hon genmält: ”Det var ju Ni som fyllt honom”. Mattsson hade blivit förgad. Sedan hade han talat med Johanssons far och annullerat traktoraffären.

Johansson hade söndagen före jul 1938 kommit till Mattssons gård i Västerby, Han hade då ”skällt” och varit arg på Mattsson, Det hade blivit tal om Johanssons berusning, Mattsson hade då vidhållit sin uppfattning i det avseendet och tillagt: ”Du var så full som någon människa kan bli”. Johansson hade därefter hotat med att det skulle gå illa för Mattsson, som vittnade på detta sätt. Mattsson hade emellertid inte låtit skrämna sig, utan vidhöll det han visste vara sant.

19 januari 1939.

Hemmansägaren Erik August Forsberg.

Forsberg var född 17 september 1893 och bodde i Västerby, Hedemora socken. Någon dag före midsommar 1938 hade Forsberg mellan klockan 19 och 20 kommit till sin granne, Mattsson, för att titta på en traktor, som han hört provköras inne på Mattssons gårdsplan. Forsberg visste, att Mattsson köpt en traktor av en försäljare i Salatrakten, men traktorn hade inte fungerat ordentligt. Han hade sett en montör, som varit sysselsatt med att provköra traktorn. Mattsson och hans son Erik hade varit närvarande. Forsberg visste inte montörens namn. Forsberg hade inte märkt om montören varit berörd av starka drycker. Han hade inte känt någon spritlukt från denne.

Efter en stund hade en bil kört in på gårdsplanen. Mattsson hade tidigare talat om, att mannen, som levererat traktorn, hette Ture Johansson och skulle, under det reparationen å traktorn pågick till Säter och göra affärer. Bilen hade kommit från landsvägen Hedemora – Säter. Forsberg hade sett, att bilen förts av en man, som var ofärdig.

Mattssons gård är belägen mellan landsvägarna mot Falun och mot Säter. Infarten till Mattssons gård är cirka 50 meter lång. En magasinsbyggnad hade skymt sikten, så Forsberg hade inte kunnat se, vem som kört bilen ute på landsvägen. Han hade inte heller hört, att bilen stannat innan den förts in på gårdsplanen, varför han inte kunde tänka sig, att bilen körts av annan förare ute på landsvägen. Bilen hade stannat mitt på gårdsplanen. En för Forsberg okänd mansperson hade stigit ur bilen och gått fram till traktorn. Mattsson hade börjat samtala med honom om traktorn, varvid mannen sagt: ”Nog ska väl den gå”. Sedan hade han fattat tag i startveven och försökt starta motorn. Under tiden hade montören suttit på traktorn och gasat. De hade emellertid inte fått i gång traktorn. Enligt vad Forsberg kunde förstå, hade den nyanlände mannen inte varit berusad.

Bilföraren hade suttit kvar i bilen och lutat huvudet emot rutan i förarhytten, som var nedvevad, och somnat. Forsberg ansåg, att föraren varit så berusad, att han inte kunde hålla sig vaken. Han hade dock inte varit så nära att han kunnat känna någon spritlukt. Säkerligen hade föraren dock inte somnat på grund av uttrötning, enär traktorn sedan gått fullt och fört ett förskräckligt oväsen, men föraren hade det oaktat sovit. Forsberg hade varit kvar på Mattssons gårdsplan cirka 30 minuter. Han hade inte sett, vem som senare kört bilen från Mattssons gård.

Någon dag därefter hade Forsberg och Mattsson talat om mannen, som suttit kvar i bilen, och varit överens om att han ”full”.

19 januari 1939.

Hemmasonen Erik Mattias Mattsson.

Mattsson var född 9 juli 1914 och bor i Västerby hos föräldrarna. 22 juni 1938 hade han vid 13-tiden i sällskap med reparatören Holmberg sysslat med reparera en traktor, som fadern ämnade inköpa av försäljaren Ture Johansson. Under dagen hade Holmberg varit nykter. Vid 13-tiden hade Mattsson skjutsat Holmberg till Hedemora för att skaffa en ”del” till traktorn. de hade inte ätit något, utan åkt direkt hem till Västerby och fortsatt med reparationen. Vid

14,30-tiden hade Mattsson iakttagit Johansson, då han och Nordström kommit in på logen. Johansson hade då skrattat mycket och uppträtt på sådant sätt, att Mattsson misstänkt, han att druckit sprit. Efter omkring en halv timme hade Johansson och Nordström åkt från gården.

Vid 19,30-tiden hade Johansson kört in bilen på gårdsplanen och Nordström stigit ur bilen. Johansson suttit kvar i den. Han hade lutat sig mot bildörren och lagt armen mot fönsteröppningen. Det såg ut, som om han somnat. Mattsson hade den uppfattningen, att Johansson var i hög grad berusad. Traktorn hade nämligen varit i gång alldeles i närheten av bilen, men trots att traktorn fört ett förfärligt buller hade Johansson fortsatt att sova. Mattsson hade emellertid inte varit så nära Johansson och Nordström, att han känt någon spritlukta från deras andedräkt. Efter en stunds uppehåll hade samtliga tre åkt från Mattssons gård. Holmberg hade kört bilen. Mattsson uppgav såsom sin bestämda uppfattning, att Johansson var berusad och olämplig att köra bil.

20 januari 1939 klockan 10,15.

Verkstadsarbetaren Gustav Oskar Henrik Nordström

Nordström blev anhållen i sin bostad, Östanbyn, Grytnäs socken, och fördd till polisstationen i Sala. Han erkände, att han lämnat falsk vittnesutsaga inför Häradsrätten i tingshuset i Heby.

Han berättade om sig själv följande:

Han var född 19 januari 1908 i Grytnäs församling, Kopparbergs län. Hans föräldrar var avlidna järnverksarbetaren Gustaf Axel Nordström och dennes avlidna hustru Emma, född Andersson. Han var gift med Anna-Lisa, född Andersson, kyrkskriven i Hedemora stad sedan år 1937 och senast på Sturegatan 15 hos Eriksson och bodde numera i Östanbyn, Grytnäs socken, hos sin syster, änkefru Elsa Eriksson, och han saknade arbete.

22 juni 1938 vid 12-tiden hade Nordström utanför Kaffestugan i Avesta träffat Ture Johansson. Han hade suttit i sin bil och ropat på Nordström. Bredvid Johansson satt Åke Holmberg.

Johansson berättade, att han skulle skjutsa Holmberg till en bonde i Västerby, Hedemora socken. Där skulle Holmberg reparera en traktor, som Johansson skulle sälja till bonden ifråga. Johansson frågade, om Nordström ville följa med till Västerby. Nordström förklarade sig villig. Holmberg flyttade sig till baksätet, och Nordström tog plats bredvid Johansson. På grund av att Johansson var vanför och krympling efter polio, var hans bil specialinrättad, så att koppling och bromsning regleras med en pedal. I övrigt är bilen inrättad som en vanlig bil.

Johansson körde till bondens gård i Västerby. Vägsträckan var omkring 2½ mil. Mattsson mötte dem. Holmberg steg ur bilen och påbörjade reparationen å traktorn. Under tiden, tyckte Johansson, att han och Nordström skulle åka "ut ett tag med bilen". Nordström samtyckte genast.

Vid 13,30-tiden hade Johansson kört från Mattssons gård. Johansson inte avsett något bestämt mål. Han hade kört ut på stora landsvägen i riktning mot Säter och åkt ett stycke. Sedan hade han stannat bilen och frågade han om Nordström hade något "kvar" på sin motbok. Nordström svarade, att han hade sprit "kvar". Till en början ville Nordström inte köpa ut någon sprit, men hade Johansson varit envis, och Nordström hade till slut samtyckt.

Johansson vände då bilen och vid 14-tiden hade han nått fram till Systembolaget i Hedemora. Nordström hade gått in och inköpt ½ liter renat brännvin, ½ liter konjak, troligen tre-stjärnig samt en helbutelj vin Madeira. Han hade fått pengar av Johansson. Sedan hade de åkt landsvägen tillbaka i riktning mot Västerby, och stannat utanför ett kafé. Johansson bad Nordström att gå in och köpa smörgåsar och två flaskor sockerdricka. Nordström fick pengar av Johansson. När Nordström inköpt varorna å kaféet, hade de fortsatt på Sätervägen ett stycke bortom Västerby. Johansson stannade bilen.

Nordström uppmanade Johansson, att inte dricka sprit, eftersom han körde, men Johansson förklarade, att det brydde han sig inte om. Nordström hade ett dricksglas med sig från kaféet. De hade slagit upp buteljen och druckit brännvin. Nordström hade druckit omkring 5 centiliter. Han hade tagit minst 10 centiliter. Sedan hade de öppnat vinbuteljen och druckit ur ungefär hälften, Nordström något mindre än Johansson. Konjaksbuteljen hade de inte rört. De hade också ätit var sin smörgås.

Vid 14,30-tiden hade de åkt till Mattssons gård i Västerby. Nordström kände sig inte påverkad av spriten, men hade märkt, att Johansson blivit "livligare". Holmberg hade inte varit färdig med reparationen av traktorn. Nordström och Johansson åkte därför från Västerby. Före avfärden hade Johansson bjudit Holmberg på en sup konjak, som denne druckit direkt ur buteljen.

Johansson körde till Hedemora och tankade bilen. När han funnit en lämplig plats och parkerat, drack de ur resten av vinet. Johansson hade druckit mest. Sedan hade de ätit upp smörgåsarna och druckit en sockerdricka. Vid 19,30-tiden återvände de till Mattssons gård. Johansson var så påverkad av spriten, att han inte ville gå ur bilen. Han hade hängt med huvudet i det öppna fönstret och somnat. Traktorn hade vid tillfället provkörts, men hade Johansson ändå slumrat till. Mattsson, som varit förgad på den dåliga traktorn, hade försökt att tala med Johansson, men inte fått något svar. Johansson var ju full.

Från Mattssons gård hade Holmberg kört. Johansson satt bredvid honom och Nordström i baksätet. Holmberg körde till Kaffestugan i Avesta. Där hade Nordström lämnat dem. Johansson och Holmberg gick in i trädgården vid Kaffestugan. Nordström visste inte, vad de beställt in och förtärt.

En tid därefter hade Nordström träffat Johansson i Avesta. Johansson hade då berättat, att Holmberg på hemvägen kört i diket ett stycke bortom Sala. Och sedan sagt: ” Holmberg tål visst ingen sprit”. Nordström hade fått den uppfattningen, att Johansson och Holmberg druckit av den kvarvarande spriten, sedan Nordström skilts från dem i Avesta. Johansson hade dessutom sagt: ”Han är styv att köra annars”. Sen hade Johansson tillagt: ”Det blir väl utredning i den här saken, men jag betalar skadorna själv, så att det inte behöver bli något bråk om dem”.

Johansson bad Nordström skulle ”försöka klara honom”, så att han inte miste sitt körkort. Nordström skulle därför om han blev tillfrågad säga, att det varit han, som kört bilen. Vidare hade Johansson uppmanat honom att förtiga, att de druckit sprit.

Han hade lovat att hjälpa Johansson, men framhöll riskerna, eftersom det varit folk, som sett honom, då han kört bilen. Johansson hade då sagt, att det var inte var någon fara, Johansson hade ju flera vittnen på sin sida.

Nordström hade vid flera tillfällen under hösten 1938 träffat Johansson i Avesta, då Johansson var ute i affärer. Johansson hade oupphörligen förhört sig om, huruvida Nordström blivit hörd angående händelserna den 22 juni 1938. Johansson varit rädd för att mista sitt körkort.

Strax efter olyckan den 22 juni hade han träffat Johansson i Avesta. Johansson hade bett Nordström, att vara hans chaufför några dagar, medan den förolyckade bilen var på verkstad. Nordström hade då bott i Johanssons hem i Väsby och fått mat och logi. Enligt Johanssons körkort fick han inte köra några andra bilar än de, som var försedda med sammankopplad broms- och kopplingspedal.

30 december 1938 hade Nordström blivit hörd på landsfiskalskontoret i Krylbo. Då hade han inte berättat att Johansson och han i Hedemora inköpt sprit på Norströms motbok och att de druckit av spriten den dagen.

I enlighet med Johanssons önsknings sade Nordström, att han kört bilen. Förhørsledaren hade framhållit vikten av, att Nordström höll sig till sanningen, men det oaktat hade han ljugit, eftersom ”han tyckte synd om Johansson”.

Ett par dagar före tinget 10 januari 1939 i Heby hade Johansson besökt Nordström i Östanbyn. Johanssons bror hade kört bilen. Nordström hade berättat att han blivit stämd att vittna vid tinget.

Johansson hade uppmanat Nordström, att han i sitt vittnesmål skulle säga, att det varit han, som kört bilen. Nordström skulle dessutom inte nämna något om spritinköp. På det sättet, kunde Nordström hjälpa Johansson, så han fick behålla sitt körkort.

Nordström sade då, att han inte vågade. Johansson hade då sagt, ”att han hade så många vittnen på sin sida, så att det var ingen fara” . På grund av Johanssons ideliga påtryckningar hade Nordström till slut vittnat i enlighet med Johanssons önsknings. Nordström ”tyckte ju synd om Johansson” eftersom han var krympling..

20 januari 1939 klockan 17,10

Montören Lars Åke Holmberg blev anhållen i sin bostad.

Vid förhöret på polisstationen i Sala, berättade Holmberg: Han är född den 7 maj 1915 i Romfartuna församling, son till diversearbetaren Gustav Rickard Holmberg och dennes hustru Alma Matilda, född Larsson, ogift, kyrkskriven i födelse församlingen sedan år 1937 under adress Lilla Tomta, Ransta, där han är bor och är anställd hos sin bror, Karl Rickard Holmberg, som har en reparationsverkstad.

Holmberg innehar körkort U 16820, utfärdat av länsstyrelsen i Västmanlands län den 29 juni 1937. Holmberg berättade att han 1937 hade Holmberg blivit bekant Ture Johansson, när Johansson kom till verkstaden vid Lilla Tomta med bilar, som skulle repareras.

22 juni 1938 vid 10-tiden hade Johansson kommit och hämtat Holmberg. Han skulle följa med till Västerby och reparera en traktor.

Johanssons bil var försedd med pedal för gemensam koppling och fotbroms. De åkte först till en lantbrukare i Västerfärnebo, där Johansson inkasserade pengar. Sen fortsatte de till Avesta, och stannade vid ett kafé. De hade gått in trädgårdsserveringen och druckit kaffe. Johansson hade då träffat Nordström och bett honom att följa till Västerby, vilket han då gjort.

Johansson körde till Västerby och stannade utanför logen vid Mattssons gård. Holmberg steg ur bilen och började arbetet med traktorn. Mattsson hade hjälpt till. Efter en stund körde Johansson och Nordström därifrån. Johansson hade sagt, att han skulle sälja tröskverk.

Vid 15-tiden kom Johansson och Nordström tillbaka till Mattssons gård, och båda stigit ur bilen. Johansson hade bjudit Holmberg på en sup ur en konjaksbutelj. Därefter hade Johansson och Nordström åkt från Mattssons gård. Holmberg fortsatte arbeta med traktorn till vid 16-tiden. Då hade Holmberg i sällskap med Mattssons son åkt till Hedemora för få en del till traktorn svarvad på en verkstad. Sedan återvände Holmberg och Mattssons son till Västerby.

Vid 20-tiden kom Johansson och Nordström till Mattssons gård. Johansson parkerade, men steg inte ur bilen. Han såg ut att ha somnat, där han satt och lutade sig ut genom den nedvevade rutan i bildörren. Nordström steg ur bilen och pratade så högt och mycket med Mattsson, att han var onykter.

Mattsson hade försökt tala med Johansson om traktorn, men på grund av Johanssons sömnhet hade han avstått. När Holmberg, Johansson och Nordström vid 20,30-tiden åkte från Mattssons gård, hade Holmberg kört bilen.

Närmare Avesta hade Johansson bett Holmberg att stanna bilen. Johansson ville bjuda på sprit. När de stannat, hade Johansson tagit fram en halvlitersbutelj, nästan full med kornbrännvin. De drack var sin sup ur buteljen. Sedan fortsatte de till Avesta. Bilen parkerades utanför Kaffestugan. Holmberg och Nordström steg ur bilen. Nordström sade adjö och avlägsnade sig. Holmberg gick in på kaféet och beställde. Johansson satt kvar i bilen. Serveringsflickan kom ut med sockerdricka och två glas. Sedan fortsatte de mot Sala. Någon mil söder om Krylbo ville Johansson, att de skulle stanna. Sedan slog han upp brännvin och sockerdricka i dricksglasen. Holmberg hade inte tyckt, att drycken varit så stark. Holmberg hade inte känt sig berörd. Färden hade därefter fortsatt mot Sala. Johansson ” pratade som vanligt”, varför Holmberg inte visste om Johansson var påverkad av spriten.

I Sala hade Holmberg kört till ett hotell för att hämta en flicka. Flickan, hade sedan hon följt med dem på färden. Hon satt ensam i baksätet och Johansson bredvid Holmberg. Från Sala hade de åkt Västeråsvägen mot Lilla Tomta. Vid Tyskbo backe hade Holmberg kommit i en högerkurva och skulle sedan ta en vänsterkurva. Då hade bilen kommit för nära dikeskanten. Bilens fart var cirka 45 kilometer i timmen. Vänstra framhjulet hade då gått ned på dikesslätten. Holmberg bromsat och försökt att få upp bilen på vägen. Bilens främre vänstra del stötte då emot ett stag till en telefonstolpe, som skar in sig i vänstra främre stänkskärmen. Framlyktan i skärmen och skärmen gick sönder. Främre stötfångaren blev tillbucklad. Varken Holmberg eller flickan hade skadat sig vid kollisionen. Däremot hade Johansson slagit pannan och fått en skråma. Holmberg hjälpte Johansson ur bilen. Vart flickan tagit vägen, visste inte Holmberg. Holmberg hade satt sig på dikeskanten, och sedan lagt sig ned. Han hade känt sig trött, men inte yr i huvudet av spriten. Flera personer hade kommit tillstädes och pratat om, att Holmberg och Johansson var fulla. Även Johanssons far hade kommit till dit.

En bärgningsbil anskaffades. Sedan åkte Holmberg och Johansson i en trafikbil till Holmbergs bostad vid Lilla Tomta. Där hade Johansson givit honom en halvlitersbutelj, som varit drygt halv med brännvin. Under rättegången hade Holmberg påstått, att denna butelj innehållit destillerat vatten.

Holmberg hade därefter blivit hörd angående dikeskörningen, men förnekade, att han och Johansson förtärt sprit. Han hade inte heller omtalat, att Nordström blivit upptagen i bilen i Avesta och följt med till Västerby. Johansson hade före rättegångens början uppmanat Holmberg att förtiga, att de under dagen druckit sprit.

Vid tinget i november 1938 hade åklagaren begärt uppskov för att höra Nordström, om vars existens man fått vetskap genom Mattssons vittnesmål. Holmberg hade vid träffat Johansson och omnämnt, att Nordström kommer att höras. Johansson hade då svarat: ”Han blir ett bra vittne för oss”. Holmberg hade protesterat: ”Det kan han väl inte bli, för han måste gå vittneseden”. Holmberg menade, att Nordström då blev tvingad att tala om, att de alla förtärt sprit under dagen. Holmberg hade förstått, att Johansson vidtalat Nordström att vittna falskt

Efter tinget hade Nordström ringt till Holmberg och uppgivit, att han varit vid Heby och vittnat. Nordström hade sagt, att åklagaren ämnade höra honom ännu en gång, samt tillagt: ”Men det går nog bra”. Nordström hade sagt, att han i sitt vittnesmål uppgivit, att han och Holmberg turats om att köra bilen från Västerby till Avesta. Holmberg därför förstått, att Nordström vittnat falskt och lämnat oriktiga uppgifter. Detta hade varit det enda samtal, som förts mellan Holmberg och Nordström i denna sak.

Holmberg förnekade fortfarande, att han var så påverkad av starka drycker, att han därigenom förlorat herraväldet över bilen och förorsakat kollisionen med telefonstolpen. Han förnekade likaledes, att han uppgivit vid polisförhör, att han blivit bländad av strålkastare från en mötande lastbil, när han inte sett till någon sådan bil vid tiden för kollisionen.

Vid förhör inför landsfogden har Holmberg till alla delar vidhållit sin tidigare berättelse. Efter avslutad förhör fick Holmberg lämna polisstationen i Sala lördagen den 21 januari 1939 klockan 16.

20 januari 1939 klockan 15,15

försäljaren Karl Ture Arne Johansson anhållen

Vid förhör hållet å polisstationen i Sala, och vid kompletterande förhör 23 januari 1939 å Straffängelset i Västerås, berättade Johansson följande:

Han är född 6 februari 1916 i Kumla församling, son till hemmansägare Karl August Johansson och dennes hustru Agnes, född Vestman, ogift, kyrkskriven sedan födelsen i Väsby gård, där han bor hos föräldrarna och bedriver affärer med lantbruksmaskiner, bilar m.m.

Johansson uppgav, att han tilltalades Ture, är född inom äktenskapet, har uppfostrats i föräldrahemmet, genomgått folkskola, Tärna folkhögskola och Sala lantmannaskola och vid 15 års ålder konfirmerats i Kumla. Han har bott i föräldrahemmet och där hjälpt fadern i lantbruket till 1 juni månad 1936, då han insjuknat i polio. Han blev då intagen på Centrallasarettet i Västerås, där han vårdats under närmare ett års tid, varefter han överförts till Vanförestalten i Stockholm, där han vårdats till jultiden 1937. Sedan bodde han i hemmet och drev affärer med lantbruksmaskiner, bilar, nötboskap m.m. För detta hade han en bil speciell inrättad enligt bestämmelserna å Johanssons körkort.

Några dagar före 22 juni 1938 hade hemmansägare Mattsson, Västerby, Hedemora, ringt och meddelat att han var spekulant på en traktor, som Johansson annonserat om. Mattsson ville komma till Väsby och se på den. Lite senare

hade Mattsson gjort det. Det bestämdes då, att Mattsson efter provkörning skulle inköpa traktorn genom utbyte med en gammal biltraktor, som Mattsson ägde. Johansson skulle leverera traktorn till Mattsson i Västerby.

Efter leverans till Mattsson, hade magnetkedjan hoppat av, varför traktorn hämtats tillbaka till Väsby, där montören Åke Holmberg avhjälpt detta fel. Sedan hade traktorn ånyo levererats till Mattsson.. Strax före 22 juni hade Mattsson ringt till Johansson och uppgivit, att traktorn inte var brukbar i växlarna. Johansson hade då lovat att skicka upp montör Holmberg och avhjälpa detta fel. Johansson därefter kommit överens med Holmberg, att de skulle åka till Västerby och undersöka traktorn.

På förmiddagen 22 juni 1938 åkte Johansson i sin bil till Lilla Tomta för att hämta Holmberg. Från Lilla Tomta åkte Holmberg och Johansson till Västerbykil, där Johansson inkasserat en fordran hos lantbrukare Eriksson, och vidare över Västerfärnebo till Avesta, dit de anlät vid 12-tiden på dagen. Holmberg stigit ur bilen och köpt glass.

Verkstadsarbetaren Gustav Nordström, som Johansson kände, kommit fram till bilen och hälsat. Johansson berättade att de skulle åka till en bonde i Västerby och reparera en traktor, som Johansson förut levererat. Varför Nordström skulle följa med till Västerby, kunde Johansson inte erinra sig, men hade Nordström tagit plats i förarsätet bredvid Johansson. Holmberg satte sig i bilens baksäte.

De kom till Västerby vid 13-tiden. Hemmansägare Mattsson och dennes son stod vid traktorn inne på en loge. Johansson sade, att han nu kommit till Mattsson med montör Holmberg för att reparera traktorn. Holmberg satte genast i gång. Johansson samtalande med Mattsson under en timme angående traktorn. Mattsson sade att han var missnöjd med den.

Johansson hade därefter föreslagit Nordström, att de skulle åka från Västerby. Han ville få tag i John Eriksson, en spekulant på ett tröskverk, som bodde åt Säterhållet. Johansson och Nordström kunde ju inte uträtta något arbete med traktorn. Nordström genast samtyckt, varpå de med Johansson som förare i bilen åkt stora landsvägen mot Säter. Efter cirka en halv mil hade Johansson stannat bilen vid en man, som gått vid vägkanten och slagit gräs. Johansson hade frågat mannen, om han kände till någon lantbrukare vid namn John Eriksson.

När mannen svarat, att han inte visste, hade Johansson insett det lönlösa uti att fara omkring med bilen och leta. Johansson vände då bilen och åkte tillbaka till Västerby. Huruvida han då kört bilen upp på Mattssons gård, kunde Johansson inte säkert uppgiva. Troligen hade de fortsatt till Hedemora. Vid Gulfs bensinstation hade de tankat bilen.

Efter tankningen hade Nordström tagit fram sin motbok för inköp av sprit i Hedemora och visade, att han hade två liter kvar. Johansson hade då utropat: ”Då kan du bjuda på en sup”. Nordström hade sagt, att han kunde göra det, om Johansson skjutsade honom till spritbolaget i Hedemora. Nordström gått in och köpt en halv liter renat brännvin, en halv liter konjak och en helbutelj vin. Nordström hade själv betalt. Påmind om Nordströms påstående, att Johansson lämnat Nordström pengar till inköp av spriten, förnekade Johansson detta, och uppgav, att han vid tillfället inte innehaft mera än 1,25 eller 1,50 kr. i egna pengar, så han inte kunnat lämna Nordström några pengar till spriten. Nordström lade spriten i bilens baksäte. Därefter fortsatte de färden mot Västerby. Innan Västerby, hade Johansson stannat bilen vid ett kafé. Nordström gick in och inlöpte 4 st smörgåsar och sockerdricka, som han betalade med egna pengar. Nordström slog upp vinflaskan och hällde upp vin i två dricksglas, som han erhållit på kaféet, till högst hälften.

De hade druckit och ätit var sin smörgås. Johansson hade känt sig något berörd av vinet. Han hade tidigare under dagen inte druckit någon sprit, men på morgonen hemma i bostaden hade han druckit två pilsner. Därefter med Johansson som förare hade de åkt till Mattssons gård i Västerby för att se, om traktorn var reparerad. Johansson hade gått in på logen. Då han därefter skulle gå ut, hade han ramlat omkull, och någon av de närvarande tvingades resa upp honom.

Johansson och Nordström tittade på traktorn en stund och åkte sedan från Mattssons gård. Då Johansson körde bilen å byvägen nedanför Mattssons loge, hade Holmberg kommit och ropat. Sedan Johansson stannat bilen, hade han tagit konjaksbuteljen och slagit upp ”en stor sup” till Holmberg, som han genast druckit. Därefter hade de fortsatt till Hedemora, där de åter fyllt bensin. Sedan hade de åkt omkring i Hedemora. Johansson hade hela tiden kört. Vid 19-tiden hade de återvänt till Västerby, varvid Johansson kört in på Sätervägen, där han stannat bilen bakom Mattssons ekonomibygnader, så de inte kunde ses eller iakttagas från Mattssons gårdsplan.

De satt kvar i bilen och öppnade brännvinsbuteljen och fyllde dricksglasen. Johansson tog cirka 8 centiliter i en sup. Han hade också druckit lite vin och även ätit en smörgås. Nordström hade druckit lika mycket brännvin som Johansson, men något mera vin. Av sprit- och vindryckerna hade Johansson känt sig illamående, och han trodde, att han skulle få uppkastningar. Johansson medgav, att han varit berusad. Johansson visste inte om Nordström blivit berusad, men han kanske tålde mera sprit.

Klockan 19,45 hade Johansson kört bilen upp på Mattssons gårdsplan. Nordström hade stigit ur bilen och gått fram till traktorn. Johansson hade flyttat sig från förarsätet och han hängt ut huvudet genom dörrens öppna ruta. Han hade åter befarat få uppkastningar på grund av rusdryckerna. Han hade ropat att Holmberg skulle avsluta reparationen. Då Holmberg kommit till bilen sade Johansson: ”Jag känner mig illamående, så det är bäst, att du kör bilen hem.” Holmberg hade därför tagit plats vid ratten när de åkte från Mattssons gård vid 20-tiden. Nordström satt i baksätet.

Vid Rembo, norr om Avesta, blev de sugna på spriten. Holmberg stannade bilen på landsvägen. Johansson trodde, att de tagit var sin sup konjak. De hade även druckit av vinet. Johansson hade själv inte druckit så mycket vin. Han

känt sig mycket illamående. Johansson trodde de druckit stor sup”, högst 8 centiliter vardera. Därefter hade de fortsatt till Avesta.

I Avesta hade Holmberg släppt av Nordström. Johansson hade sett att Nordström var berusad. Holmberg hade gått in på Kaffestugan och beställt två läskedrycker och två glas ut till bilen. Johansson suttit kvar i förarsätet. En servitris hade kommit ut med varorna, som betalats av Johansson. Servitrisen hade tyckt att Johansson var onycter, vilket han tillstätt.

Med Holmberg som förare hade de åkt mot Sala och stannat vid Broddbo och druckit ”silvergrogg”, dvs blandat brännvin och läskedrycker. Därefter hade de fortsatt färden till hotell Svea i Sala. Där hade Johansson bett Holmberg att hämta en flicka vid namn Aina. Johansson hade tidigare telefonerat till Aina och lovat henne, att han skulle skjutsa henne i bilen och möte henne klockan 21. Aina hade kommit ut och satt sig i bilens baksäte.

Före avfärden hade Aina sett, att Holmberg var berusad. Holmberg startade bilen och körde den i riktning mot Kila kyrka. Holmberg hade hållit hög fart och fortsatt så vid en omkörning. Johansson hade därför uppmanat Holmberg att hålla ned farten. Johansson förnekade sålunda, att han uppmanade Holmberg att köra fortare. Vid Tyskbo backe hade Holmberg kört i en Vänsterkurva. Holmberg hade därmed tagit kurvan ”för snävt”, så att vänstra framhjulet gått ned i diket. Bilens hade törnat emot ett stag till en telefonstolpe vid vägkanten. Det blev en svag stöt, enär farten inte var så hög. Bilens främre vänstra lykta hade gått sönder, samt stänkskärmen blivit tillbucklad. Johansson hade ramlat framåt och slagit pannan mot instrumentbrädan, så att ett sår i panna uppstått. Johansson hade varit ”borta ett tag”, men han hade snart kvicknat till. Aina och Holmberg hade däremot inga skador.

Holmberg mådde illa och satte sig på dikeskanten. Johansson hade tagit sig ur bilen, och stött emot en cyklist. Flera personer hade då sagt: ”Han är så full, att han måste ledas”. Trafikchaufför Lindberg hade kommit med sin bil. Johanssons far hade efter telefonmeddelande kommit till platsen och stannat där, medan Johansson och Holmberg åkt till Lilla Tomta i Lindbergs trafikbil. I Lilla Tomta hade Johansson överlämnat buteljen med 20 centiliter brännvin till Holmberg.

Johansson återvände till olycksplatsen i Lindbergs trafikbil, hämtade sin far, och åkte till Väsby vid 23,30-tiden. Fadern hade förebrått Johansson för att han själv inte kört bilen. Johansson hade för fadern förklarat, att han inte ville riskera körkortet, enär han förtärt sprit och mått illa.

14 dagar senare hade Johansson träffat Nordström i Avesta. Han hade då berättat, att Holmberg under hemfärden kört i diket. Nordström ville inte, att Johansson vid eventuell polisutredning skulle tala om, att Johansson fått sprit av Nordström, enär Nordström i så fall ”skulle åka fast”. Några veckor efter trafikolyckan hade Johansson blivit hörd av landsfiskal Blomqvist i Sala. Johansson hade då förnekat, att han kört bilen, och sagt, att Holmberg kört den både till och från Västerby. Vidare hade Johansson förtigit, att Johansson och Holmberg i Avesta upptagit Nordström i bilen och att Nordström sedan varit i sällskap med Johansson hela dagen, tills Johansson och Holmberg under återfärden från Västerby avlämnat Nordström i Avesta. Dessutom hade Johansson på direkt fråga förnekat, att han och Holmberg förtärt någon sprit under dagen. Vidare förteg Johansson inköpet av spriten i Hedemora.

Johansson hade inte nämnt Nordström, eftersom han inte ville ha honom hörd i målet. Nordström kunde komma att förråda vittnet Mattssons existens. Mattsson hade inför Johanssons far förklarat, att Johansson varit full och Mattsson kunde styrka detta med flera vittnen. Mattsson hade blivit instämd som vittne i målet, och sagt, att Johansson var full. Genom Mattssons vittnesmål hade det även blivit känt, att Nordström varit i sällskap med Johansson och Holmberg i Västerby.

Nordström hade fått vittnesstämning i målet och ville träffa Johansson för att resonera om saken. Johansson uppsökte Nordström, som bodde hos sin syster i Östanbyn, Grytnäs socken. Johanssons bror Helmer hade skjutsat honom dit. Johansson hade talat om, att han ännu inte blivit kallad till Häradsrätten som vittne, men att hans far hade blivit instämd såsom vittne och talat om att Johansson druckit sprit.

Nordström hade då lovat, att han inför Häradsrätten skulle säga att de inte druckit sprit. Han hade framhållit, att det borde ligga i Johanssons intresse, att förtiga detta. Vidare hade Nordström förklarat, att det synt på Johansson, att han druckit sprit, men inte på Nordström. De hade då kommit överens om, att Nordström skulle uppgiva, att det varit han, som kört bilen, medan Holmberg varit sysselsatt med reparationen av traktorn. Johansson hade samtyckt till Nordströms förslag på grund av rädsla för att mista sitt körkort, som han på grund av sin invaliditet haft stora svårigheter att erhålla.

Johansson förnekade, att han tubbat Nordström till att begå mened, men medgav, att hans tidigare berättelse inför landsfiskalen var felaktig.

21 januari 1939.

Hemmansägaren Karl August Johansson,

Johansson var född den 7 januari 1883 och bor Väsby gård, Kumla socken. Han har till alla delar vidhållit sina vid polisförhör i ärendet 19 juli 1938 lämnade uppgifter och den vittnesberättelse han uppgivit inför Västmanlands östra domsagas häradsrätt den 22 november 1938. Johansson nu inte har något att tillägga. Han ville emellertid framhålla, att han aldrig påstått, att Holmberg varit full. Han hade märkt att Holmberg inte var sig lik. Huruvida detta varit beroende på trötthet, av chocken efter olyckan eller av annan anledning visste inte Johansson. Hans son Ture hade däremot förtärt sprit, vilket Johansson förstått av, att han luktat sprit. Under hemfärden hade Johansson förebrått Ture.

Tures bil hade varit försedd med de anordningar, som äro föreskrivna för att han skall få framföra den. Johansson tror dock, att de kan ha varit ur funktion.

Chauffören Gustaf Lindberg körde Ture och Holmberg från olycksplatsen till Lilla Tomta. Ture hade bett, att Johansson skulle stanna på platsen och se till bärgningen av bilen. Efter att ha avlämnat Holmberg skulle Ture komma tillbaka. Ture hade medgivit för Johansson, att han druckit sprit, men uppgav varken omfattningen eller tiden. Ture har inte nämnt något till Johansson om polisutredningen inte eller om något skulle förtigas vid polisförhör eller vittnesmål.

Johansson tror Tures och Nordströms bekantskap daterar sig från tiden strax före trafikolyckan. Nordström hade bara varit hem till Ture en gång. Det var på försommaren 1938. Nordström kom till Väsby. Han reste sin väg samma dag igen. Johansson hade inte fått något gott intryck av Nordström. Han hade sagt till Ture, ”att den där mannen ska du bör du undvika”. Ture hade svarat: ”Det har jag tänkt.” Johansson trodde inte, att Nordström arbetat som agent åt Ture. Ture har aldrig Johansson veterligen ringt till Nordström. Och Nordström har bara ringt Ture i ett enda fall. Då hade Ture inte varit hemma. Sonen Helmer hade uppgivit för Johansson, att han och Ture dagen före tinget i Heby, 10 januari 1939, hade träffat med Nordström.

Helmer hade inte nämnt var de hade träffats. Ture och Helmer hade suttit kvar i bilen. Enligt Helmer skulle Ture därvid ha sagt till Nordström, ”att vad man säger till allmänheten spelar inte så stor roll, men vid rättegång måste man säga som det är”. På grund av detta yttrande förstod Johansson, att det varit tal om trafikolyckan och omständigheterna kring den.

Trafikolyckan och därpå följande rättegång har aldrig diskuterats mellan Johansson och Ture. Johansson har dock förebrått Ture och sagt till honom att inte ställa till med sådana historier. De hade inte talat om Johanssons vittnesmål. Däremot hade Ture efter rättegången frågat Johansson om målets handläggning. Tures fråga var: ”Blev det klart nu så de är slut?”. På detta svarade Johansson: ”Nej om jag fattade saken rätt, så begärde landsfiskal Eriksson uppskov för att höra något vittne”. Ture frågade då vad Johansson blev tillfrågad om och svarade Johansson härpå, ”domaren frågade om du förtärt sprit och jag sa att du hade gjort det”. Då hade Ture frågat: ”Hur kunde du veta det?”. Johansson svarade, ”Det luktade sprit av dig”. Johansson trodde då inte att det skulle bli några efterräkningar för Ture i denna sak. Johansson hade därför inte haft någon anledning att närmare intressera sig för saken. Först då Ture anhölls hade Johansson fått vetskap om Tures del i saken. Johansson uppehöll sig med arbete vid ladugården och först då han kom in i bostaden hade han fått informationen.

21 januari 1939.

Jordbruksarbetaren Karl Helmer Johansson.

Johansson var född den 31 oktober 1920 och bor i Väsby, Kumla socken. Han var bror till Ture Johansson. Han hade vistats hemma i Väsby under hela sommaren. I januari 1939 hade Helmer skjutsat Ture i bil upp till Dalarna. Helmer och Ture åkt till Avesta och därifrån till Fors bruk. De hade en affär att ordna vid Fors hotell. Denna väg passerade Östanbyn, där Nordström är bodde. De hade då sett Nordström i arbete vid gården, som ligger intill allmänna vägen. Helmer hade stannat bilen, eftersom Ture ville tala med Nordström. Ture hade ropat på Nordström. Helmer satt kvar vid ratten och hade hört samtalet mellan Ture och Nordström. Nordström hade talat om, att han var instämd till tinget i Heby, men han hade inte sagt, att han skulle vittna. Ture hade sagt, att det var bäst att Nordström sade som det var. Nordström svarade, att det skulle han göra. Nordström sagt, att han skulle åka tåg till Heby. Besöket i Östanbyn hade varat i 5 minuter.

21 januari 1939.

Hotellstäderskan fröken Aina Viktoria Cederlund.

Aina var född den 16 juni 1920, bor och är anställd å hotell Svea, nr 2 Västbygatan, Sala. Hon vittnade: Den 22 juni 1938 på eftermiddagen hade Ture Johansson, som hon kände, ringt till henne och erbjudit, att hon vid 20-tiden skulle få följa med i hans bil till Avesta, där han hade sitt föräldrahem. Klockan 21,30, hade en bekant till Ture, Åke Holmberg, kommit in på hotellet och hämtat henne. Enär det först varit bestämt klockan 20, hade hon tyckt, att det varit för sent att åka till Avesta. Hon hade dock gått ut till bilen. Där hade hon sett, att både Ture och Åke Holmberg varit påverkade av starka drycker, ”snea”, så hon till en början inte velat följa med dem. Ture hade varit riktigt full, men då Åke Holmberg skulle köra bilen, hade hon följt med och tagit plats i bilens baksäte. Hon hade dock sagt: ”Jag vet inte om jag törs bli med, för ni har ju druckit sprit”. Sedan de åkt i bilen en bit, hade hon märkt, att det gått ”vingligt” och ”hemskt fort” varför hon blivit rädd och trott, att de skulle köra ihjäl henne. Hon hade skrikit och uppmanat dem att släppa av henne, men det hade de inte gjort. Ture blev arg och skrek åt henne att vara tyst. Ture uppmanade Åke Holmberg: ”Fortare ska det gå, fortare ske det gå”. Och Åke Holmberg ökade bilens hastighet. Hon hade sett flaskor, däribland en halvlitersbutelj, i vilken det varit brännvin. Denna butelj hade varit tom, det visste hon bestämt. Det hade också funnits sockerdricksflaskor samt en butelj med färgad sprit, konjak eller vin. Ture hade slagit upp av den färgade spriten i ett senapsglas och druckit. Han hade även bjudit henne att smaka, men hon hade vägrat. Åke Holmberg hade inte druckit något av spriten, enär han kört bilen, och de hade inte stannat med bilen någonstans. De hade först kört på en bredare väg, sedan en smalare väg. Hon trodde, att Åke Holmberg inte märkt detta, enär han kört lika fort som förut. Bilen hade därvid glidit ned med båda vänstra hjulen i diket, och törnat emot ett stag å en telefonstolpe. Vid dikeskörningen hade hon slagit näsan mot framsätet, och näsan börjat blöda. Hon hade lyckats ta sig ur bilen och komma upp på vägen. Strax därefter hade en bil anlänt till platsen, i vilken bil hon

fått följa med tillbaka till sin bostad i Sala. Därifrån hade hon per telefon ringt till Johanssons fader och omtalat olyckan.

Åke Holmberg hade inte varit så full, att han raglade, men hon ansåg, att han var olämplig att köra bil. Hon trodde dock, att även om Holmberg varit nykter, så hade han kört i diket med "den farten".

21 januari 1939

Ture Johansson vittnade angående spritköpet i Hedemora.

Johansson förnekade, att han lämnat pengar till Nordström för inköp av sprit. Han hade dock sagt till Nordström, att denne gärna fick bjuda honom, enär Johansson tidigare hjälpt Nordström i affärer. Johansson hade inte haft några kontanter, men Nordström hade 11 - 12 kronor. Medan Johansson varit vid Gulfs bensinstation i Hedemora och tankat, hade Nordström gått till spritbolaget och köpt spriten.

21 januari 1939.

Landsfogden Mårten Stiernström häktade

verkstadsarbetare Gustav Oskar Henrik Nordström för mened samt försäljaren Karl Ture Arne Johansson för rattfylleri och anstiftan till mened.

Johansson och Nordström hållas häktade av landsfogden i Västmanlands län sedan lördagen den 21 januari 1938. Johansson sedan klockan 15:00 och Nordström sedan klockan 16,40, och införpassades de samma dag till Straffängelset i Västerås för att invänta rannsaking inför Västmanlands östra domsagas Häradsrätt.

Johansson, Nordström och Holmberg finns inte antecknade i tidningen Polisunderrättelser såsom straffade eller efterlysta för brott.

24 januari 1939

V. Strähle" vid systembolaget i Hedemora har inkommit en så lydande uppgift rörande

Nordströms spritinköp å systembolaget i Hedemora:

Betr. Svetsaren Gustav Oskar Henrik Nordström, född den 19.1.1908, innehavare av motbok med två liter pr. kvartal.

Specifikation över spritinköp:

22 Juni 1938	2 liter spritdrycker	1/2 liter Cognac och 3/2 liter bordsbrännvin	1/1 butelj vin
	1/1 butelj. Madeira fine		

25 januari 1939.

Revisor Uno Andre boende i kvarteret Lommen 2 här i staden rapporterade:

Andre är organisationschef och revisor för Hedemora Trafikbilägares Inköpsförening, som säljer bensin för Gulf. Enligt hans företedda kopior har föraren till bilen U 5920 inte köpt bensin denna dag. Andre uppgav, att han varje dag kontrollerar försäljningen av bensinen på så sätt att siffermätaren å bensinpumpen stämt med sammanlagda antalet försålda liter bensin enligt kopiorna.

Bensinförsäljaren Börje Eriksson, boende i Gyntesbo, Hedemora socken rapporterade:

Han var anställd vid Hedemora Trafikbilägarnas Inköpsförening "Gulf" bensinstation här i staden sedan år 1937. För varje köpare skrev han alltid ut en nota oavsett köparen så önskat eller inte. Eriksson kunde med bestämdhet uppgiva, att då ingen kopia påtecknad registreringsmärket U 5920 funnits i försäljningsblocket från den 22 juni 1938, har föraren till denna bil inte köpt bensin den dagen."

31 januari 1939.

Lagtima tinget i Västmanlands östra domsaga å tingshuset i Heby.

Häradsrätten i Heby, ärende nr 52.

Häradsrätten dömde:

dels Nordström, för det han den 10 jan. 1939, efter avlagd ed hörts såsom vittne uti förevarande mål, mot bättre vetande falskeligen intygat, att varken Ture Johansson eller Nordström, medan de gemensamt färdades i bil den med förevarande mål avsedda dagen, förtärt eller innehaft sprit, samt att bilen under nämnda färd huvudsakligen framförts av Nordström, även i övrigt lämnat osannfärdiga uppgifter, jämlikt strafflagen att hållas i fängelse sex månader,

dels ock Ture Johansson för det han och Nordström i samråd beslutit, att Nordström inför häradsrätten skulle uppgiva, att det varit Nordström, som vid ovannämnda tillfälle framfört bilen ävensom för rattfylleri samt straff för vissa brott vid förande av motorfordon att hållas i fängelse sex månader.

7 mars 1939.

Lagtima tinget i Västmanlands östra domsaga å tingshuset i Heby.

Häradsrätten i Heby, ärende nr 76.

Avseende nr 52 här i domboken mellan t.f. landsfiskalen i Sala distrikt Hugo Blomqvist å ena, samt Lars Åke Holmberg å andra sidan, angående ansvar för onykterhet vid förande av motorfordon m.m. avkunnade häradsrätten efter enskild överläggning följande utslag:

Eftersom Lars Åke Holmberg erkänt får det anses utrett, dels att Holmberg den 22 juni 1938 under färd med en köpmannen Ture Johansson i Väsby tillhörig bil å vägen Sala – Västerås vid Tyskbo backe i Kila socken varit så påverkad av starka drycker, att han inte haft herravälde över sina handlingar, dels ock att Holmberg vid tillfället åsidosatt den omsorg och varsamhet, som betingats av omständigheterna med påföljd att bilen kommit ner i ena diket och kolliderat med ett stag till en telefonstolpe, Häradsrätten bifaller åtalet och dömer Holmberg för rattfylleri i förening med ovarsamt framförande av automobil att hållas i fängelse två månader.

30 maj 1039

Kungl. Maj:ts och Svea Hovrätts utslag.

Svea Hovrätt

Verkstadsarbetaren Gustav Oskar Henrik Nordström i Östanbyn, Grytnäs socken, och försäljaren Karl Ture Arne Johansson i Väsby, Kumla socken, har anfört besvär över ett av Västmanlands östra domsagas Häradsrätt den 31 januari 1939 meddelat utslag i mål mellan landsfogden Mårten Stiernström, å ämbetets vägnar, å ena, samt Nordström och Johansson, å andra sidan, angående mened med mera. Stiernström har förklarat sig över dessa besvär.

Av handlingarna i målet inhämtas:

Efter att bilreparatören Lars Åke Holmberg i Lilla Tomta vid Häradsrätten åtalats för onykterhet vid förande av motorfordon med mera; har Nordström vid handläggning av åtalet den 10 januari 1939 efter gången ed avlagt vittnesmål å tingshuset i Heby.

Sedan Nordström och Johansson därefter häktats, har Stiernström i försvarande mål vid Hovrätten påstått ansvar dels å Nordström jämlikt 13 kapitlet 1 § strafflagen för det denne vid förberörda vittnesmål emot bättre vetande burit falskt vittnesbörd och å Johansson enligt samma lagrum, jämfört med 3 kapitlet 1 eller 4 §§ strafflagen, för anstiftan av menedsbrottet. Därjämte har Stiernström, efter framställning av landsfiskalen i Hedemora distrikt, yrkat ansvar å Johansson för att det denne den 22 juni 1938 inom distriktet fört en honom tillhörig automobil, ehuru han då var så påverkad av starka drycker, att han kan antagas hava saknat nödigt herravälde över sina handlingar.

Häradsrätten har genom sitt utslag utlåt it sig:

Vidkommande först åtalet mot Nordström så enär genom dennes eget erkännande samt på grund av vad i Målet för övrigt förekommit blivit lagligen styrkt, att han den 10 januari 1939, då han efter avlagd ed å tingshuset i Heby hörts såsom vittne i ett av tillförordnade landsfiskalen i Sala distrikt, Hugo Blomqvist, vid Häradsrätten anhängiggjort mål mot bilreparatören Lars Åke Holmberg angående bland annat onykterhet vid framförande av automobil emot bättre vetande falskeligen intygat, att icke vare sig Johansson eller Nordström, medan de gemensamt färdats i bil den med berörda mål avsedda dagen, förtärt eller innehaft sprit, samt att bilen under nämnda färd huvudsakligen framförts av Nordström, ävensom i övrigt lämnat osannfärdiga uppgifter, men Nordström före meddelande av utslag i förenämnda mål och således innan annan skada lidit, vid polisförhör återkallat sitt vittnesmål, samt detta återkallande, vilket ägt rum före det Nordström blivit för mened häktad, med hänsyn till förekomna omständigheter måste anses hava skett av egen drift, ty prövar Häradsrätten, utan avseende de å av Nordström framställd begäran om villkorlig straffdom, lagligt döma honom enligt 13 kapitlet 3 § strafflagen för vad honom i målet ligger till last att hållas i fängelse sex månader.

Vidkommande härefter åtalet emot Johansson, så enär dennes bestridande icke genom den i målet förebragta bevisning kan anses styrkt, att Johansson genom övertalning uppsåtligen förlätt Nordström till det av honom begångna menedsbrottet, men Johansson erkänt, dels att han och Nordström i samråd beslutit, att Nordström inför rätten skulle uppgiva, att det varit Nordström, som vid ovannämnda tillfälle framfört bilen, dels ock att han samma dag eller den 22 juni 1938 under framförande av bil i trakten omkring Hedemora varit så påverkad av starka drycker, att han kan antagas icke hava ägt nödigt herravälde över sina handlingar, ty prövar Häradsrätten lagligt döma Johansson jämlikt 13 kapitlet 3 ½, 3 kapitlet 4 och 6 §§ strafflagen den 7 juni 1934 om straff för vissa brott vid framförande av motorfordon, jämfört med 4 kapitlet 1 § strafflagen, för att han låtit komma sig till last att hållas i fängelse sex månader. Nordström och Johansson skola icke vidare i och för detta mål hållas i häkte.

I besvären har yrkats, av Nordström att mildare straff måtte honom ådömas och att lagen angående villkorlig straffdom måtte vinna tillämpning, därest han dömes till fängelsestraff, samt av Johansson att han måtte befrias från honom enligt strafflagen ådömt ansvar.

Kungl. Hovrättens dom. Gällande åtalet mot Nordström:

- Nordström har erkänt och det blivit lagligen styrkt, att Nordström den 10 januari 1939, då han efter avlagd ed å tingshuset i Heby hördes såsom vittne i ovanberörda mål mot Holmberg, mot bättre vetande falskeligen uppgivit, att Holmberg under en bilfärd från Västerby i Hedemora socken till Avesta inte förtärt spritdryck och att några spritdrycker under samma bilfärd ej heller medförts i bilen,
- Dessa förhållanden måste anses av betydelse för utgången av målet mot Holmberg,
- Nordström hade, före meddelande av utslag i förberörda mål och således innan annan skada lidit, vid polisförhör återkallat sitt vittnesmål,
- Detta återkallande måste anses hava skett av egen drift.

Kungl. Hovrätten fastställer i denna del Häradsrättens utslag, fängelse i 6 månader.

Kungl. Hovrättens dom. Gällande ansvarsyrkande mot Johansson:

- Johansson har varit onykter vid förande av motorfordon, den 22 juni 1938 i trakten omkring Hedemora, och att han varit så påverkad av starka drycker, att han kan antagas icke hava nödigt herravälde över sina handlingar,
- Avseende åtalet, mot Johanssons nekande, annat förhållande icke blivit i målet ådagalagt än vad Johansson medgivit.
- Johansson har icke, genom vad han medgivit, gjort sig skyldig till förfarande av beskaffenhet som för honom medför ansvar.

Kungl. Hovrätten fastställer, med ändring av överklagande utslaget i dessa delar Stiernströms mot Johansson förda ansvarstalan. Johansson dömes att undergå fängelse i en månad.

I övrigt finner Kungl. Hovrätten ej skäl att i överklagande utslaget göra annan ändring.

VÄSTERÅS FÄNGELSE.

Västerås fängelse

Protokoll från Västerås fängelse anger:

För 10 dagars fängelse:

1939-06-21 kl 18.25 kom Gösta till Västerås fängelse. Han införpassades av Landsfogden i Västmanland.

1939-06-31 lämnade Gösta fängelset och kvitterade ut sina persedlar.

För 6 månaders fängelse.

1939-10-30 kl 10.15 kom Gösta till Västerås fängelse. Han införpassades av Direktören i Falun.

1940-04-25 lämnade Gösta fängelset och kvitterade ut sina persedlar.

NÅGRA KOMMENTARER.

Jag har studerat vittnesmålen noga och kommit till följande slutsatser:

Gösta Nordström hade träffat montören Lars Åke Holmberg och agenten Ture Johansson vid Kaffestugan i Avesta. De skulle upp till Västerby och laga en traktor. Gösta bjöds att följa med på resan.

Redan vid ankomsten till Hedemora hade Ture Johansson parkerat bilen och frågat Gösta Nordström om hade något "kvar" på sin motbok. Till en början ville Gösta inte köpa ut någon sprit, men hade Ture varit envis, och Gösta hade till slut samtyckt.

Det verkar här tydligt att enda anledningen till att Gösta bjöds med på resan var att han innehade egen motbok. I Tures familj var de ju nykterister så han hade ingen motbok.

Det blev spritinköp i Hedemora och under dagen blev Ture alltmera onykter. Montören misslyckades med att laga traktorn. På kvällen åkte de tre männen från Västerby. Även Lars Åke deltog nu i drickandet. Gösta avlämnades vid Kaffestugan i Avesta. De andra fortsatte resan. Vid Tyskbo backe körde Lars Åke av vägen

Inför rättegången hade Ture uppmanat Gösta, att han i sitt vittnesmål skulle säga, att det varit han, Gösta, som kört bilen. Gösta skulle dessutom inte nämna något om spritinköp. På det sättet, kunde han hjälpa Ture, så han fick behålla sitt körkort.

I rätten hade förhørsledaren framhållit vikten av, att Gösta höll sig till sanningen, men det oaktat hade han ljugit, eftersom "han tyckte synd om Ture" som var krympling.

Gösta var omständlig och mångordig i sitt vittnesmål och gav inte något gott intryck i rättegången.

Ture däremot, han var ju en duktig försäljare och van att lägga sina ord på ett klart och övertygande sätt. Han förnekade all del i att Gösta vittnat till hans fördel.

För mig syns Ture vara en feg lögnare, som aldrig tar ansvar för vad han ställt till med. Jag har ingen sympati för honom.

Gösta, däremot, är det lätt att ha sympati för. Han var alltid hjälpsam och medkännande gentemot Ture på grund av hans handikapp. Han påverkades att vittna till Tures förmån. När bluffen avslöjades svor Ture sig fri och Gösta fick ta hela smällen. I rätten var det en principalsak att den som svurit falskt också skulle straffas hårdast. Vad som varit orsaken spelade ingen roll.

KONFLIKTEN MELLAN REUNER OCH GÖSTA.

Efter Gerdas död hade Reuner tagit hand om Gösta med familj. Reuner och Gösta var svågrar och hade ett spänt förhållande. Gösta klarade inte sig själv ekonomiskt. Det uppgavs att Gösta betalade Reuner 4 kr om dagen för mat. Gösta hade inte kunnat sköta något arbete. Reuner ansåg att Gösta var skrämmande på grund av att han var stor och kraftig och hade ett hetsigt temperament.

När Gösta kom hem från militärtjänsten fick han uppleva att pojken hade bättre kontakt med Reuner än med Gösta själv, som var hans far. Det blev svårt för Gösta att bygga upp den rätta kontakten med pojken. Göstas omvittnade häftiga humör bidrog här på ett klart negativt sätt. Reuner påstod att han misskötte sina barn.

Konflikten blev akut och Gösta ville då med sin familj att flytta från Reuner. Men Reuner hade då krävt att Göstas då sexårige son skulle stanna kvar hos honom. Gösta hade naturligtvis vägrat och hade ett våldsamt gräl med Reuner.

1945-03-08 blev Göstas konflikt med Reuner akut. Enligt polisrapporten hade Gösta låst in sig med Reuner och brottade ner honom på golvet. Senare berättade Gösta för Anneli att han "hade lyft undan Reuner". Jag nämnde att jag minns Gösta som stor och ljus. Anneli svarade att nog var hennes far ljus, men han var kort. Jag tänkte på Reuners beskrivning "stor och hotande".

Reuner hade då kallat på polis. När de kom påstod Reuner att Gösta hotat honom. Poliserna tog in Gösta till stationen för förhör. Annelis mor Anna-Lisa hade berättat, att lilla Knutte kommit inspringande storgåtande och hade ropat: "Två farbröder kör bort min pappa." Då sprang Anna-Lisa från huset med Anneli på armen. Men efter en stund blev de dock återhämtade av polisen.

1945-03-09 gjorde Reuner en formell anmälan mot Gösta hos Torsåkers polisdistrikt. Polisman Sven Stenssved tog emot den. Eftersom folkskollärare hade Reuner gott anseende var han blev betrodd. Utan någon noggrannare undersökning avgjorde distriktsläkare Erik Werner, Storvik, att Gösta var sinnessjuk och attesterade remissen till Sidsjöns sjukhus. Gösta benämndes som skogsarbetare. Reuner ansåg också att Gösta tillämpade alltför sträng barnuppfostran. Gösta menade att Reuner lockade barnen till sig och vände dem emot honom.

Konflikten resulterade alltså i att Gösta blev tvångsintagen och inspärrad på Sidsjöns sinnessjukhus.

Göstas hustru blev också på tveksamma grunder intagen på Sidsjöns sjukhus. Sonen Knutte blev kvar i Torsåker. Dottern Anneli flyttade till släktingar i Avesta. Göstas barn hade vid tiden för intagningen varit små, pojken 6 år och flickan tre år.

Därifrån kom han inte ut förrän Reuner avlidit.

Gösta med familj flyttade sedermera till Högfors söder om Norberg.

SIDSJÖNS SJUKHUS ETT MÖNSTERSJUKHUS.

Sidsjöns sjukhus.

Sidsjöns sjukhus invigdes 1943 och betraktades då som "humanitetens tempel", ett mönstersjukhus för den statliga sinnessjukvården. En viktig anledning till att det då nya sjukhuset placerades i Sundsvall var tomten invid Sidsjön. Interiört planlades vårdavdelningarna utefter principer, som formulerats kring sekelskiftet. Professorn vid Karolinska sjukhuset, Bror Gadelius, sammanfattade kraven i två meningar: "Undvik alla tvångsmedel i form av isolering och mekaniska våldsmedel: Lämna aldrig den sinnessjuka ensam utan ha honom under ständig uppsikt ". Patientantalet uppgick till 902 st, personal-staben 265 st. En läkare ansvarade då för 131 patienter.

Specialavdelningen

"Specialen" placerades medvetet avsidet. Längst upp i områdets östra kant var en stor paviljong placerad för 102 s.k. kriminella psykopater. Dit kom patienter från hela riket. Där var säkerhetsaspekterna mer utvecklade, som exempelvis extra galler för fönstren. Den tredelade promenadgården omgärdades även sex meter hög mur. Kontakten mellan de straffriförklarade patienterna och de andra skulle minimeras. Den visuella kontakten med omvärlden var kringskuren. Från sina rum kunde patienterna se ut över sjukhusområdet. Men de vanliga patienterna utanför hade inga möjligheter att se in.

Specialavdelningen tillkom i ett differentierande syfte. De i huvudsak straffriförklarade patienterna var ett klientel, som sinnessjukvården sedan länge definierat som problemgrupp. Många patienter var inte i vanlig mening sinnessjuka. Flera var helt arbetsföra. Problematiken låg på ett helt annat plan:

"Den statliga sinnessjukvården har att taga vård om ett avsevärt antal dylika sjuka, vilka genom retlighet, tendens till uppvigling, opålitlighet och manifest eller latent samhällsvådlighet i hög grad besvära sjukvården å vanliga avdelningar, vilka i gemen också kunna vara rustade med säkerhetsanordningar, som detta speciella patientmaterials vård kräver. Deras närvaro ger ofta åt en avdelning en prägel som icke är önskvärd."

Patientgruppen som Peder Björck beskrev brukade i allmänhet gå under benämningen kriminella psykopater och det var för dessa som specialavdelningen på Sidsjön byggdes. Här fanns förutom expeditioner också en separat biograflokal inrymd i ett skyddsrum, en slöjdverkstad, en vävsal och ett bokbinderi. I kuvertverkstaden sysselsattes "sådana patienter, som ej kunna placeras under friare arbetsförhållanden ".

Vårdavdelningarna var disponerade i två plan. Till varje plan fanns tre förhållandevis små avdelningar om 16, 17 respektive 18 platser. De sex avdelningarna var uppdelade i oroliga, halvroliga, halvlugna och lugna samt två avdelningar för arbetande patienter.

Specialen skulle senare bilda en egen överläkaravdelning, Klinik 3, men var redan från början en sluten värld för sig själv.

Att bli intagen

Patienten lades först in på specialavdelningens intagningsavdelning med plats för 16 patienter i lika många enkelrum. Första veckan tillbringades i säng inlåst på rummet. Därefter fick patienten kläder och tillåtelse att kliva upp. Sedan beslöts på vilken av Specialens fem avdelningar patienten skulle placeras. Vilken kategori av patienter kunde komma ifråga på specialen?

- Bedragare, sol- och vårmän
- Notoriska svindlare
- Vanetjuvar, inbrottstjuvar, småbedragare
- Våldsverkare, familjeplågåre, mördare, dråpare.
- Sexuallösbrytare
- Alkohol och andra giftmissbrukare
- Lösfördrivare

Vård och behandling på specialavdelningen

I behandlingen av psykiska sjukdomar kunde man urskilja två huvudlinjer; dels den psykisk/sociala terapin, dels en somatisk/medicinskt inriktad behandling. Den förra har en lång tradition inom sinnessjukvården och ett främsta syfte att (åter)uppfostra den sjuke till ett så normalt beteende som möjligt.

På Specialavdelningen var patientens tillvaro präglad av regimbehandling. Terapin var uppbyggd kring en pedagogik av sträng disciplin, övervakning och arbetsbehandling som grundelement. Principen var att belöna skötsamhet och bestraffa olydnad. Straffet var i regel inspärning på enkelrum, indragen frigång eller annan form av frihetskränkning. Belöningen å andra sida var just ökad frihet. Då patienterna var intagna på obestämd tid var enda sättet att bli "frisk" och komma ut att underordna sig reglementet och att sköta sig.

Den nya kliniken

Metod, förhållningssätt och övriga förutsättningar för att bedriva vård har naturligtvis förändrats högst påtagligt sedan Sidsjökliniken invigdes 1943. Den största förändringen står att finna i personalens förhållningssätt till vårdtagaren/patienten. "Vaktfunktionen" har ersatts med ett aktivt och dynamiskt omvårdnads- och behandlingsarbete, där patientens behov sätts i förgrunden. En uttalad målsättning är att patienten, efter vistelse vid kliniken, ska vara bättre rustad att fungera ute i samhället, alternativt i en öppnare vårdmiljö. För ändamålet finns olika program framtagna, anpassade för de olika målgrupper, som finns representerade vid kliniken.

Inre och yttre säkerhet skapar trygghet och trygghet är viktigt för såväl patientens tillfrisknande, som personalens arbetsmiljö. Således är säkerhetstänkandet fortsatt högt, men i första hand koncentrerat till patient- personalrelationen. På så sätt kan de ovan beskrivna repressiva inslagen i vården i flera fall undvikas.

Även utformningen av den fysiska miljön har stor betydelse för vårdens genomförande och uppfyllelse av behandlingsmål. I november 2001 flyttade kliniken från gamla,

nedslitna och otidsenliga lokaler i Sidsjöområdet till en helt ny och för ändamålet väl anpassad klinikbyggnad i Nacksta, strax utanför centrala Sundsvall. Den nya kliniken benämns "Rättspsykiatriska regionkliniken i Sundsvall (RPK)". 3 av avdelningarna finns belägen på Sundsvalls sjukhus.

GÖSTAS INSKRIVNING PÅ SIDSJÖNS SJUKHUS.

Torsåkers polisdistrikts rapport D:nr 126, 1945, daterad 1945-03-09.

Angående Nordström, Gustav Oskar Henrik, skogsarbetare, född 1908-01-19. Sinnessjuk.

Torsdagen den 8 mars 1945 klockan omkring 15,00 inkom f.d. folkskolläraren Johan Zakarias Reuner och anmälde, att han kort förut hemma i sin bostad i Vall inom Torsåkers socken överfallits av sin svåger skogsarbetaren Gustav Oskar Henrik Nordström, med vilken han sammanbor. Nordström hade därvid låst in sig tillsammans med Reuner i ett av gårdens rum samt därefter med händerna fattat tag i Reuners rockslag samt försökt tvinga omkull denne på golvet. Av hans uppträdande och stirrande ögon hade Reuner förstått, att Nordström varit sinnessjuk. Reuner hade genom att tala lugnande till honom lyckats komma fri varefter han kommit ut och åkt till poliskontoret för att tillkalla hjälp. Undertecknad avreste omedelbart med bil till Reuners gård där Nordström, som synbarligen var sinnessjuk och i behov av vård, omhändertogs och fördes till t.f. provinsialläkaren Erik Werner i Storvik för undersökning. Efter verkställd undersökning utfärdade dr Werner vårdattest för Nordström för intagning på sinnessjukhus. Enligt uppgift är Gustav Oskar Henrik Nordström född den 19 januari 1908, gift, kyrkskriven i Torsåkers församling, Gävleborgs län samt bosatt i Vall inom Torsåkers socken.

Torsåker i poliskontoret som ovan.

Sven Stensved, polisman.

1945-03-08 klockan ca 17. Vårdattest. (Sammanfattning).

Läkarutlåtande vid ansökan om intagning för vård å sinnessjukhus. Ej vittnesjäva.

Den sjuke:

namn: Gustaf Oskar Henrik Nordström, född 1908-01-19
yrke: Tillfällighetsarbetare
ort: Torsåker
hemort: Torsåker.

Identiteten har styrkts genom:

namn: Svågern folkskollärare Johan Zakarias Reuner.

Anamnes. (Sjukdomshistoria).

- Uppgifter av ovanstående svåger.
- Personligt samtal med den sjuke.

Hereditet.

- Sinnessjukdom inom släkten ej känd.
- Hos den sjukas barn har inget anmärkningsvärt abnormt iakttagits.

1945-03-08. Till Herr Överläkaren vid Sidsjöns sinnessjukhus.

Sedan diversearbetaren Gustav Oskar Henrik Nordström från Vall, Torsåkers socken, Gävleborgs län, född den 19 jan. 1908, denna dag av polismyndigheten måst omhändertagas för våld mot annan person samt det av bifogade läkarintyg framgår att Nordström är i behov av vård å sinnessjukhus får jag härmed anhålla att Nordström måtte intagas för vård å Sidsjöns sjukhus.

Hofors i Torsåkers landsfiskalskontor den 8 mars 1945.

J. Magnusson

1945-03-09.

Intagen på Sidsjöns sjukhus.

1945-03-14. Levnadsberättelse, upprättad av Johan Zakarias Reuner.

Uppgifter vid ansökan om intagning för vård å sinnessjukhus.

(Böra meddelas av en eller flera personer, tillhörande den sjukas familj eller närmaste omgivning eller eljest ägande kännedom om den sjukas förhållanden)

1. Den sjukas fullständiga namn:

Gustav Oskar Henrik Nordström.

födelse, år och dag: 1908 den 19 januari,

civilstånd: Gift

yrke eller samhällsställning: Skogsarbetare.

vistelseort: Torsåker.

hemort: Torsåker, Gävleborgs län.

2. Den sjukas släkt.

Föräldrars namn och yrke. Förefintlig släktskap mellan föräldrarna anges.

Fader: Gustav Axel Nordström, valsverksarbetare vid: Avesta Järnverk.

Moder: Emma född Andersson

Båda döda. Ingen släktskap mellan dem.

Modern död 1919, 49 år gammal. Gossen var då endast 11 år.

Barn:

Knut Gustav född den 21 mars 1939.

Anneli född den 23 september 1942.

Inträffade fall inom den sjukas närmaste släkt (föräldrar, syskan, barn) av sinnessjukdom, sinnesslöhet, fallandesot eller självmord har veterligen ej förekommit.

3. Den sjukas levnadsförhållanden.

Under första barnåren och även under skolåldern besvärades den sjuke av någon astmaliknande åkomma med svårighet att andas, Hade stundom krampfall. Något sen i förståndsutveckling. Genomgått 6 klasser och fortsättningsskola, Skolform A. Är varken döpt eller konfirmerad, enär föräldrarna voro s.k. fribaptister. I värnplikstjänsten blev han uttagen till sjukvårdare vid luftvärnet och har under krigsåren varit inkallad flera gånger, senast under hösten 1944.

Som vuxen har han sysslat med olika saker. Fick först börja arbeta vid Avesta Järnverk, misskötte sig där och fick sluta, var sedan försäljare åt olika firmor, arbetade en tid hos en rörläggare samt lärde sig något svetsning, men har under senare år huvudsakligen varit skogsarbetare. Har i stort sett haft svårt att försörja sig och reda sig på egen hand. Ingick äktenskap år 1939. Vid andra barnets födelse blev hustrun sinnessjuk (religionsgrubbel) dock utan att behöva vårdas. På senaste tid har hon återfallit i detta tillstånd, vilket säkerligen mycket inverkat på honom själv. Den sjuke använder varken sprit eller tobak. Han har för mened varit i fängelse 6 månader under 1940-41. Svagt begåvad. Mycket hetsigt temperament. Omöjlig att resonera med. Otrevligt sträng mot barnen. Har ej haft allvarligare sjukdomar och har ej tidigare varit sinnessjuk men allmänt ansetts såsom något "konstig".

4. Nuvarande sjukdom.

Han har sedan före jul sysslat med läsningen av Kristens resa samt bibeln och bevistat de s.k. pingstvännernas möten i Storvik. De första tecknen förmärktes efter hemkomsten från militärtjänsten i oktober 1944, då han verkade nedstämd och särskilt talade om allt det elände, som han varit med om att se vid finska gränsen. Saknade all arbetslust och började vara hemma från skogsarbetet. Under detta år torde han ej ha avverkat mer än omkring 20 kbm ved sammanlagt. Enligt hustruns utsago måste han vara hemma för att hjälpa henne, enär hon ej kunnat arbeta därför att "djävulen helt och hållet intagit undertecknad", och "hon måste i sin ande strida mot djävulen", så länge hon lever. Jag hade hoppats, att hon skulle bli bättre igen liksom förra gången. Hon har ej velat söka läkare och inte han heller. Det vill synas som om han grubblat allt för mycket både över hustruns sjukdom och de religiösa frågorna, så det blev ett enda virrvarr i hans stackars hjärna. Detta torde vara anledningen till hans överfall på undertecknad. För egen del har jag under de många år, som jag känt honom, gång på gång, sökt hjälpa honom tillrätta både ekonomiskt och på andra sätt. När så min hustru (syster till honom) avled i januari 1944, erbjöd jag honom att med sin familj få bo i min lilla gård härstädes alldeles hyresfritt mot att de sörjde för sig med mat, tvätt och lagning. För maten har jag betalat 4 kronor per dag samt hållit ved och lyse. Jag ömmade ju särskilt för barnen och tänkte de skulle få ett fast hem. Trots sådana förmåner har han ej kunnat klara ekonomin utan är skuldsatt. Av en del dunkla yttranden har jag sista tiden haft mycken oro för familjen och fruktat för en tragedi. Jag är glad att det hittills avlöpt väl. Förmodligen måste vi väl försöka få även hustrun undersökt av läkare.

Ett yttrande av den sjuke kanske jag till slut bör anföra för att belysa hans sinnesbeskaffenhet. Det fälldes under fjolåret, sedan han i tidningen läst on den 17-åriga ynglingen, som mördade sin mor med en stekpanna. Han sade då till sin hustru: "Ja, den pojken kan man förstå".

Flyttningen hit var den sjunde på 5 år.

5. Har den sjuke tidigare vårdats å sinnessjukhus?

Nej.

6. Övrigt.

Nej.

7. Vem har enligt lag att sörja för den sjukas person?

Det torde vara Torsåkers kommun, enär han varit kyrkobokförd här sedan i februari 1944.

1945-04-30. Till Sidsjöns sjukhus. Herr Överläkare.

Angående patienten Gustav Oskar Henrik Nordström. Torsåker. (Gävleborgs län)

Då det nu är omkring en månad sedan ovanstående patient blev intagen å sjukhuset, förmodar jag, att sjukdomens art kunnat fastställas varför jag å egna och övriga släktingars vägnar vördsammast anhåller om ett meddelande rörande hans nuvarande tillstånd och vad som kan väntas med avseende på framtiden.

Nordströms hustru, som enligt tidigare meddelande, också är sinnessjuk, har rest härifrån och vistas tillsammans med de två barnen tills vidare hos sin gamle far, hyttarbetare Knut Andersson, Ekbacken 2, Snyten. (Västmanland.) Hon har hittills nekat att låta sig undersöka av läkare. Nu har jag mycket undrat, om det kan vara lämpligt för barnen att vara hos modern. I synnerhet den 6-åriga gossen synes väl se att det är något konstigt med modern. Men även för flickans del har jag mina farhågor. Hon är ju nu omkring 2½ år. Flickan har, enligt modern själv meddelat mig, brukat få "stryk", sedan hon var endast ett år gammal, vilket väl även är alldeles onormalt. Vore det inte måhända bäst, att jag här vände mig till barnavårdsnämnden, så denna finge gripa? Jag anhåller vördsamt om råd i detta fall, Herr Doktor!

Var god uttag ev. avgift för svar genom postförskott!

Med utmärkt högaktning

f. d. folkskollärare Z. Reuner. Box 310 A. Torsåker.

1946-07-07. Herr Överläkare Ivan Blomqvist. Sidsjöns Sjukhus. Sundsvall.

Med anledning av Eder skrivelse av 1.7.1946 angående min svåger G.O.H. Nordström får jag meddela, att vi här anse det mindre lämpligt, att han nu återkommer till Torsåker, eller den lantbrukare, hos vilken han arbetade, då han blev sjuk, har ut arrenderat sin egendom, och arrendatorn har tillräcklig arbetskraft ändå. Jag har ej någon uppfattning om Nordströms nuvarande inställning till mig, ty han har ej låtit höra av sig. Då hustrun, enligt vad jag hört av hennes släktingar, utskrivits från Sidsjöns Sjukhus på försök för en tid sedan lär vistas i Skönsmon, torde det väl vara lämpligast, om även mannen tillsvidare kunde beredas någon plats där i närheten för försöksutskrivningen.

Högaktningfullt

Z. Reuner,

f.d. folkskollärare. Box 310 A. Torsåker den 7.7.1946.

GÖSTAS TID PÅ SIDSJÖNS SJUKHUS.

1945-03-09. Journal nr 84/45 vid Sidsjöns sjukhus.

Nordström, Gustaf Oskar Henrik född 1908-01-19.

Hemort: Torsåker, gift, diversearbetare.

Sjukdom: Schizofreni.

Intagen på ansökan av landsfiskalen i Torsåker samt vårdattest av t.f. prov. läkare E. Werner.

Anhållen för överfall på sin svåger. Varit litet egendomlig ända sedan barndomen, dålig i skolan, har aldrig någon längre tid kunnat sköta något arbete, bor f.n. hos en svåger. Efter mil. tjänst 1944 religionsgrubbel och sedan dess levt på spänd fot mot svågern. Överfallit svågern efter det han stängt sig inne med denne varefter polis underrättades. Omyndighetsintyg utfärdat 1947-09-17.

Avgången 1949-06-09.

Anamnes: (den del av sjukdomshistoria, som handlar om patientens föregående tillstånd)

Intagen på ansökan av landsfiskalen i Torsåker samt vårdattest av t. f. provinsialläkaren E. Werner. Överfallit sin svåger. Av vårdattesten framgår, att patienten ända sedan barndomen skall ha varit litet egendomlig. I skolan har det gått dåligt för honom. Efter slutad skola ej länge kunnat sköta något arbete och de sista månaderna ej arbetat själv alls. Bott hos sin svåger tillsammans med hustru och barn. Efter militärtjänst 1944 blivit religionsgrubblande och sedan dess stått på spänd fot med svågern, vilken han beskyller för att vara elak och ställa in sig hos patientens barn, mot vilka han uppges vara oerhört sträng.

Den 1945-03-08 låste patienten in sig i ett rum med svågern och kastade sig över honom samt försökt tvinga omkull honom. Sedan denne lyckats komma lös, underrättades polisen, och det av patientens uppträdande verkade som om han vore sinnessjuk, fördes han till läkare, som skrev vårdattest. Ur dennas status kan anges: stor och kraftig man med gott a. t. Verkar agiterad, pockande och lättirriterad. Uppger anledningen till friktionerna med svågern vara, att "vi har så helt olika uppfattning om Gud" och anser, att det snarast är han och hans familj som flyttat till svågern för att "ta hand om honom." Har ingen förståelse för sin sysslöshet, tycker att det är som det skall vara.

1939 uppges patienten ha avtjänat 6 månaders fängelse för mened. Några hereditära förhållanden av intresse föreliggande ej.

Intogs å halvlugn avdelning (2B).

Samtal (Blomqvist/Pedersen): Kommer frivilligt. Är forcerad, omständlig vid berättandet, glattig negerande alla gravamina (besvär). Stickande blick. Säger sig vara född 1908. Skolan gick bra. Ingen hereditet (ärfthet) för sinnessjukdom. Efter slutad skola har han sysslat med litet av varje, gjort affärer, "allt och ingenting". Börjar omedelbart lägga in religiösa vändningar i sitt tal, "har inte gått rätta vägen", d.v.s. Guds väg, "Då blir man en dålig människa". Har aldrig missbrukat sprit, "nej då, jag har inga laster". Varit gift i 7 år, har två barn, en pojke på 6 år och en flicka på 3 år. Bott hos svågern ett år. På frågan om orsaken till att han och hans familj bott hos denne svävar han ut i förhållanden som här ej hör hit och pratar om en massa platser., där han varit under sitt liv. Till sist får man fram, att en syster dött och att han för den skull ombetts flytta till svågern för att hjälpa honom. Han gjorde detta dock med ett visat tvivel, trots att han tidigare hängt ihop som "ärthalm" med svågern. Det blev emellertid ej som han tänkt sig. Självt har han mer och mer kommit till insikt om levande Gud på sista tiden. På fråga, varför han ej kommit sig för med något arbete, svarar han undvikande något om, att han "måste vakta honom". Nekar blankt till överfallet. "Det skall nog ordnas upp, det är lögn alltsammans".

Beträffande sin religiösa åskådning säger han, att han tror på bibeln och att människan skall sköta sig och göra det bästa av allt men tycks helt sakna sinne för att han synbarligen ej själv handlat så. Han förnekar uppenbarelsen av någon art liksom röster, tankepåverkan e.d.

Svågern (f.d. folkskollärare J.Z. Reuner) meddelar i levnadsberättelse av den 1945-03-14 ytterligare följande:

Patienten skall under barndomen haft någon astmaliknande åkomma med svårigheter att andas, även haft krampanfall. Har ansetts varit sen i skola, var varken döpt eller konfirmerad, då hans föräldrar varit s.k. fribaptister. Aldrig erhållit någon särskild yrkesutbildning utan sysslat med diverse. Fick först börja arbeta vid Avesta järnverk, men misskötte sig och fick sluta, har sedan varit försäljare åt ett flertal firmor, arbetat hos en rörläggare och sista tiden huvudsakligast skogsarbete. Har i stort sett alltid haft svårt att reda sig och försörja sig på egen hand. Gift sedan 1939. Efter andra barnets födelse skall hustrun ha blivit sinnessjuk men har aldrig sökt läkare och vistats hemma, tidvis varit bättre men på sista tiden åter sämre. Patienten använder ej vare sig sprit eller tobak, har alltid haft ett hetsigt temperament och varit omöjlig att resonera med. Otrevligt sträng mot barnen. I värnpliktstjänsten har han utbildats till sjukvårdare och har under krigsåren varit inkallad flera gånger, senast hösten 1944. Efter hemkomsten från sista inkallelsen verkat nedstämd och grubblande, talat om allt elände han fått se vid finska gränsen, förlorade all arbetslust och var mest hemma från arbetet. Sedan tiden närmast före jul börjat läsa "Kristens resa" (bok av John Bunyan utgiven 1678) och bibeln samt bevästat pingstvännernas möten. Efter att svågerns hustru avlidit (syster till patienten) erbjöds han att med sin familj till denne alldeles gratis mot att de sörjde för honom med mat o.d. För maten har han betalat patienten 4 kr . per dag. Trots sådana förmåner har patienten ej kunnat klara ekonomin utan är skuldsatt. Svågern har under årens lopp flerfaldiga gånger fått träda emellan för att hjälpa honom till rätta både ekonomiskt och på andra sätt. Även hustrun på sista tiden besvärlig, fått för sig att "djävulen intagit svågern" och

måste i sin ande strida mot honom, så länge hon lever. Patienten skall vid ett tillfälle, då han i tidningen läst om en 17-årig yngling, som mördat sin mor med en stekpanna, ha sagt att ”den pojken kan jag förstå”.

1945-03-15.

Är lugn och ordnad men verkar emellanåt lätt exalterad. Talar gärna och ihärdigt med andra patienter om religiösa frågor. Vid fråga om han ej blir trött av att prata med så många svarar han: ”Med Guds hjälp går allt.” Anser sig skälvt full psykiskt frisk.

1945-03-26.

Pratar fortfarande ihärdigt om religiösa frågor och verkar då rätt exalterad. Anser sig ha en stor uppgift att fylla på avdelningen genom att hjälpa alla som är i behov av hans hjälp. Själv är han ej sjuk.

1945-03-29.

Verkar opålitlig och vill ogärna rätta sig efter ordningen på avdelningen. Är ofta agiterad och idag hotfull mot en skötare. Pockar på att få tala med en läkare. Flyttas till avdelning 3A, halvrolig avdelning.

1945-04-05.

Sköter sig i stort sett utan anmärkning, men grälar gärna vid ronderna över att han skall vara inspärrad här. Ser för det mesta ganska spänd ut. Pratar gärna om religiösa ting och nämnde vid ett tillfälle att han sett sådana under att han inte kommer att falla undan vare sig för läkare eller polis. Anser, sig genom sin religiositet ha sådan kraft att inget kan påverka honom, så t.ex. bekommer det honom ingenting om medpatienterna är störande nattetid.

1945-04-12.

Klagar över magbesvär, värk i magen, sug på fastande mage. Tror ej att han tål maten. Får ligga till sängs. Skrivs på dietkost.

1945-04-18.

Weber neg.

1945-04-21.

Samtal (överläkare Blomqvist/Bernstad).

Talträngd, påstridig och lite hetsig. Spänd. Verkar skäligen rörig och svamlig. Förnekar röster och påverkningar. Erkänner inga gravamina (besvär) i anamnesen. Dissimulerar?

Har aldrig varit nere och grubblande; ”det är fullständig lögn alltihop det där”. Varför slutade ni arbeta i Avesta? ”Om mitt syndiga liv vill jag inte tala, jag har fått frid med Gud nu”, Medger att han har temperament, men nu har han nåd av Gud att binda sitt humör. Han har inte överfallit någon, ”det är ren lögn”. Svågern är en hemskt hyggelig karl. Patientens familj fick 120 kr i månaden av honom, men det var väl inte mer än rätt eftersom han formligen hade lockat familjen till sig. Patienten arbetade ingenting därför att svågern sade åt honom att han inte behövde.

1945-05-02.

Klagar fortfarande någon gång över värk i magen. Vistas dock nu uppe. Börjar idag med elbehandling.

1945-05-08.

Erhåller andra elbehandlingen i dag men klagar så intensivt över värk i ryggen och skuldran att behandlingen utsättes. Inga tecken på fraktur.

1945-05-14.

Nu fullt återställt i rygg och skuldra. Uppe hel dag och hjälper till på avdelningen förekommande arbeten. Klagar ej heller vidare över magbesvär. Sin lediga tid ägnar han åt flitigt bibelstudium.

1945-05-30.

Flyttades 1945-05-24 till lugn avdelning 2A men satt där nästan ständigt och resonerade religion med sina medpatienter av vilka flera efteråt visade sig betryckta och nedstämda. Då han alltså ej inverkar gynnsamt på sin omgivning flyttas han åter till avdelning 3A, halvrolig avdelning.

1945-07-03.

Har särskilt sista tiden varit helt upptagen av religiösa ting, varom han ständigt pratar. Sjunger ofta religiösa sånger. Försöker man vidtala honom att något litet ägna sin tid även åt materiella saker, kan han bli ganska häftig. Har dock hittills ej varit aggressiv. Börjar idag åter elbehandling.

1945-07-07.

Redan efter första elbehandlingen blev patienten lugnare och mera behärskad. Hjälper nu flitigt till med städning på avdelningen. Talar ej om religiösa ting för så vitt (ingen) inleder samtal med honom därom. Nu inga ryggbesvär vid elbehandlingarna.

1945-07-09.

Vid ett kort samtal idag på rondan visade sig patienten ovanligt mjuk och tillgänglig. Medger att han varit häftig och påstridig hemma men säger sig förstå att han varit sjuk. Önskar utarbete. Flyttas till avdelning 2A, lugn avdelning och får börja arbeta i utarbete.

1945-07-16.

Känner sig nu betydligt bättre. Säger sig gärna vilja resa hem. Är fortfarande rätt pratsam men talar nu ej om religiösa ting. Sköter sig bra i utarbete. Har fortfarande elbehandling.

1945-07-16.

Samtal (överläkare Blomqvist/Bernstad).

Otvivelaktigt något bättre, mjukare. Dock fortfarande rätt pratig och forcerad med ansträngt rynkade ögonbryn och stickande blick. Känner sig mycket bättre. Begriper nu själv att han är sjuk. Har ej hört röster men medger att han kanske fått litet underliga tankar och kanske grubblat för mycket över religiösa ting. "Det blir så där när man går och hugger i skogen". Känner sig nu precis som han brukar göra i vanliga fall.

1945-07-25.

Får raka sig själv under tillsyn. Håller sig ofta inne från utarbetet, går dock en del dagar.

1945-08-01.

Löfte besöka sin fru som vistas på K I:A.

1945-08-02.

Elbehandling avslutad, haft 9 anfall. Ingen nämnvärd förbättring.

1945-08-11.

Ibland högljudd och påstridig. Pratar mycket med medpatienterna om religiösa ting, sjunger psalmer.

1945-08-13.

Störande, irriterar medpatienterna. Flyttas av lämplighetsskäl till 3:A.

1945-08-30.

Sjunger numera sällan. är ej heller så störande, som strax efter förflyttningen, men håller alltså fast vid sin överdrivna religion.

1945-09-06.

Ej talat längre om religion och har i övrigt uppfört sig helt naturligt, har börjat hjälpa till med diverse arbete på avdelningen. Flyttas av utrymmesskäl till 2:B.

1945-09-24.

Utearbete.

1945-11-19.

Sedan en vecka tillbaka har patienten vägrat gå på utarbete. Han säger: "Jag är ju här för att sköta min hälsa och då bör jag göra detta på bästa sätt". Pratar ofta om religion med sina medpatienter och en del av dessa äro pinsamt berörda av hans samtal. För övrigt sköter han sig utan anmärkning. Patienten visar stor tillgivenhet för sin maka, som även vårdas på sjukhuset.

1945-12-10.

Samtal. (överläkare Blomqvist/Niinimaa)

Patienten har själv begärt samtal. Han är mycket pratsam, men ser något missnöjd och dysforisk (illabefinnande) ut. Besvarar villigt alla framställda frågor, men förnekar allt graverande, som finns i handlingarna. Har ingen sjukdomsinsikt.

Patienten medger, att han varit besvärlig mot sin svåger och vet, att han därför var tvingad komma hit. Dock säger han, att han aldrig varit hotfull mot svågern och att han aldrig försökt kasta omkull honom. Patienten vet att han har sina egna fel, men han påstår, att han kan inte bli annan, än han är samt ger sig in i ett långt religiöst resonemang, vari han påstår, att han söker och har frid med Gud. Läkarnas förhållande i detta avseende är emellertid mycket otillfredsställande. De äro därför inte alls kapabla att bedöma hans eventuella sjukliga tillstånd etc. Patienten vill ej gå med på att han är sjuk. Likaså kan han ej förstå, varför han blev överförd till avdelning 3:A.

Samtal med pastor Lembke (frikyrkopastor). Tacksam över att han fått tala ut med honom.

1946-01-16.

De senaste dagarna varit tvär och avvisande. Har matvägrat sedan den 1946-01-14. Flyttas till avdelning 3A, halvrolig avdelning.

1946-01-17.

Har idag börjat äta själv. På fråga varför han vägrat äta förut svarade han: "Min kropp behandlar jag som jag vill".

1946-03-30.

Har sedan föregående anteckning ätit utan anmärkning. Uppför sig hyggligt i stort sett men verkar spänd och blir lätt häftig och grälar över den dåliga behandlingen av patienter här på sjukhuset. Saknar helt sjukdomsinsikt. Vill ej syssla med något arbete utan ägnar sig åt att ständigt läsa i bibeln eller religiösa böcker.

1946-04-03.

Patientens fru f.n. också intagen på sjukhuset. Fått besöka henne. Skötte sig därvid utan anmärkning men talade endast om religion.

1946-05-20.

Började den 1946-04-24 i utearbete. Sköter sig bra och är för övrigt jämnare till lynnet. Ser alltjämt spänd ut. Läser flitig bibeln men samtalar ej med medpatienterna om sina religiösa frågor. Vistas nu på avdelning 2 B, halvlugn avdelning.

Samtal. (doktor Blomqvist/Sjöström).

Visar mycket dålig sjukdomsinsikt. Skrattar och ler ideligen på ett tomt och affektlöst sätt (ger intryck av ett medvetet försöka se from och kärleksfull ut). Något salvesfull. Säger sig på fråga härom ej få några uppenbarelser, "för så långt har han tråkigt nog inte kommit ännu". Hör ej heller Guds röst. Vill leva ett bättre liv än han gjort förut. "Vill ha respekt för allt han anser vara rätt". Påstår, att han skulle arbeta bra, om han blev utskriven. Är ej hätsk på svågern. Förnekar alla graverande uppgifter om hans mellanhavanden med svågern, men erkänner, att han "ej varit som han borde" mot svågern. Tänker ej sätta igång med några rättsliga utredningar emot honom. Säger sig vara en fridens man, som aldrig deltagit i något slagsmål.

Samtal. (doktor Blomqvist/Koskel).

Något bättre, mjukare, och mer ordnad som tidigare. Fortfarande pratsam och påstridig. Skrattar och ler ibland och rynkar ögonbryn. Under samtalet eldar han upp sig, särskilt när det blir tal om hans svåger. Det verkar så att han är mycket arg på sin svåger. Fortfarande erkänner han inga gravamina i anamnesen. Ibland pratar han i fordrande ton. Medger, att han har bara en gång överfallit sin svåger, men måste han tycker att svåger också är sjuk. Svågern ville dra hans barn till sig, men patienten vill det inte. "De är mina barn". Tycker, att han förlorar sina krafter, om han måste stanna här längre. Hans fru har blivit utskriven och nu vill han bo med henne och barn tillsammans. Han anser, att han är ej sjuk.

Patienten sköter sig utan anmärkning på avdelningen. Sina religiösa funderingar och tankar behåller han för sig själv.

Patienten är tyst och stillsam på avdelningen. Han går dagligen på utearbete. Får besök av sin hustru (som nu är utskriven från sjukhuset) över dessa är han mycket glad.

Samtal. (doktor Blomqvist/Koskel).

I början av samtalet är patienten ganska lugn och ordnad, han behärskar sig väl, men under samtalet blir han mycket obalanserad och högljudd.

Han springer upp, gestikulerar livligt, pratar mycket och verkar vara mycket arg på överläkaren. Han är påstridig, hetsig och spänd. Ingen sjukdomsinsikt. I slutet av samtalet blir han litet lugnare, men han vill inte sluta med sitt prat.

Patienten har begärt samtal för att fråga om han inte kan åka till sin svåger. Överläkaren tycker, att det är olämpligt och han vill inte gå med på det. Patienten blir då mycket uppretad och arg, han springer upp, gestikulerar, skriker och pratar högljutt. Tycker, att han är inte sjuk, "jag är friskare än Ni, Blomqvist". "Ni handlar mot Guds lag", skriker han. Säger, att "det allt lögn vad står på papper". Anser, att det finns så många olika temperament och olika meningar, att man kan inte säga vem är sjuk vem inte. Fordrar, att han måste utskrivas.

1946-07-27.

Visat sig aggressiv mot uppsyningsmannen, enär han ej fick sjunga som han ville under arbetet. Får stanna inne från utarbetet.

1946-08-07.

Åter lugnare till humöret och får återgå till utarbetet, tacksam för det.

1946-09-30.

Lugn och skötsam, är intresserad av schackspel och visar sig även under spelet kunna samla sig och är duktig spelare.

1946-10-20.

Sitter mest för sig själv och beder eller läser i bibeln. Går fortfarande i utearbete och sköter sig bra.

1946-11-07.

Senaste dagarna ingen arbetslust. Idag upprymd och sjöng. Fick gå in från utarbetet. Verkar spänd, hans tankar tycks endast kretsa kring religiösa ting.

1946-11-12.

Uppför sig å avdelningen utan anmärkning. Hjälper till med diskning.

1946-11-20.

Åter i utearbete men utför ej något nämnvärt arbete. På avdelningen hjälper han ibland till med handräckning.

1947-01-10.

Går ej i utearbete men hjälper till med köksgöromål på avdelningen. Är flitig och duktig på gott humör. Ofta besök av sin fru. Håller fortfarande fast vid sin överdrivna religion, samtalar ej öppet om sin tro utan håller den för sig själv.

1947-01-30.

Senaste tiden på sämre humör, spelar och sjunger dagligen, hjälper till i avdelningens köket.

1947-03-16.

Har en tid vårdats på lasarettet för en otit (öroninflammation). Överfördes dit den 1947-03-06. och återkom i dag. Opererad för mastoidit (komplikation till mellanöroninflammation).

1947-04-02.

Flyttas till avdelning 2 A, lugn avdelning.

1947-04-17.

Lugn och ordnad. Flyttas till avdelning 1 A.

1947-06-09.

Har gått på lasarett för omläggning efter sin mastoiditoperation (komplikation till mellanöroninflammation). Nu läkt varför behandlingen avslutas.

1947-06-13.

Får börja arbeta i centralköket med frigång till och från arbetet.

1947-07-27.

Arbetar varje dag i centralköket. På förfrågan hur han trivs med arbetet svarar han: "Man trivs överallt när man har Gud med sig." Skämtsam och glad och sköter sig i allt utan anmärkning. Har ofta besök av sin hustru.

1947-08-03.

Besök av hustrun. Verkade därvid något uppskärnad och skrek ut i korridoren att han sitter här utan dom och rannsakan.

1947-11-01.

Försöker man föra ett samtal med patienten får man ofta ganska virriga svar ibland. Sjunger och spelar ofta och läser bibeln i ensamhet. Arbetar dagligen i centralköket.

1947-11-27.

Man har funnit två rakblad i patientens portmonnä. Förut vid ett tillfälle likaså ett rakblad. Ställer sig fullständigt oförstående då man påpekar det olämpliga i att han bär rakblad på sig.

1947-12-03.

Patienten har mycket lätt för att busa upp och blir då aldeles röd i ansiktet. Lugnar sig emellertid hastigt och kan då komma tillbaka i samma ärende som om ingenting hänt.

1947-12-03.

Samtal (överläkare Blomqvist/Bernstad).

Litet spänd och forcerad. Tämligen diffus och obestämd och uttalar sig gärna i schablonartade fraser, vilka han levererar med påfallande lätthet men som det förefaller utan någon verklig affektiv bakgrund. Håller gärna med om att det är olämpligt att bära rakhyvelsblad på sig här och lovar att ej upprepa detsamma. Arbetar i köket på avdelningen och trivs bra. Inga konflikter med personalen, "vad de säger vet inte jag." Uppger att en del patienter dock far och fjäskar och att en del tråkigheter därigenom kan uppstå för den som "håller sig på den rätta vägen och går sin egen väg." På fråga om han själv inser att han är psykiskt sjuk svarar han: "Ja sjuk...sjukdom har väl alla att dras med. Det kan hända att jag varit sjuk på det sätt att jag har varit häftig." Förnekar emellertid all aggressivitet mot svågern. Förnekar likaså röster, "aldrig hört såna i hela mitt liv."

1947-12-04.

Obalanserad och häftig under morgontoaletten. Ansåg sig ej få något rakblad som var vasst nog. Det visade sig vid undersökning att patienten trots tillsägelse hade ett rakblad i sin ägo. Stannar inne från arbetet i köket.

1947-12-05.

Återgår i dag till arbetet i köket.

1948-01-09.

Sedan föregående anteckning skött sig utan anmärkning.

1948-05-15

Sköter sig utan anmärkning. Går helt upp i sin religion men stör ingen därmed. Glad. Ofta besök av sin fru. Arbetar i centralköket.

1948-06-25.

Sköter sig utan anmärkning. Tyst och försynt. Sitter mest på sitt rum då han ej är i sitt arbete. Besök av hustrun flera gånger i veckan.

1948-06-30.

Samtal. (doktor Blomqvist – Berggreen).

Retrospekt. Ganska naturlig och ordnad, bra förståelse av sin sjukdom. Hör inga röster. Känner inga påverkningar eller uppenbaringar. Känner sig bra med "fred i själen". Tidigare förstod han ingenting men nu har han kommit till mera klarhet. Har ingen tanke på att gå ut och verka som profet, vill i första hand leva som en vanlig människa. Börjar längta komma ut härifrån. Hustrun som tidigare har varit patient här har arbete.

1948-07-16.

Sköter sig fortfarande utan anmärkning. Arbetar dagligen i centralköket.

Kort samtal. (doktor Blomqvist – Berggreen).

Fortfarande naturlig och ordnad. Talar livligt men behärskad om sina förhållanden. Känner sig lugn och bra. Medger att han var häftig då han kom hit till sjukhuset. Påstår sig fullkomligt oskyldig i vad som han har blivit beskyldd för. Det hela var ett missförstånd, han har aldrig tänkt på att använda våld mot on människa. Tänker på att ta upp jordbruksarbete när han kommer härifrån.

1948-08-05.

Samtal. (doktor Blomqvist – Berggreen).

Känner sig fortfarande lugn. Verkar även jämnviktig och på gott humör. Säger leende helt enkelt om beskyllningarna för våldsamhet: "Det är bara lögn från början till slut allt ihop". Känner sig inte hatisk mot någon människa. Hör inga röster. Vill mycket gärna ut härifrån och är villig att ta vilket jobb som helst. Har tidigare jobbat som skogsarbetare, affärsman och industriarbetare.

1948-08-12.

Löfte gå till staden utan sällskap för att besöka arbetsförmedlingen angående arbete. Åter utan anmärkning.

1948-08-13.

Även i dag till arbetsförmedlingen. Åter utan anmärkning.

1948-08-17.

Försöksutskriften. fr.o.m. 1948-08-17. Skogsarbete i Klingsta hem. äg. Svanstedt, där både han och hustrun får bostad.

1948-09-28.

Hjälpyrå besök. Patienten blev vid försöksutskrivningen tillsagd om att besöka hjv. varje månad. Kommer idag upp i samband med att han är till stan för att handla. Ser frisk och duktig ut och verkar att vara i god balans. Nöjd och belåten med tillvaron. Omtalar att det nu går bra, men i början kände han sig som en get, orkade inte mycket, men förstod att det skulle bli så eftersom han inte var tränad.

1949-03-18.

Vid förfrågan hos hemmansägare Svanstedt, där patienten erhållit arbete, meddelar denne att patienten och hustrun på julafton 1948 lämnade Klingsta för att resa till ett järnbruk i Södra Dalarna (Avesta)? Båda ha visat sig hyggliga och arbetsamma, patienten ibland litet envis och häftig men hustrun hade ett ovanligt stort tålamod med honom. De lämnade ingen adress efter sig, då de reste, ha lovat att underrätta men ingenting har hörts.

1949-06-01.

Enligt fvo i Torsåker lär patienten vara i Värmland. Har varit några dagar på besök i Torsåker och hade då ideligen knäböjt och verkat tämligen överdriven i sina böner.

1949-07-24. Till Hjälpverksamheten, Sidsjöns sjukhus, Sundsvall

Angående patienten 84/45 Nordström, Gustaf Oskar Henrik, Torsåker.

Patienten besöktes med anledning av att Barnvårds nämnden i Avesta begärt ett yttrande om föräldrarna voro lämpliga att taga hand om flickan som är utackorderad där. Vid besöket var patienten lugn och tillgänglig och visade en viss insikt om sin sjukdom men betvivlade nödvändigheten av sin långa sjukhusvistelse. Han bär inte agg till någon, känner sig fullt frisk och arbetsför. Han har arbete och en bra bostad bestående av rum och kök, hemmet i god ordning. Hustrun i god balans. Båda vill nu ta hem flickan tills hon i augusti skall börja skolan, vill först pröva att ha ett av barnen hemma och se om hustrun orkar med det. Hjälpverksamhetsöverläkaren tillstyrkte detta.

Säter den 24 juli 1949.

Märta Larsson

Hjälpverksamhetsföreståndarinna vid Säterns sjukhus.

1949-09-06.

Utskrives förbättrad.

MINA SYNPUNKTER.

För mig verkar det märkligt att Reuner lyckades få Gösta intagen på Sidsjöns sjukhus. Händelseförloppet är dock klart.

1945-03-08 klockan 15 hade Reuner kommit till poliskontoret i Torsåker och berättat om att han blivit överfallen..

Polisman Sven Stensved skrev i sin rapport:

1. Att f.d. folkskolläraren Johan Zakarias Reuner inkom och anmälde, att han kort förut hemma i sin bostad i Vall inom Torsåkers socken överfallits av sin svåger skogsarbetaren Gustav Oskar Henrik Nordström, med vilken han sammanbor.

2. Undertecknad avreste omedelbart med bil till Reuners gård där Nordström, som synbarligen var sinnessjuk och i behov av vård, omhändertogs och fördes till t.f. provinsialläkaren Erik Werner i Storvik för undersökning. Efter verkställd undersökning utfärdade dr Werner vårdattest för Nordström för intagning på sinnessjukhus.

Att Gösta intogs på Sidsjöns sjukhus på denna lösa grund är anmärkningsvärt.

På sjukhuset skriver man omdömet:

Sköter sig i stort sett utan anmärkning, men grälar gärna vid ronderna över att han skall vara inspärrad här. Ser för det mesta ganska spänd ut. Pratar gärna om religiösa ting och nämnde vid ett tillfälle att han sett sådana under att han inte kommer att falla undan vare sig för läkare eller polis.

Överläkarna Blomqvist och Bernstad hade tidigt samtal med Gösta. De ansåg att han var talträngd, påstridig och lite hetsig, spänd. Verkar skäligen rörig och svamlig. Men de tycks inte ha gjort någon diagnos rörande Göstas påstådda sjukdom.

Ett flertal samtalsrapporter anger att Gösta har dålig sjukinsikt. Flera läkare gör upprepade försök att få Gösta att erkänna att han är sjuk.

För mig är det upprörande att alla dessa läkare på Sidsjön inte gjorde någon riktig undersökning av Gösta. Påståendena av folkskolläraren Reuner räckte tydligen som skäl för att hålla Gösta inspärrad alla dessa år.

Efter Reuners död blev dock läget annorlunda.

När det 1949-07-24 kom ett intyg från Märta Larsson, hjälpverksamhetsföreståndarinna vid Sätters sjukhus, blev Gösta utsläppt från Sidsjöns sjukhus.

Jag tänker här på min mors ord: ”När Reuner dog fanns det ju inte längre någon orsak att hålla Gösta inspärrad.”

REUNERS BEGRAVNING.

När Reuner 1949 dog, blev det Göstas 10-årige son, som hittade honom livlös.

Skogsbobor, som känt Reuner, sände hälsningar till Reuners begravning med Sam Eriksson. Sam hade haft Reuner som lärare i folkskolan och kommit väl överens med honom. Därför kände han sig manad att delta vid begravningen.

Min mor berättade att Reuner bekostat Sam Erikssons studier till realexamen. Han fick sedan arbete på Avesta Järnverks kontor.

Det var Sam Eriksson, som senare gifte sig med Vegas syster.

Efter begravningen hade han med sig ett antal presenter, som Reuner fått när han fyllde 60 år. De skulle ges tillbaka till givarna. Mina föräldrar fick tillbaka en urna, som Reuner hade fått av oss till denna födelsedag.

Långt senare gjorde jag och min bror Per ett besök i Torsåker. Vi ville se Reuners grav. Vi gick fram mot kyrkan. Graven var lätt att hitta. Reuner hade blivit begravd helt nära kyrkan, gravstenen stod en knapp meter från kyrkans vägg. Vi förstod att Reuner måste ha varit en ansedd man med inflytande i Torsåker. Han måste ha skaffat gravstenen tidigt eftersom den användes när Gerda begravdes.

En liten rundvandring gjorde det klart för oss att många gravar på kyrkogården bara hade texten "familjegrav" utan att ange vilka personer som begravts där. Kanske var det brukligt att göra så i Torsåker.

Reuners död omskrevs i Avesta Posten lördagen den 11 oktober 1947.

Dödsfall.

I sitt hem i Torsåker avled i onsdags f. folkskolläraren i Grytnäs Zakarias Reuner i en ålder av nära 65 år. Han sörjdes närmast av syster och fosterson.

Hr Reuner var lärare i Grytnäs åren 1910-1942. De många Grytnäsbor, som gått i skola för hr R. minns honom som en god lärare. Reuner hörde inte till dem som satte disciplinen i främsta rummet. han hade god hand med sina elever ändå, han talade till dem på ett lugnt och vänligt och naturligt sätt och förstod att väcka deras intresse. Reuner var en mångsidigt verksam man, hans stora intressen var böcker, blommor och bin. I många år skötte han såväl församlings- som skolbiblioteken i Grytnäs. Sin trädgårdstäppa ägnade han den hängivne odlarens sanna möda, han hade många blomsterrariteter där. Om biskötsel visste han det mesta, han kallades allmänt för bidoktorn, och det säger en hel del om hans kunnighet att han efter sin avflyttning 1942 i flera år kvarstod i Folkare biodlarförenings styrelse. Tidigare var Reuner även anlitad i det kommunala, han tillhörde bl. a. kommunalfullmäktige och barnavårdsnämnden. Ett tiotal år förestod han Folkare sparbanks lokalkontor i Skogsbo.

Avesta Tidning den 16 oktober 1947. Jordfästning.

Stoftet efter förre folkskolläraren Z. Reuner vigdes i tisdags till griftero i Torsåkers kyrka. Jordfästningen förrättades av kontraktsprost Thomander och efteråt sjöng folkskolläraren Erik Edman, Hofors. Vid familjegraven ägnades den bortgångne blomstervännen en rik blomstergård.

Min farbror Reuner fick alltså ett fint eftermäle. Det sägs att man inte ska tala illa om de döda. Och det är väl bra, men det finns ju också så mycket man kunde ha sagt.

Så tänker jag, att det väl är bara Knutte och jag själv, som har många ljusa minnen av farbror Reuner. Många andra har däremot farit illa, och deras tankar ser väl annorlunda ut.

Knutte berättade att hans kusin Inez har länge skött Reuners grav. Men jag tror väl, att det var hennes moster Gerdas grav hon skötte.

Reuners grav vid Torsåkers kyrka.

EFTER REUNERS DÖD FÖRÄNDRADES ALLT.

Efter Reuners död 1947-10-08 förändrades förutsättningarna för Gösta och hans familj. 1948-06-07 flyttade Anna-Lisa till Skönsmon. Två månader senare, 1948-08-17. blev Gösta försöksutskrivnen från Sidsjöns sjukhus. Både han och hustrun fick bostad hos hemmansägaren Svanstedt i Klingsta. Där deltog de i skogsarbete.

Gösta gjorde varje månad besök hos hjälpbyrån vid Sidsjöns sjukhus. Han såg frisk och duktig ut och verkade att vara i god balans. Han var nöjd och belåten med tillvaron. I början hade han känt sig som en trött, han orkade inte mycket, men förstod att det blev eftersom han inte var så tränad.

1949-03-18 gjorde hjälpbyrån förfrågan hos hemmansägare Svanstedt, där patienten erhållit arbete. Han meddelade att patienten och hustrun på julafton 1948 lämnade Klingsta för att resa till Avesta. Båda ha visat sig hyggliga och arbetsamma, patienten ibland litet envis och häftig men hustrun hade ett ovanligt stort tålamod med honom. De lämnade ingen adress efter sig, då de reste, hade lovat att underrätta Svanstedt men ingenting hade hörts från dem.

1949-07-24 skrev Märta Larsson, hjälpverksamhetsföreståndarinna vid Sätters sjukhus, till Hjälpverksamheten, vid Sidsjöns sjukhus, Sundsvall angående patienten 84/45 Nordström, Gustaf Oskar Henrik, Torsåker.

Patienten hade besöktes med anledning av att Barnavårds nämnden i Avesta begärt ett yttrande om föräldrarna voro lämpliga att taga hand om flickan som är utackorderad där. Vid besöket hade patienten varit lugn och tillgänglig och visade en viss insikt om sin sjukdom men betvivlade nödvändigheten av sin långa sjukhusvistelse. Han bär inte agg till någon, känner sig fullt frisk och arbetsför. Han har arbete och en bra bostad bestående av rum och kök, hemmet i god ordning. Hustrun i god balans. Båda vill nu ta hem flickan tills hon i augusti skall börja skolan, vill först pröva att ha ett av barnen hemma och se om hustrun orkar med det. Hjälpverksamhetsöverläkaren vid Sätters sjukhus tillstyrkte detta.

1949-09-06 förklarade Sidsjöns sjukhus att Gösta var förbättrad och ansåg att han kunde utskrivas.

ANNELI.

Först några bakgrundsfakta:

1943-09-23 Anneli föddes.

1947-11-25 Anneli kom till Avesta

1949-10-06 Anneli kom till Högfors

1954-08-31 Anneli kom till Västanfors

Jag träffade Göstas dotter Anneli för första gången för några år sedan. Platsen vi valde blev Citykyrkans kafé.

Anneli berättade att hon arbetade inom psykiatri här i Stockholm. Hon hade tre söner och en dotter.

Hur var vi släkt? Anneli ansåg att vi var tremänningar. Jag kallade oss sysslingar. Vi diskuterade orden syssling respektive tremänning. Jag hävdade att orden betydde samma sak och att vi var sysslingar. Jag slog senare upp det i Nordisk Familjebok och fick det bekräftat.

Hon hade nyligen varit på en kurs i Kofalla utanför Lindesberg. Det var en kristen församling i Flemingsberg som ordnat kursen. Platsen var en herrgård med stort bibliotek. De hade många inbundna årgångar av söndagsskoletidningar. Där hade hon hittat flera betraktelser skrivna av hennes farfar Gustav Nordström.

Anneli hade med sig en bok, "Lilla upplysningens vän", tidning för söndagsskolan och hemmet. Hennes farfar Gustaf Nordström hade i boken skrivit flera av artiklarna. Anneli hade också med sig ett antal fotografier. Hon var vänlig nog att låna ut boken och fotografierna till mig.

Anneli Nordström

Anneli nämnde att Reuner var Svedenborgare, det vill säga han trodde på andar. Annelis föräldrar var pingstväänner och drog på den punkten inte alls jämt med Reuner.

Annelis farfar Gustav hade fasta principer i livet. Han brukade säga: "Om du har rent mjöl i påsen, så behöver du aldrig vara rädd."

Jag berättade att min mor varit med Gerda till Stockholm och besökt Nya kyrkan. Gerda visade kyrkan och verkade känna flera personer där. Hur Gerda hade ställt sig när det gällde Svedenborgare, var Anneli lite undrande över.

Anneli nämnde att Reuner varit vegetarian. Jag tänkte i tysthet på Hitler. Sen berättade jag om grönsakssoppan, som Gerda tvingat i mig.

Anneli hade med sig fotografier. Ett av dem, där Annelis mor senare klippt bort sig själv, togs i Storvik, dvs under den tid de bodde hos Reuner i Torsåker.

Gösta med barnen Knutte och Anneli.

Anna-Lisa, Annelis mor, hade berättat om konflikten mellan Gösta och Reuner. Den utmynnade i att Reuner gick till polis och påstod att Gösta överfallit honom.

När polisen hämtade Gösta i Torsåker, sprang Annelis mor Anna-Lisa från huset med Anneli på armen. Efter en stund blev de dock upphämtade av polisen.

Anneli och Knutte och deras mor lämnade Reuner och fick sedan en tid bo på fattigstugan i Torsåker.

1947-11-25 hade Anneli kommit till Avesta för att bo hos sin mors kusin Märta och hennes man Martin Lundquist, som bodde nära Pingstkyrkan. Hon mindes speciellt, när hon kom dit hade han vägrat att kissa i en porslinspotta, därför att hon var van vid en potta av emalj. I stället hon smugit ut till rabatten. Märta var kallskänka och gjorde god mat, men trots det var Annelis matlust inte stor.

Under tiden i Avesta kom Reuner på besök hos dem i Avesta. Anneli berättade om hur nervösa alla varit innan han kom.

Märta och Martin

Fosterföräldrarna månade om Anneli. De gjorde en resa till Stockholm med henne. Där blev besöket i leksaksaffären uppskattat.

Första besöket i Stockholm

När hennes far blivit utskriven från Sidsjöns sjukhus 1949 samlades hela familjen och flyttade till Högfors. 1949-10-06 flyttade Anneli från Avesta.

Skolan i Högfors låg helt nära Annelis hem. Där hade hon sina första skolår. Annelis mor hade varit svårmodig, medan hennes far hade haft en ljusare syn på tillvaron och hållit ihop familjen.

Efter fyra år, 1954, var hennes far tvungen att söka nytt arbete. Han fick då arbete på bruket i Fagersta och familjen flyttade då också dit.

Annelis mor Anna-Lisa hade haft en svår uppväxt. Hon hade förlorat sin mor, när hon var liten. Hennes far, Knut Andersson, hade sedan en lång rad av hushållerskor. Till slut gifte han sig med Sigrid Karolina Egir (född 1898-01-16 i Bjälbo). Han blev 94 år gammal och dog 1974-12-06. Anneli nämnde också en morbror Ture.

Anneli framhöll att Snyten, inte långt från Högfors, var ett centrum för väckelsen i Sverige. Hennes morfar Knut Andersson och hans bror byggt hus bredvid varandra i Snyten. Brodern bytte namn till Eklöf. Han hade varit den första taxichauffören i Avesta.

Annelis morfars bror Eklöv

*Annelis morfars bror och
hans hustru.*

Anneli berättade också att hennes kusin Jörgen Eriksson, född 1935, son till hennes faster, bodde i fasterns hus i Östanbyn, Grytnäs. Anneli hade dock inte hört av honom på 10 år. Det lät som om hon tyckte jag borde ta kontakt med honom.

Jag ger ett stort tack till Anneli för att hon berättat och så generöst visat mig en mängd intressanta fotografier.

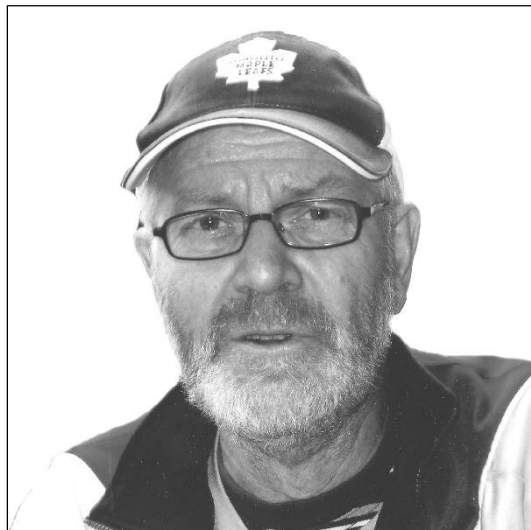
KNUTTE.

Först några bakgrundsfakta:

1939-03-21. Knutte föddes.
1944-01-23. Reuners fru Gerda död.
1944-02-18. Gösta med fru och barn flyttar in hos Reuner i Vall.
1945-03-09. Knuttes far Gösta intogs på Sidsjöns sjukhus.
1947-10-08. Reuner död. Knutte kom till barnhem inne i Torsåkers kyrkby.
1947-11-13. Knutte kom till familjen Edin
1949-09-06. Gösta blev utskriven från Sidsjöns sjukhus.
1950-01-26. Knutte flyttade till Karbenning
1954-08-31. Knutte flyttade till Västanfors

Knutte var alltså två och ett halvt år hos Reuner och därefter två år hos familjen Edin. Strax därefter återförenades han med sin familj.

Min första kontakt med Knutte var per telefon. Jag ringde till honom, men fick vänta en stund innan han kom till telefonen. Det visade sig att han tyckte om att berätta.

Knutte

Knutte hade 4 av sina barn i Stockholmsområdet. Men en dotter hade nyligen bosatt sig i Fagersta. Knutte hade tidigare bott i Stockholm och då arbetat på Stockholms Södra. Han hade haft ansvar för lastpallarna till Konsum.

Han berättade att han hade kontakt med en skolkamrat i Torsåker, som hette Göte Eriksson. Göte var typograf och arbetade på ett tryckeri i Storvik. Han var gift med hustrun Sonja.

Knutte ville gärna organisera besök för Anneli och mig i Avesta och Torsåker. Naturligtvis tyckte vi att det skulle vara trevligt.

Och Knutte var snabbt klar med planerna. Därför reste Anneli och jag tillsammans upp till Fagersta och träffade Knutte. Han hade beställt rum för oss på vandrarhemmet i Avesta och även kontaktat sin kusin Jörgen Eriksson i Östanbyn och ordnat så vi fick besöka honom och hans fru Sonja. Knuttes kusin Alice och hennes man Sven var också inbjudna.

Jörgen Eriksson

Sonja Eriksson

Alice Johansson

Sven Johansson

Besöket i Östanbyn blev minnesvärt. Vi blev bjudna på en överdådig middag. Samtalet berörde gamla tider. Flera intressanta händelser om Reuner och Gerda berättades. Efter måltiden tog de fram gamla album och fick ta del av fotografier från gamla tider. Vi pratade mycket om Reuner och Gerdas tid i Skogsbo och Torsåker.

Knutte hade också ordnat vårt besök i Torsåker. När vi kommit till Torsåker visade Knutte det gamla barnhemmet, där han bott en kort tid efter Reuners död. Det låg invid vandrar-hemmet. Efter Reuners död 1947-10-08 hade Knutte bott där en tid.

Medan vi åkte omkring i trakten berättade Knutte att han hade begränsade minnen från tiden då han bodde hos Reuner. Han hade svårt att minnas vad som hänt under tiden vid Åstjärn. Det förefaller mig naturligt. Han hade ju skiljts från sina föräldrar och helt ensam tvingats bo med Reuner. Det måste ha varit en svår tid.

Vi åkte till Åstjärn. Där visade Knutte en bondgård vid som kallades Glädjen. där hade han bott hos familjen Edin, Helga och Edvin, 1947-11-13. Märklig nog ägdes numera detta hus nu av Maria som var dotter till Knuttas kusin Jörgen Eriksson. Till yrket var hon lantmästare.

Knutte hade trivts bra hos familjen Edin. Han mindes att han fått lära sig att spela schack. Andra saker var också spännande. Under några sommarnätter hade Knutte varit uppe i ett äppelträd för att bevaka äppelskörden och hindra tjuvar.

Edins hade velat behålla Knutte i sin familj.

Knutte hade en märklig plånbok. Den han fått efter som minne efter Reuner.

Plånbok märkt med namnet Z. Reuner

Senare kom vi fram till huset där Knutte hade bott med Reuner. Huset fanns kvar, men var till kraftigt ombyggt. Det fanns en vacker trädgård och läget utmärkt alldeles intill sjön.

Knutte mindes inte så mycket från tiden i Torsåker. Han hade gått i centralskolan inne i Torsåkers kyrkby. I hans betygsböcker hade Reuner skrivit på som förmyndare. Reuner hade haft en villa vid sjön i Vall. Reuner hade köpt sitt hus av Gottfrid och Anna Nygren. Anna var dotter till en lokal poet i Vall.

Reuner sysslade ofta med sina bikupor och Knutte berättade att han ofta sett honom med skyddskläder och en stor hatt på huvudet för att värja sig mot bina, när han skördade honung. Knutte mindes fortfarande doften från honungsslungan.

En annan lukt som Knutte mindes kom från filbunkarna. Han berättade att filbunkarna noggrant var märkta med datum.

Under den fortsatta färden mot byn Vall berättade Knutte om hur han cyklat längs vägarna och att han fiskat i bäckarna. Vid en färd i båt på sjön hade Knutte fått sitt högra ringfinger krossat mellan relingen och bryggan. Han hade fått åka till Hofors och fått det ihopsytt.

Bortom Åstjärn kunde vi se ett litet berg, där Knutte brukade plocka bär och svamp.

En dag hade Knutte cyklat till speceriaffären i Berg. Där hade han bland annat köpt kuvert, som Reuner behövde för sin korrespondens.

När Knutte kom hem till Reuner stod denne vid spisen och rörde i en kastrull. Efter en stund hade han fallit ned och dött. Knutte kom ihåg att han rusat ut och ropat på hjälp, men vad som sedan hände har han inget minne av.

Jag frågade Knutte om skolan, kamrater och lärare, men Knutte förklarade att han inte kunde minnas något om det. Kanske är det naturligt att mycket av minnena från den traumatiska tiden i Vall är förträngda. Dessutom, hur mycket brukar man normalt minnas från sina tidiga år, 5-7 år gammal?

Knutte bodde i en trygg och lugn miljö under den tid hans far Gösta var inkallad till militär-tjänst som sjukvårdare. När hans far efter lång tid återvände till sin familj kände hans barn inte igen honom. Gösta hade också förändrats på grund av de många skrämmande och plågsamma upplevelser, som han haft, när sårade och traumatiserade flyktingar strömmade in från Finland. Han kände sig missförstådd och illa mottagen, när han kom hem till sin familj och Reuner. Gösta hotade då med att hans och hans familj skulle lämna Reuner och flytta från Torsåker.

Reuner kände då hela sin värld hotad och tog till åtgärder, som blev så drastiska och hänsynslösa, att de knappast kan förlätas. Resultatet blev att Knutte förlorade kontakten med sina föräldrar och sin syster Anneli. Efter en tid på ett barnhem i Torsåker beslutade Torsåkers kommun att Knutte skulle bo hos Reuner. En liten förbättring blev väl detta, Knutte kände ju honom väl. Dessutom kom han tillbaka till sina lekkamrater i Vall. Allt detta kan dock knappast ha ersatt förlusten av mor, far och syster.

1949 hade Anneli och föräldrarna åkt till Torsåker och hämtat Knutte. På tåget därifrån hade Knutte till pappans förtrytelse spelat schack med en annan tågpassagerare.

Knutte och Anneli träffades till slut

Familjen bosatte sig i Högfors. Knutte gick i skolan där. På fritiden lärde sig Knutte att spela gitarr. Han brukade dessutom följa med sin morfar och fiska.

Jag hade hoppats att Knutte skulle kunnat berätta mera, men det är ju lätt att förstå att de många dramatiska händelserna varit svåra. Och då är det väl naturligt att de svåra minnena förträngts. Kanske är det bäst så.

SLUTORD.

Farbror Reuner betydde mycket för mig under åren i Skogsbo. Många minnen från den tiden är så ljusa och fina. Det kan ingen ta ifrån mig.

Det finns dock en annan sida. Jag kan inte förlåta honom för den behandling han gav min farfar August och min mors kusin Gösta Nordström. Min farfar klarade inte alla dessa svårigheter. Han begick självmord. Men Gösta, min mor kusin, var av stabilare virke. Han kämpade sig igenom alla motgångar och svårigheter. Detta är beundransvärt!

Det är väl Knutte och jag, som haft den största erfarenheten av Reuner. Vi båda har bara positiva minnen av honom. Han var mycket omtänksam mot mig och säkerligen också mot Knutte.

Detta står till skarp kontrast till allt vi hört berättas. Det gick många rykten om att Reuner skulle ha varit nazist. Jag vet att han hade regelbunden brevväxling med någon i Tyskland, men det gör honom väl inte till nazist? Jag fick många tyska frimärken med Hitlers bild av honom. Trots ett ihärdigt letande har jag inte hittat några belägg för att Reuner skulle ha varit nazist. Än idag minns jag alla mina plågsamma mardrömmar om farbror Reuner. Och de är ju knappast några bevis.

1901-08-16 dog Reuners far. Strax därefter flyttade Reuner och mor Anna Charlotta Eugenia Undén till Uppsala. Reuner kunde alltså bo hemma i familjen medan han studerade till folkskollärare. Redan 1903 ansökte modern om sonens nya namn "Reuner". Hon var dessutom drivande till att Reuner fick sitt första arbete i Månsbo utanför Avesta. Det var också modern och systemen, som först kom till lärarbostaden i Månsbo.

Reuner själv kunde vara mycket hjälpsam mot alla så länge som han själv fick vara den ledande och styra och ställa. Akta sig dock den som gick emot honom. Då tog han ut en gruvlig hämnd. Han gillade inte dem som hade framgång och som blev välkända.

Ja, jag har hittat många obehagligheter, men några riktiga nazister har jag inte funnit.

Det gick rykten om Reuner att han var nazist. Jag har läst Tobias Hybinettes bok "Den svenska nationalsocialismen". Där listas alla medlemmar i de svenska nazistiska och högerextrema rörelserna. Till min glädje fanns min farbror Reuner inte upptagen där.

Jag har även kontaktat Säpo och fått besked om att han inte funnits i deras register. Det finns alltså inga belägg för att han var nazist.

Inte heller finns några klara bevis på att Gerda varit nazist. Min mor berättade om ett besök på Nya kyrkan i Stockholm, som hon gjort tillsammans med Gerda. Dessutom bad Gerda att min mor skulle teckna ett porträtt av Hitler. Men det räcker väl inte?

Gerda arrangerade festen vid den obehagliga nyårsaftonen, då min farfars ljus var det första som slocknade. Var det verkligen Gerdas avsikt att skrämma honom så våldsamt?

1944-01-23 dog Reuners fru Gerda. När Gerda begravdes i Torsåker var representanter från Nya kyrkan med och höll en speciell samling efter ceremonin i Torsåkers kyrka.

Reuner var mycket hjälpsam mot sina elever. Han hjälpte flera av dem att starta egen biodling. En av hans elever, som var speciellt studiebegåvad, var fattig och hade inte råd med fortsatta studier. Reuner hade då själv bekostat hans realskolestudier. Säkert finns det flera exempel på hans hjälpsamhet.

Reuners liv dominerades av två starka kvinnor, hans egen mor och hans hushållerska Gerda Nordström. Under hans 43 första år av styrdes han av sin handlingskraftiga mor.

Därefter tog hans hushållerska Gerda (senare fru) under 20 år över rollen att styra hans liv. Båda dessa kvinnor var driftiga och framgångsrika. De har dessutom visat en förvånande hänsynslöshet. De tycks ha ansett sig ha rätten att ta till vilka medel som helst, när de sett det rätt och nödvändigt.

När Gerda dog och Reuner blev ensam hade han kanske inte förmågan att självständigt sköta konflikten med Gösta Nordström på ett rimligt sätt.

Jag har många gånger frågat mig om Reuner var en ond eller en god människa. Kanske var han en i grunden god människa, men osäker och otrygg, och därför hade han, när han kände sig hotad, försvarat sig och sin ställning med orimligt hårda och hänsynslösa medel.

När jag tänker tillbaka på åren i Avesta slås jag av hur många viljestarka och dominerande kvinnor det fanns: min farmor, min mor, Gerda och flera andra. Genom dem kom jag ofta i svårigheter. Allra värst blev det, när de sinsemellan inte kom överens. Jag minns också att flickor, som var äldre än jag ofta kunde bli synnerligen obehagliga. De verkade tycka om att plåga pojkar som var mindre.

Ändå, för mig känns mina barndomsår för mig som ljusa och lyckliga. Det var en magisk tid. Allt var nytt och spännande, men också mörkt och hotande.